

BIBLIOTHEEK
THEOLOGISCHE HOGESCHOOL
OUDESTRAAT 6, KAMPEN

BIBLIOTHEEK THU-KAMPEN

0010 4538

43 26
7
GODGELEERDE,
ZEEDEKUNDIGE
EN 8568
BIBLIOTHEEK
HISTORIE SCHE
THEOL. SEMINAR.
BIBLIOTHEEK IN HOOGLAND.
BEDENKINGEN,

Over den TEXT der
SPREUKEN SALOMONS.

*Den godlooze heerschende over een arm
volk, is een brullende leeuw en beer,
die gins en weer loopt. Een mensch
gedrukt om het bloed eener ziele,
zal na den kuyl vlieden, men
ondersteune hem niet.*

Kap. 28. Vaers 15, 17.

DOOR
JAKOB CAMPO WEYERMAN.

T'AMSTERDAM,
Gedrukt voor den AUTHEUR, 1730.

A A N D E
K R I S T E L Y K E
J E U G D.

DE Ondeugd, in het algemeen genomen, is een verfoeylyk bedrog, en geen gemeene beguycgheling: doch dien grouwel, die wy thans beleeven, komt my voor als een zondvloed die ons Land een algemeene verwoesting aankondigt, tea zy wy des Heeren opgeheven hand ontwapenen door demoedige ziels-zuchten, en door een vloed van heete traanen. Die grouwel heeft de onbezonnen jeugd verlokt, gelyk als Salomons hoer den dwaazen

Aan de KRISTELYKE

jongeling verlokte door de vlei-
jingen haarer lippen, die haar
navolgde gelyk als een ter slach-
ting gaanden os, gelyk als een
misdader den amptman van
de Godin der Gerechtigheyt na-
volgt tot de tuchtiging der log-
ge boeijen. Die verleyders on-
zer rampspoedige jongelingen
hebben de dartele uytdrukkin-
gen van een loontrekkende Ka-
merhoer in 't werk gestelt,
zeggende, of liever lymende,
„Kom, myn schoone Bathyl-
„lus, nader, myn jonge Alexis,
„vly uw nevens my, myn te-
„dere Ganimedes des donder-
„gods, en laat ons dartelen op
„den oceaan aller vermaaken.
„Ik heb myn jonge vrouw af-
„ge-

J E U G D.

„gescheept na myn Vorstelyke
„buytenplaats; ik heb myn
„onnoozele Kinders na het
„Schouwburg verzonden; myn
„dienstbooden zyn ingewik-
„kelt in onderscheyde beezig-
„heden; de kans is schoon, de
„kust is klaar, en alle moeye-
„lykheden zyn weggeruymt;
„ik heb myn rustbed met een
„damaste sprey gedekt, myn
„slaapkamer is met de balsem-
„lucht van het gelukkig Arabie
„doortrokken; daar zyn ge-
„schenken voor uw vervaar-
„digt, goude en zilvere zak-
„horologies, in het zonmetaal
„gevatte paerlemoere snuyf-
„doozen, keurlyke Milanee-
„sche degens, goudbeurzen
„be-

Aan de KRISTELYKE

„ bezwangert met wichtige du-
„ kaaten , ampten , waardig-
„ heden , benevens een oogst
„ van wellustige vermaaken.

Helaas ! op die wyze is de
heirbaan na de hel met roozen,
en de slaapkamer des doods met
edele gesteentens , bestrooit ge-
worden by Sodoms vloekver-
wanten ; op die wyze heeft
Gomora's gespuys de wolfs-
klemmen en de voetangels met
bloemen verduystert , om de
jeugd onverhoeds te onder-
scheppen ; en op die wyze heb-
ben die adelyke grouwelplee-
gers de oogen der jongelingen
verbystert , door kostbaare ge-
schenken , en door verlokken-
de beloften : zy hebben de kuyfche
vrou-

J E U G D.

vrouwen haare echtgenooten ,
de kinders hunne ouders , het
land hun officiers , de maagden
haare minnaars , en de heeren
hunne dienstbooden onttrok-
ken , door het betoverent lok-
aas dier glinsterende kleynoo-
dien , verlokken-
de ampten , en
bedriegelyke gemeenzaamhe-
den. Doch zo dra had die ver-
gulde slang den boezem van de
Jeugd niet bekroopen , of den
angel des doods kwam te voor-
schyn ; het ongeneeslyk gif
doorstraalde de ingewanden dier
bedroogenen , en vergiftigde
door een Cæsar Borgia's fenyn
de levensgeesten dier rampza-
ligen.

Spiegel uw dan , onbesmette

Aan de KRISTELYKE &c.
Bataafsche Jeugd, en vlugt dien
vuur- en zwavel-grouwel, die
doorgaans met dwaasheyt be-
gint, in beroerte opgroeit,
en met een onuytwisschelyke
schande komt te eyndigen: Een
grouwel die den zondaar vervult
met een rustelooze vreeze, die
hem straft met een eeuwigduu-
rende schande, en die de vrede
van zyn ziel verstoort door too-
melooze driften, wier schor-
pioensteeken hem zullen by-
blyven, tot dat hy zyn adem
op een inlandsch straffchavot,
of onder een uytheemsche lucht,
komt uyt te blaazen.

JAKOB CAMPO WEYERMAN.

Pag. I

GODGELEERDE,
ZEEDEKUNDIGE
EN
HISTORIESCHE
BEDENKINGEN.

*Den godlooze heerschende over een
arm volk, is een brullende leeuw
en beer, die gins en weer loopt.
Een mensch gedrukt om het bloed
eener ziele, zal na den kuyl vlie-
den, men ondersteune hem niet.*

Proverb. kap. 28. vaers 15, 17.

Indien een Reyziger de land-
streek van Sodoma en Go-
mora had beschouwt voor
dat den Heere die verdelg-
de, zou hem die zyn voorgekomen
als een schoone luffthof, als een Eryp-
te,

A

2 *Godgeleerde, Zeedekundige en*

te, ja als een kleyn Eden: Doch indien een Engel hem te zelve tyd had gezegt, dat die vruchtbaare landstreek binnen 't kort verdelgt stont te worden door een wreede hoofdstofse, dan zou hy zekerlyk hebben vastgestelt, dat Sodom door het water, en niet door het vuur zou werden verslonden; en dat om de volgende waarschynlyke overweegingen.

Voor eerst, Dewyl die stad gelegen was op de vlakke van de rivier de (1) Jordane, een laage, platte, en waterpasse landstreek.

Ten tweede, Dewyl die plaats oervloediglyk was bewatert.

Ten derde, Dewyl die rivier de eygenschap had van met de nieuwe Maan over deszelfs oevers te vloeien, en het nabuurig land te overstroommen.

Maar neen, geen eene druppel water is 'er verspilt geworden op Sodoma, dien brand was niet te lesschen door dat

(1) Genes. 13. vaers 10.

Historiesche Bedenkingen. 3

dat element, die stad verzonk in een storm van vuur- en zwavel-vlammen. Hoe verwydert zyn dan 's menschen gissingen van Gods gestrenghe oordeelen! Hoe verre zyn de wegen des Heeren boven onze bevattingen! Inzonderheyt daar den walcghelyke Sodomiet buyten de paalen van de algemeene verdurvendheyt verdwaalt, en niet eens komt binnen den omtrek van een redelyk vermoeden. Zo waar is het dat alle wonderbaarlyke en zeldzaame zonden altoos achtervolgt geweest zyn, en zullen worden, door vreemde en ongehoorde straffen.

Den vervloekte Sardanapaal, dat Epikuurs's schanddier, deet opentlyk afkondigen op alle de kusten van Assyrie, dat dien persoon koninglyk beloont zou worden, die nieuwe vermaaken kon uytvinden tot de begonstiging des vleeschs. Doch gelyk als hy brande om de ongehoorde en de onbekende paden des lusts na te speuren, zo was Perillus niet minder

A 2. kloek-

4 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
kloekzinnig in het verzinnen van on-
gemeene en pynlyke halsstraffen;
straffen, zeg ik, die behoorden werk-
ftellig gemaakt te worden op dat
zoort van grouwelen; want waarlyk,
uytheemsche zonden verdienen on-
gehoorde straffen.

Op die, voor 't minst, op een dier-
gelyke wyze, is het thans gelegen
met onze verbafterde Sodomietische
tydgenooten, en wel inzonderheit
met veele Gomora's Grooten, die,
gelyk als den (2) Apostel zegt, verhit
zyn geworden tegens malkanderen;
die gewoed, ja die gelyk als brullen-
de leeuwen en beeren gins en her-
waards hebben geloopt, om nieu-
we zonden te bejaagen, zonden ge-
heelyk onbekent aan veele voorgaan-
de eeuwen, en wel inzonderheit aan
onze ernstige voorzaaten. Nieuwe
heeren, nieuwe wetten; zegt het
spreekwoord, nieuwe lichten nieu-
we

(2) Paulus aan de Romeynen, kap. 1: vaers
27.

Historische Bedenkingen. 5

we leeringen; nieuwe gewoontens,
nieuwe aangezichten; nieuwe man-
nen, nieuwe vrouwen; gevolglyk
nieuwe zonden, ongehoorde kastydin-
gen; des het ons niet vreemd moet
toeschynen indien wy de voorbeel-
delyke straffe der in den afgront zin-
kende (3) Levieten zien hernieuwen
in onze walghelyke Sodomieten.

Een befaamt (4) schryver verhaalt
een geschiedenis, hoe dat den alder-
eerste vinder van het vuur een Sater
of wildeman is geweest, die ziende
dat het vuur een schoon en glinst-
rent schepsel was, 'er op los stooft om
het te omhelzen, doch dat het vuur
hem aansprak, en met deeze woor-
den waarschowde, *Wacht uw, Sater,
en komt my niet al te na, want anders-
zins zal ik uw myn verteerende macht
doen gevoelen.* Den waare zin van die
fabel is, dat den lust des vleeschs een
A 3 vuur

(3) Numeri. kap. 16. vaars 33.

(4) Klemens Alexandrius, *in admonit. gent.*

vuur zynde, ontdekt by een wellustig mensch, een ieder gewaarschouwt wort van die verteerende vlam nooit te genaaken, uyt vreeze van zich deerlyk te branden. Wacht uw derhalve, onnoozele jongelingen, voor het glansryk, doch helsch vuur, van Sodoms brullende leeuwen, en beeren, die gins en herwaards loopen om de aankomende jongelingen uyt de armen hunner onvertroostelyke ouderen, bloedverwanten, meesters, ja kuyfsche minnaresses, te scheuren, om die, naar een vervloekt genot, plompverlooren te laten nederzinken in de weereldsche, en veelligt, in de helsche vlammen. Dat vuur van geschenken, ampten, en diergelyken, is een glansryk, maar te gelyk een verderfelyk vuur, want wie kan over gloeiende koolen gaan met ontbloote voeten, zonder zich te branden? wie kan vuur herbergen in zyn boezem, zonder zyn licghaam en kleeders te zien verteeren? en wie

wie kan zich in dienst begeeven by een schelmschen Sodomiet, wie kan zyn vriendschap afwachten, wie kan hem gemeenzaamlyk behandelen, en onschuldig, onbesmet, en geheel verblyven? (5) Een Sodomiet is een vernielent vuur des wellufts, (6) stroo en koolen, die alles verteert wat dat hy komt te naderen. Ghy denkt veelligt, onnozel jongeling, van het vuur te zullen vertreeden met uwe voeten, van de vlammen in uwen boezem te kunnen huysvesten, zonder uw licghaam of kleeders te beledigen, en van onder het huysdak eens ryken Sodomiets te woonen, zonder daarom uw ziel of licghaam te besmetten, doch ghy hebt een linksche rekening gemaakt, ghy zult uw bedriegen, uw wit kleet van natuurs zuiverheyt zal zyn glans verliezen, ghy zult verzinken in het onuytblus-

A 4 fe

(5) *Edax libidinis flamma. Basil. lib. de Virg.*

(6) *Ignis & palea. Hier. in epist. ad. Dan.*

felyk vuur der hellsche vlammen, om aldaar eeuwiglyk gepynigt te worden. Te recht leert ons den wyze Vorst, (7) *Dat den godlooze die over een arm volk heerft, by voorbeelt, een Sodomiet, die over een kamerdienaar, lyfknecht, of jongeling, het gezag voert, een brullende leeuw en een beer is, die gins en weer loopt, die gelyk als een duyvel zyn blikken laat rollen om te zien wie dat hy kan verflinden, en die gedrukt om het bloed eener ziele, wegens het ontydig sterfot dier geenen die om het pleegen van dien grouwel, waar toe hy hen door geld, beloften, of goede woorden, heeft overgehaalt, met de dood zyn gestraft, na den kuyl vlieden, en niet ondersteunt zal worden, zyn toevlugt naar een vreemt land zal nemen, om aldaar in den kuyl der wanhoop te zitten zuchten en steenen gelyk als een vervloekt spook, zonder dat een enig eerlyk mensch dien va-*

(7) Proverb. 28. vers 15, 17.

gabondeerenden euveldaader zal gaan zien, troosten, ondersteunen, of, als de moord hem in het hart slaat, zyn onbeschaamde en onboetvaardige oogleden zal toeluyken.

Moogelyk zal ons iemand vraagen, Op wat voor een wyze gedraagt zich een Sodoms poorter, om de mannelijke jeugd over te haalen tot dien grouwel? op wat voor een wyze dat die zich gedraagt, gelyk als een Opperhoofd der roovers, of als een Kapiteyn der gaauwdieven zich gedraagt, wanneer die by het flaauw schynfel van de Maan een togt onderneemt om een huys te besteelen. Als dat gespuys ziet dat 'er geen kans is om de deur te overweldigen, of om de muuren te doorbooren, dan steekt het eenige kleyne jongens in dat huys langs de vensters; die zo dra 'er niet in zyn geraakt, of zy ontslyuten de deur, om 'er het gansch dievenrot in te laaten. Op die wyze gedraagt zich een schelmsche Sodomiet van geboorte,

A 5

van

van schatten, of van vermoogen, die recht maaltyden aan, brasseryen, visch- of jagtpartyen, die komt beflaagen ten ys met kleyne geschenken, aanbiedingen van geringe ampten, een komies ampt, een hoedberoep, een vaendel, helbaert, lekkere gerechten, keurlyke wynen, en alzulke kleyne gaauwdieven, die ongevoeliglyk langs de openingen der zinnen in 's menschen hart kruypen, zyn innerlyke ziel inneemen, en dan alles wagenwyd openzetten, om het gansch kanaille der zeven doodzonden te laten inbreeken; welke doodzonden zo dra niet ingekomen zyn, of zy vatten post, betrekken haare quartieren, heerschen, dwingelanden, en doen alles wat haar lust, tot het geheel verderf van de bezetene ziel, die op die schelmsche wyze wort bedroogen.

Indien het ons vry stont om de vagabondeerende Gomoristen, zo de groote verleyders, als de laage bedroo-

droogenen, eens te moogen vraagen, aangaande de waarheyt van die bovenstaande stelling, dan is het vry waarschynlyk dat zy dat groot geheym eenpaariglyk zouden belyden, en die vergelyking moeten goedkeuren in alle deelen.

Maar, ik bezweer uw, Kristelyken leezer, beschouw eens met een oplettent oog, hoe groot het onderscheyt is tusschen de zonden der Wedergeboorenen, en der Sodomietische menshdieren. Den Wedergebooren mensch zondigt, doch de vrede tusschen God en hem wort niet verbrooken, dewyl zyn gemoed nimmer held na de zonden: Daar in is hy gelyk aan de Koningen en aan de Vorsten, die heyliglyk de vrede onderhouden, alhoewel de zeeroovers van ieder natie de onderlinge onderdaanen berooven en plonderen, dewyl die onordentelykheden gepleegt worden zonder de toestemming dier verbondene Vorsten. Aldus

us is het ook gelegen met Gods kinderen, het begaan van een zonde verbreekt de vrede niet die opgerecht is tusschen God en hen, dewyl die overtreding maar een muyter is, waar ontrent zy geen toestemming komen te geven. Doch overgroot is de zonde van onze walcghelyke Sodomieten, dewyl die de onnatuurlyke zonden koesteren, als geliefde gasten, en niet als roovers of als gaauwdieven; den laatste behandelt die kloosterlyke doodzonde als een gast, als een lieveling, die hem op 't hoogst welkom en aangenaam is; daar den herbooren man die behandelt als een struykroover, die door list en geweld by hem is ingebrooken, en dien hy gevolglyk, zo het eenigzins in zyn vermoogen was, met kracht en met overleg buytens huys zou stooten.

Ik ken geen slimmer quaad, geen grooter ongeluk, dan aan eene uytsteekende zonde, aan een overgroot misdryf schuldig te weezen, dewyl
eene

eene hoofdzonde alle de nevensgaande goede eygenschappen verdooft en vernietigt. Toen een zeker man (8) Alexander verheerlykte wegens zyne heldaftige bedryven, wierd hem tegengeworpen, dat hy Kalisthenes had gedoot; hy was zo dapper als een Achilles, doch hy had Kalisthenes gedoot; hy overwon Darius, dat is waar, maar hy had Kalisthenes gedoot; in 't kort een eenige hoofdmisdaat vergiftigde alle zyne overige heldendaaden. Naaman den Syrier, die grootelyks gepreezen wort in (9) Gods Woord, gedroeg zich wonderbaarlyk wel in alles, eene zaak uytgezondert. Vooreerst was hy liefdadig en goed arms, hy bied den Profeet goud en kleeders aan, maar hy wilde zich niet nederbuygen in Rimmons wooning; hy was godvruchtig, en hy verzocht een last aarde,
om

(8) Plutarch. in vita Alex.

(9) 2. Koningen. kap. 5. vaers 18.

om den Heere een offerhande te doen, maar Rimmon wiert uytzondert; hy was godsdienstig, en hy beloofde aan den Profeet van aan geene andere goden als aan den Heere, brand- en slachtoffers, op te draagen, doch hy wilde Rimmon niet kennen. Die Rimmon, gelyk als de vlieg in de ivoore balsemdoos, bedierf alle zyne goede voorneemens. Op die wyze vernietigt den grouwel van Sodom alle de overige ziels- en lichaams eygenschappen dier vlugtelingen, of veelligt noch binnen den omtrek der vereenigde Nederlanden schuylende Gomoriffen. O! dien heer was zulk een ongekreukt Rechter, wort 'er gezegt; Ja, maar hy was een Sodomiet: die koopman was een man van eere, op zyn woord kon een ieder altoos staat maaken; ja, maar hy was een Sodomiet: die persoon was een deftig winkelier, een braaf kunstenaar, een man van een onbesproken gedrag; ja, dat is waar, maar hy was

was een Sodomiet: dien laastten artykel, die schandelyke leproosheyt, vernietigt alle de voorige goede eygenschappen.

Maar hervormt Sodoms wicht zyn beestachtig gedrag niet, ziende dat hy het haatelykste voorwerp is voor God en voor de redelyke schepfelen? Geenszins, andwoort den schryver van dit verhoog, den Sodomiet, is en blyft den zelve zondaar, want zyn kopere voorhoofd is proefhoudent tegens de eere en de schaamte, en zyn ziel is gehard tegens de doordringenste schigten aller heylzaame verwytingen. Indien een booswicht veroordeelt wiert om dagelyks een brandhout te draagen, tot dat die drachten tot een genoegzaamen houtstapel waaren aangegroeit, om hem twintig jaaren lang daar voor te braaden, zou een diergelyke straffe hem niet doen trillen en yzen? Gy zegt ja, en ik voeg 'er by, dat dit het geval van ieder zondaar, en wel inzonder-

derheyt van een Sodoms zondaar is, van een guyt, die, of noch zo verhêven op deeze weerelt, de koolen van Gods toorn ophoopt om daar op zyn arme ziel te verbranden in de helſche pynen, tegens de komſt des doods, zynde dat bedryf niet anders als (10) *met een onbêkeert hart zich Gods toorn te vergaderen gelyk als een ſchat, tegens den dag des toorns, en der openbaaring van Gods rechtvaardige oordeelen.*

Onderſtel eens, leezer, dat een groot Vorſt gezint is om een langduurige reys te onderneemen, welke Prins zyn dochter, zyn eenig kind, toevertrouwt aan de bêwaring van een knegt, welke knegt het hoofd is, doch voorzien met een tegenboekhouder, en met vyf opzieners of voogden. Zo dra is dien Vorſt niet vertrokken, of den knegt valt aan het optrekken en ſlampampen, en hy

(10) Pauli zendbrief aan de Romeynen, kap. 2. vaers 5.

hy poogt door louter kracht en geweld de jonge Vorſtin, den tegenboekhouder, en de vyf opzienderſte dwingen, om hem te verzellen in die onmaatige levenswyze, het welk zy weygeren, waar op hy de Princes van alle haare juweelen en cieraaden berooft, den tegenboekhouder en de opzieners hunne wapens en kleeders ontnemt, en hen buyten het paleys ſtoot, om door roovery, of op den bedelzak, hun fortuyn te gaan zoeken in de wyde weerelt. Die knecht is den vervloekte Sodomiet, God is zyn Prins, 's Vorſten dochter is zyn ziel, den tegenboekhouder is de reden, en de vyf opzieners of voogden zyn de vyf zinnen. Als wanneer die den Sodomiet poogen te beletten van zyn arme ziel niet te bezoedelen door het begaan van allerhande godloosheden, dan belêdigt hy die, dan verandert hy de reden in dolheyt, dan gebruykt hy zyn zinnen als zo veele werktuygen tot zyn beeftachtige grouwelen,

welen, en dan berooft hy zyn dierbaare ziel van haare juweelen en cierraaden, bestaande in een onbewust gewisse, en in een liefde voor de onbesmette deugd. Doch wee! dat schanddier, als den Heere hem zal overvallen in het pleegen van die onnatuurlyke bedryven.

Als wy bedelaars, melaatsen, verminkte zeeluyden, of foldaaten, hongrigen en zinnellozen ontmoeten, gevoelen wy een innerlyk medelyden voor die elendigen, en door de hand des Heeren bezogte medemenschen: maar indien wy oogen hadden om de geestelyke wonden en smarten, de innerlyke gebreeken en de verdurvendheeden der hoereerders, dronkaards, moordenaars, godslasteraars, en boven al de wanhoopende gesteltenissen der uyt hunne eerampten en goederen gerammeyde Sodomieten te kunnen beschouwen, dan zouden wy ons aanstonds gedwongen zien om te moeten bekennen, dat die goddeloo-

ze

ze ginds en herwaards loopende leeuwen en beeren noch rampzaliger waren, als die bovengenoemde elendigen.

Maar is het geen belacghelyk zeggen, als 'er nu en dan een opkomt, die quansuys zich eerst verwondert over de gruwelykheyt van die ontwaarde zonde, en die 'er dan deeze woorden byvoegt tot een besluyt van zyn onkunde, *Heer hoe is 't mogelyk, ommers zyn zy ons als de zuylen van de Kerk en van den Staat voorgekomen!* Ik beken, zegt den schryver van deeze bladen, dat een ieder die den Godsdienst tot een regenmantel gebruykt, doorgaans voor een godvreezent en voor een oprecht man geboekt staat by die geenen, die den bast van de kern, en den schyn van de waarheit, niet weeten te schiften; maar voor ons, die de schynheyligheyt hebben bestudeert in allerhande staaten, heeft nooit een schynheylig op den duur kunnen hinken. Eenmaal

B 2

zey

20 *Godgeleerde, Zedekundige en*
zey een zeker hoveling tegens den
Keyzer Frederik den derde, dat hy
een plaats wilde gaan opzoeken daar
geen schynheyligen woonden, waar
op dien Vorst wyslyk andwoorde,
Dat hy dan ver genoeg voorby de Sar-
maaten, of boven den bevrozen O-
ceaan, zou moeten trekken; en dat hy
zelfs aldaar een schynheylig, al was't
dat hy'er zich maar alleen bevont,
zou ontmoeten. Ook is het een be-
kende waarheyt, dat ieder mensch
een schynheylig is. De schynheylig-
heyt is een les die een ieder by tyds
van buyten leert, zy komt te voor-
schyn met de kindscheyt, zy vervolgt
met de jaaren, de geleerden gebruy-
ken die, de vrouwen aanbidden die,
en hoe dom dat den mensch ook is,
echter kan hy met alle gemak de
schynheyligheyt bevatten. Alle men-
schen zyn niet bequaam om de wa-
pens te draagen; de geleerdheyt vor-
dert de vlugste geeften; de konsten
vereyschen tyd en arbeyt; maar alle
de

de nakomelingen van Adam en Eva
zyn voorzien van de behoorlyke be-
quaamheden, om in de konst der
schynheyligheyt te kunnen bedyen.
Het gansch gedrang des menschedoms
is maar een paardemarkt van bedrie-
gers, een winkel vol nagebootste wa-
ren, en een tonneel van schynheylige
vermommingen.

(II) Diergelyk een schynheylig
dient alleenlyk den Heere uyt een
grondbeginsel van vreeze, en geens-
zins uyt liefde; hy beschouwt hem
maar enkelyk als een groot en straf
Weezen, dat gezeten in den Hemel,
een harde en willekeurlyke hulde en
onderdaanigheyt vraagt van zyn
schepfelen; hy vreeft hem als een
heerszuchtig Almachtig Een; die,
dewyl hy die kieyne onvolmaakte
weezens aan hem heeft besteed, hem
belast met gestrengte en onredelyke

B 3

Wet-

(II) NB. Dit karakter van een schynhey-
lig is gekonterfyt naar een van het beste soort,
dewyl de slimste schynheyligen innerlyk met alle
de geheymen des Kristelyken Godsdiensts spotten.

Wetten, en voor de geringe vermaaken die hy aan den mensch gedurende zyn leeven heeft toegestaan, een betaaling van fcherpe en moeilijke boetdoeningen komt te vorderen. Doch den fchynheylig legt in al die tyd niet eens toe om Gods gonst te winnen door goddelyke en deugdzaame eygenfchappen; en hy is geheelyk onbekent met de innerlyke zucht om den Heere te gewinnen, dewyl hy zich maar alleenlyk uytflooft in godsdienstige plegtigheden.

Op die wyze plagten de ontaarde Jooden, ten tyde der Profeeten, vry quiftachtig en overdaadig te weezen met hunne offerhanden, op dat men hen mogt door de vingers zien, aangaande de deugdzaame en zeedelyke pligten: daarom offerden zy de rykfte offerhanden, duyzent rammen, en tien duyzent rivieren van olie, alle de eerftgeboorenen hnnner kudden en huysgezinnen, de vruchten

des

des velds, en die hunner ligghaamen, om een ontflaaning hunner ondeugden te bekomen; zy wilden God liever verzoenen door offerhanden, dan den Heere hunne lusten op te offeren; zy wilden hem eeren, pryzen, vleyen, en geene kosten noch middelen fpaaren om hem te vieren, en te aanbidden; en dat alles alleenlyk om den Hemel om te koopen, dat die hunne lusten en hartstogten wilde involgen, en zich niet verftooren over hunne ongerechtigheden, wreedheden, en onbarmhartigheden. Zy waren naauwkeurig en gezet op hunne feesten; zy fpaarden geene moeite om godvruchtig te fchynen; en echter was 'er geen volk zo ondeugent als zy op de gansche weerelt; de profeeten verweeten hen hun kribbigheyt en hovaardy, gierigheyt en heerszucht; doch zy geloofden dat zulke yveraars gelyk als zy waaren, verfoont behoorden te worden wegens hunne kostbaare godvruchtigheden.

B 4

Daar

Daar in tegendeel een vroom mensch God eert, dewyl hy hem bemint, en hem bemint, dewyl hy de ondeugden haat; hy bemint de eeuwigduurende voorschriften van de billykheyt, en van de waare reden, dewyl God die komt te beminnen.

(12) Ook is den schynheylig zeer beezig ontrent de middelen en de werktuygen des Godsdienst, doch hy verwaarlooft derzelve eyndens; hy is zeer yverig in godvruchtige werken, doch geheelyk zorgeloos voor alle innerlyke deugd en vroomheyt; daar uyt spruyt het dat de harten van sommige menschen zo weynig voorzien zyn met de waare en met de weezendlyke deugd, dewyl den naam van Godsdienst zodaanig op deszelfs gestalte is toegepast, dat den mensch zich daar door laat inneemen, dewyl die zo gemakkelyk overeenstemt met hun-

(12) Den leezer wort verzogt om eens te letten, hoe overeenkomstig dat die aloude Pharisceers waaren met onze hedendaagsche Sodomieten.

hunne ondeugden en geliefde harts-togten. Op die wyze gedroegen zich de Phariseen; die maakten vertooningen van hun vroomheyt en goede werken, om daar langs hun bedrog en rooveryen te overschaduwten; zy waaren naauwkeurig in het wassen hunner handen, doch zy droegen geen de alderminste zorg ontrent het zuiveren hunner harten; zy wilden vasten en hunne licghaamen pynigen, maar te zelve tyd hunne lusten voeden en onthaalen; zy weygerden te steelen, maar wilden hunne nabuuren onderdrukken, en onderwyl dat zy hunne broeders opbeurden, zag men hen die haaten en versmaade. Op die wyze gebruykten zy de werktuygen der godvruchtigheyt, als een middel om dat geene het onderste boven te keeren, waar toe zy geordent waaren om voort te zetten; en hoe, en op wat wyze, dat veele onzer schynheylige Sodoms bullen zich hebben gericht nat dat

B 5   Pha-

Pharifeefch model, kan alzo maklyk goedgeemaakt, als aangehaalt worden.

Dit veld van Schynheyligheyt is al te ruym voor het beftek van myn vertoog, des zal ik er van afzien, om den grouwel van Sodom van naby te ontleeden, na altoorens een denkbeeld gegeven te hebben, op wat voor een wyze men den fchynheylig van een vroom mensch kan fchiften.

Daar is geen onderscheyt tuffchen een glydende ftar en de overige ftarren, het licht fchynt eveneens, beyde terwyl zy ftaat en valt; doch eens gevallen zynde, ziet men dat het niet anders is als een geringe flymachtige hoogvliegende damp, overgult door de ftraalen der zonne, zo dat nu den mensch dat mag vertrappen met zyn voeten, waar over hy zich noch zo onlangs verwonderde met zyn zinnen; want indien het een ftar was geweest, dan had die
voor

voor altoos gefcheenen, daar nu des zelfs val bewyft, dat het niets anders was als een valsch hoofdstoffelyk fchynfel. Op die wyze worden wy in geestelyke oordeelen door de liefdadigheyt misleyd, wanneer wy een man komen te zien vry hoog verheeven in zyn kristelyk beroep, vastgehegt aan het firmament der Kerk, fchynende heerlyk van buyten met een licht van genade, zo dat wy hem niet anders kunnen befchouwen als een fchoone ftar; doch indien hy vervalt uyt dat heylig beroep, dat hy de tegenwoordige weerelt omhelst, het zy in oordeel of met der daad, dat hy de waarheyt en het vermoogen der Godheyt verzaakt, dat hy een eerloos en een aanftootelyk leeven voert, en dat hy daar van wort overtuygt, dan moogen wy vryelyk een befluyt opmaaken, dat hy nooit het oprecht en zuiver licht innerlyk heeft gehad, en dat hy maar alleenlyk een klatergoud t'zamenmengfel
van

28 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
van hovaardy, wellust, en schynheyligheyt, is geweest, gelyk als door zyn val ons is gebleeken. Alhier zou het wel pas geeven, om den Sodomiet te konterfyten met een ongeblankette pen, by gebrek van een staale etsnaald: maar dewyl een ieder weet dat zulk gespuys nooit een manelyk opslag van oogen, noch een barisse spraak heeft, dat het zo lachhartig als een gekerkerde hoer, en zo slijkflooyent is als een arm edelman, die den ryken boer na de mond fluyt om een middag- of avondmaal, en dat het thans in zulk een verfoeiing is by het oprecht Bataafs kroost, dat den Rechter met den zwaarde het konterfytsel eens Sodomsgangers op zyn stroppen-kist niet zou willen plakken, om die daar door geen schande aan te doen, daarom zal ik van het portret des Gomorists afzien, om eens naar een t'zamenpraak, die ik ruym twintig jaaren geleden heb bygewoont, te luysteren.

Op

Historiesche Bedenkingen. 29

Op myn eerste reys naar Londen, zegt den schryver van dit traktaat, verviel ik door een brief van voorschryving in een gezelschap van Torrys, waar door ik in kennis geraakte met eenige Yrsche en Fransche paapen en monnikken, die zig by dag verschoolen, en by nacht uytvloogen, waarschyndelyk dewyl zy de zonnestraalen der waarheyt niet konden uytharden. Een van die gewyde kruysbroeders, Pater Paolo genaamt, was met zyn knegt gehuysvest by een oude weduwe, welke knecht hem by nacht verzelde en by hem sliep, een voorbeeld dat t'zedert by eenige Wel Edele Gestrengens, en by meer andere schanddoggen, is achtervolgt geworden; alhoewel het de Aloudheyt ook aan diergelyke menschenvraaten nooit heeft ontbrooken.

Het gebeurde op een zekere tyd, dat ik in het wynhuys van de vyf klok.

50 *Godgeleerde, Zedekundige en*
klokken in de (13) Strand kwam,
alwaar ik een algemeene verwarring
en ontfeltenis bespeurde onder het
gezelschap, welke ontfeltenis inzon-
derheid doorstraalde op het weezen
van een jong Yrsch priester, die, gelyk
als ik in het vervolg verstond, by zyn
Hospita's dochter op het bed wiert
gekipt door den vader, welke laatste
een slager zynde, hem, door het o-
verreedent argument van een vleesch-
houwers byl, een bankbrief van hon-
dert pond sterling had afgeparft, en
noch een diergelyke som vorderde
tot boete van het ongelyk hem aan-
gedaan in de persoon van zyn doch-
ter. Nu was 'er niemant die dien jon-
gen Paap harder viel als vader Paolo,
waar uyt ik in den beginne besloot
dat hy een vroom man was, het welk
in 't kort anders kwam te blyken.

„ Ghy

(13) Dat wynhuys in de Strand, een voor-
stad van Londen, was op die tyd de vergader-
plaats van veele Torys.

Historiesche Bedenkingen. 31

(14) „ Ghy volslaagen zot! sprak
den oude Paolo, wat behoeft men
„ zo veel gevaar te loopen in het vol-
„ doen van een dierlyke lust? Ik weet
„ wel dat een monnik, die het kloof-
„ ster is ontsnapt, een brieffchende
„ leeuw is in het naspeuren van zyn
„ begeertens; maar dan is ommers
„ een Hylas, een Bathyllus, een
„ Alexis, en een Ganimedes, wel
„ zo goed en zo veylig, als een
„ Lesbia, een Korinna, een Fillis,
„ of een dondergods Leda; en die
„ groote waarheyt zal de deftige
„ societeyt immer belyden. Hoor,
„ mede-priester des Heeren, onze
„ Orde is tot noch toe gelyk geweest
„ aan een met sneeuw bedekte beemd,
„ welke sneeuw te gelyk de graazige
„ klaver, en de onkruiden verbergt;
„ doch als de zonnestralen van een
„ zucht

(14) Den Leezer zal de wil voor de daad, en
veelligt een gedeelte van myn eygen woorden,
voor die van vader Paolo, gelieven te neemen;
doch de zaak als zaak is eygentlyk op die ma-
nier voorgevallen.

„ zucht tot de vrouwen die voorge-
 „ melde sneeuw doen smelten, dan
 „ zullen zich de doornen, de distelen,
 „ en de andere onkruiden van ons
 „ gedrag schielyk vertoonen voor de
 „ oogen der leeken, gelyk als wy
 „ reeds in uw persoon zien gebeu-
 „ ren. De jongens-liefde wort ver-
 „ hoogt door het geheym, en door
 „ de vryheyt van schande, zynde de
 „ schande wel het grootste gedeelte
 „ van de schuld in onze levens
 „ brosheden.

Maar den jongen priester scheen
 van een geheel tegenstrydig gevoe-
 len te zyn, en hy zey, „ Dat de Na-
 „ tuur zeer veel wysheyt had doen
 „ zien in de vorming aller zaaken,
 „ en in alles bequaam te maaken tot
 „ zyn eygen gebruik; dat hy oor-
 „ deelde dat de vrouw de grootste
 „ heerschappy behoorde te voeren
 „ in het vermaak en in de liefde,
 „ dewyl daar door de weerelt be-
 „ volkt wiert met nieuwe inwoon-
 „ ders

„ ders, die anderszins geheelyk in
 „ een woesteny, en in zyn voorgaan-
 „ de verwarring zou veraarden.
 „ Weg, weg, met de vrouwen,
 „ beet den oude vader Paolo hem
 „ toe, dat aldereerste verderf dat den
 „ vroomen Adam is te beurt geval-
 „ len. Wat is toch een wyf anders
 „ als verderf en vergif? Haare han-
 „ den zyn lymstangen, haare oogen
 „ lystrikken, haar byzyn voetan-
 „ gels, en haare omhelzingen wolfs-
 „ klemmen: zy is, gelyk als het bloed
 „ van Nessus, schoon voor het oog,
 „ maar doodelyk op het gevoel; en
 „ uyt dien hoofde doopt haar een ze-
 „ ker Oudvader, het hoofd der zon-
 „ de, het wapen des duyvels, en het
 „ bederf van de Oude Wet. Waar
 „ uyt ontfont den Trojaanschen Oor-
 „ log, als uyt Helena? Waar uyt de
 „ verdryving der Romeynsche Ko-
 „ ningen, als uyt de hovaardy en de
 „ wreedheyt van Tullia? Wie ver-
 „ raade het geheym van Sampsons
 „ „ kracht,

„ kracht, als Dalilah? Rebekka be-
 „ droog haar man; Hippodamia haar
 „ vader; Dejanira doode Herkules
 „ door een geschenk; Briseis fleur-
 „ de Achilles uyt het veld; en Eva
 „ stiet Adam uyt het Paradys.

Den jonge priester, wiens toelig
 veel ligt al lang geweest was om de
 kap van St. Ignatius de Lojola op den
 tuyn te hangen, floeg een paar ver-
 bitterde oogen op vader Paolo, en hy
 uyte vervolgens zyn meening voor de
 vuyft met deeze woorden.

„ Neen, lasteraar van de schoone
 „ kunne, en kampioen van Sodoms
 „ zwavelvlammen, sprak hy, een
 „ vrouw is een geheel ander schep-
 „ sel in myn oogen, en den groote
 „ Salomon beschouwde op een vol-
 „ maakter wyze het huuwelyk, en
 „ den inborst der vrouwen. (15) *Uw*
 „ *springader zy gezegent; zegt hy,*
 „ *en verblyd uw wegens de huysvrouw*
 „ *uwer jeugd: zy is een liefelyke bin-*
 „ *de,*

(15) Spreuken Salomons. kap. 5. vaers 18, 19.

„ de, en een aangenaam steengeytke;
 „ laat haare borsten uw ten allen ty-
 „ de dronken maaken; doolt steeds in
 „ haare liefde. En indien wy de al-
 „ oude Heydensche schryvers, die
 „ in veele opzigten voor veele heden-
 „ daagsche Kristenen niet behoeven
 „ te wyken in zeedekundige lessen,
 „ vermoogen aan te haalen, dan kan
 „ ik 'er uw honderden aantoonen,
 „ die Salomons stelling bekrachtigen.
 „ Hoe lieflyk liet den gonsteling van
 „ den grooten Augustus zich daar o-
 „ ver uyt toen hy zong,

„ (16) Driemaal gezegent paar, geluk-
 „ kig boven dat,
 „ Dat door den kuyschen band des
 „ huuwlyks wort gevat,
 „ En, tot de dood het komt te
 „ schyden,

C 2

„ Nooit

(16) *Felices ter & amplius*
Quos irrupta tenet copula, nec ullis
Divulsus querimoniis,
Suprema citius solvit amor die.
 Horat.

- „ Nooit door een bitter huys-
 „ krakkeel
 „ Ontbonden wort , maar in't
 „ geheel
 „ Zich hier , en namaals , zal ver-
 „ blyden.

„ Op die wyze leefde Seneka met
 „ zyn Paulina, Orpheus met Euridice,
 „ Arria met Poetus, Artemisia met
 „ Mausolus, en vooral, Rubenius Celer,
 „ die op zyn marmere graftombe dit
 „ gefchrift deet inleggen met goude
 „ letteren, dat hy drieenveertig jaa-
 „ ren en acht maanden had geleefd
 „ met zyn geliefde huysvrouw En-
 „ nea, zonder ooit ontrufft te zyn
 „ geweest door het minste huysver-
 „ fchil. Een vrouw wort by een be-
 „ faamt dichter der Aloudheyt ge-
 „ noemt, (17) *Het hoogste goed der*
 „ *stervelingen, de goede Venus, der*
 „ *goden en menfchen welluft*: en een
 „ an-

(17) *Summum mortalibus bonum, hominum
 divinumque voluptas, alma Venus.*

Lucret.

„ ander (18) Schryver beweert, dat
 „ de vrouw een zeker vermaak ver-
 „ vat, meer dan alle de overige wee-
 „ reldfche vermaaken. Den man be-
 „ heerscht haar als het hoofd, doch
 „ zy voert het bevel over zyn hart,
 „ hy is haar dienaar, en zy zyn ee-
 „ nigfte ziels- en licghaams lust: geen
 „ geluk overtreft die gelukzaligheyt,
 „ geen liefde vertrotft de liefde tus-
 „ fchen den man en de vrouw, daar
 „ is geen volmaakter trooft dan die
 „ van een behaagelyk huuwelyk.
 „ Den grootfte dichter der Aloud-
 „ heyt, den doorzichtkundige Ho-
 „ meer, zingt, Dat Paris, na een
 „ tienjaarg huuwelyk met zyn schoo-
 „ ne Helena, haar eenmaal onder
 „ het geeven van een kus betuygde,
 „ dat zy hem zo waardig en zo te-
 „ der was, als op het eerste ogen-
 „ blik toen zyn oogen haar beschouw-
 „ den.

C 3

(18) *Latet enim in muliere aliquid, majus po-
 tentiusque omnibus aliis humanis volup-
 tatibus.*

Fonfeca.

„ den. Ook was een bekent Latynsch
 „ dichter van dat gevoelen, toen hy
 „ zyn diergeliefde wederhelft begroe-
 „ te met deze vriendelyke betuygin-
 „ gen.

(19) Laat ons, geliefde vrouw, zo lee-
 ven en zo sterven,

Gelyk als tot den dag van heden
 is geschiet,

Dat geen verandering, geen weer-
 zin, geen verdriet,

Ons immer van het heyl dier lief-
 de mag onterven.

„ Een goede vrouw is een eeuwig-
 „ duurent spiegelglas, om altoos 's
 „ mans inborst en hartstogten te ver-
 „ beelden. Indien hy lustig is, is zy
 „ vrolyk, en is hy bedroeft, dan neemt
 „ zy deel in zyn kommer, het geen
 „ den man doet uytroepen in deeze
 „ klanken. Geen

(19) *Uxor vivamus quod viximus, & moriamur,
 Servantes nomen sumpsimus in thalamo,
 Nec ferat ulla dies ut commutemur in ævo,
 Quin tibi sim juvenis, tuque puella mihi.*
 Aufon.

(20) Geen ouden dag kan ooit met
 myne min gaan sryken,
 Schoon dat ik Nestors eeuw,
 of Tithons, zal beryken.

„ Ik weet wel, vader Paolo, (ver-
 „ volgde die jonge priester) dat Sa-
 „ lomons wysheyt versmoorde in de
 „ lust tot de vrouwen, dat Sampsons
 „ kracht 'er in wiert uytgeput, dat
 „ Lot's godvruchtigheyt verftikte in
 „ zyn dochters, dat 's priesters def-
 „ tigheid verzonk in de wyven, dat
 „ de eerwaarde jaaren der Ouderlin-
 „ gen onbestendig waaren tegens Su-
 „ fanna's bekoorelykheden, dat Ab-
 „ falon de pligt eens zoons vergat
 „ ten opzigt der vrouwen-min, en
 „ dat Ammon geen suster verschoon-
 „ de in zyn brandende woede: doch
 „ alle die zwaare zonden, zyn maar
 „ dwaas-lichten, vergeleeken by uw

C 4

„ ver-

(20) *Et me ab amore tuo deducet nulla senectus,
 Sive ego Titbonus, sive ego Nestor ero.*
 Propert. lib. 2.

„ vervloekte Sodoma's en Gomora's
 „ vuur en zwavelvlammen. Ik weet
 „ dat veele broeders onder de zee-
 „ dige Societeit niet behebt zyn met
 „ dien grouwel aller grouwelen; maar
 „ dan vallen die onder de bestraffing
 „ des Profeets, daar hy zegt, (21)
 „ *Als ik ze verzaadigt heb, zo be-*
 „ *dryven zy overspel, en verzamelen*
 „ *in het hoerbuys by hoopen. Zy zyn*
 „ *vroeg op als welgevoederde hengsten;*
 „ *zy bunkeren een iegelyk na zyns naa-*
 „ *stens huysvrouw; zo dat ik oordeel*
 „ dat het beter zal zyn, indien ik de
 „ eere van des slagers dochter her-
 „ stel door het by God ingestelt huu-
 „ welyk, dan dat ik in Sodom's doo-
 „ de Meer, of in het by de Societeits-
 „ gezinden gelieft overspel en hoe-
 „ rery, vorder kom te vervallen.

Aldaar besloot dien jonge Lojolift
 zyn verdediging der vrouwenliefde
 tegens den verfoeilyken vader Pao-
 lo: doch of hy zyn belofte namaals
 ach-

(21) Jeremia. kap. 5: vaers 7, 8.

achtervolgt, en de bedroogen doch-
 ter des Britschen slagers getrouwt
 heeft, kan ik in waarheyt, zegt den
 schryver, niet zeggen.

Dat veele uytheemsche, zo wel als
 inlandsche priesters, met dien grou-
 wel behebt zyn, blykt uyt verschey-
 de reysbeschryvingen; en vooral ge-
 schied zulks te Narsinga, en op de
 vaste kust van Amerika, alwaar, be-
 halven dat hun lust tot het vleesch
 geene grenspaalen heeft, de ouders
 noch daarenboven hunne dochters aan
 de gewyde dartelheyt der paapen, ja
 dat een toon hooger gaat, hunne
 zoonen aan Sodoma's vuur- en zwa-
 velvlammen opofferen; inzonderheyt
 op een (22) zekere plaats, alwaar den
 fatan van Gomora zo veel macht heeft
 verkreegen op hunne beestelyke god-
 vruchtigheden, dat'er schandjongens
 wierden geheyligt om den tempel-
 dienst waar te neemen, die geduu-
 rende hunne plegtelyke offerhanden
 C 5 en

(22) Te Puna in Peru, volgens Cieza.

42 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
en feesten , by de grootſte Heeren,
en by de voornaamſte perſonaadjen,
tot dien vervloekten grouwel wier-
den misbruykt , een grouwel die god-
looslyk van naby achtervolgt wort
by onze Bataaſſche Grooten , by on-
ze aanzienlyke Koopluyden , naarſti-
ge Winkeliers , en andere mindere
ſtervelingen. Ook heeft den duyvel,
onder de vertooning van heyligheyt,
die verfoeielyke zonde ingevoert in
de berglanden , alwaar in ieder tem-
pel of beedehuus , een a twee of meer
mannen wierden onderhouden , op-
geſchikt gelyk als vrouwen , die zelfs
van hun kindscheyt af wierden on-
derweezen om gelyk als vrouwen te
ſpreken , en die in alles na te vol-
gen , met welke vervloekte ſchepfe-
len , onder ſchyn van Godsdienſt en
van Heyligheyt , de voornaamſte
Grooten dat helſch misdryf pleegden,
dat , God betert , zo veele aanzienly-
ke navolgers heeft gekreegen in on-
ze daagen ; welke zondaaren , niette-
gen-

Hiſtorische Bedenkingen. 43

genſtaande die ontdekking , zich zo
onboetvaardig gedraagen , dat wy
tot noch toe niet kunnen getuygen
van die melaatsen , gelyk als een
zeker beroemt (23) Leeraar getuygt
ten opzigt van andere boetpleegers,
*Dat den wyn der Engelen geparſt wort
uyt de traanen der boetvaardigen.*

Den wyze Koning Salomon was niet
onbekent met den inborſt der godloo-
zen , toen hy zey , *Dat den godlooze
die over een arm volk heerſcht , een
brullende leeuw en beer was* , dewyl
den geest des waaren Godsdienſts van
een zachtmoedige geſteltenis is , die
nimmer opſteygt in geweldige harts-
togten , maar wiens bewegingen in
tegendeel , leenig , bezaadigt , en ge-
gront zyn op de wetten van de maa-
tigheid , en van de reden. Die indruk-
kingen des Goddelyken geests zyn
ſtandvaſtig , eenpaarig , geheel anders
als de dierlyke hartstogten dier brul-
lende leeuwen en beeren , die gins
en

(23) Bernardus.

en weer loopen om de onnoozelen te verstrikken, te drukken, ja geheelijk te verslinden. Het is den geest des satans, en niet den geest des leevendigen Gods, die hem aanzet tot het pleegen van onvergeeflyke en halsstraffelyke misdaaden, want den laatste geest dringt de verpligting van Gods wet op aan de gemoederen der menschen, en zet het redelyk schepfel aan tot de liefde van zyn pligt, en tot de ernstige bedenkingen, om zich daar van behoorlyk te quyten. Uyt dien hoofde is den geest van een goed Kristen maatig, bescheyden, en bedaart, toepasselyk op den ernst des Godsdiensts; die alleenlyk vloeit in zyn bloed, of ryst en daalt met de eb en de ty van zyn humeuren, maar een kalmte en een eenpaarigheyt des gemoeds bewaart in alle onderscheyde licghaams gesteltenissen; die zyn Godvruchtigheyt geheelijk bepaalt in den omtrek van zyn ziel; en die blymoediglyk die ziel voor alle de vermen-

mengingen van de inbeelding bewaart, bewust dat een Godvruchtig gedacht den grootste bedrieger is des weerelds: Ook is 'er niets dat de natuur van de alderbeste Godsdienst meer bederft als een beleedigende yver, die 's menschen gemoederen verbittert, in stee van die te verzachten; zo dat die ondeugden, die de zedekundige Wysbegeerte geheelijk komt te verbannen, dikmaals ontslooken worden aan de altaaren des Godsdiensts; wyl dien yver, de voorzichtigheyt en de bescheydenheyt der vroomen misbryukt, een afkeer heeft van de Kristelyke zachtmoedigheyt en maatigheyt, en hun Godsdienst vervult met kwaadaardigheyt, en met verschillen. Daar uyt komt het dat de Godsdienstige verschillen de onverzoenlykste zyn; de menschen verdoemen heviglyk malkanderen wegens ongegronde gevoelens, en beschouwende verschillpunten.

Zo dit Godsdienst is; vaar wel dan al-

46. *Godgeleerde, Zeedekundige en*
alle grondbeginselen van menschelyk-
heyt, en van goedaardigheyt; vaar
wel dan de glorie des Kristelyken
Godsdienfts, en de algemeene liefde
en vriendelykheyt voor alle menschen,
en vaar wel dan aan alle de oefeningen
van liefdaadigheden, en aan de een-
voudigheyt des Kristelyken geests: Dat
de wetten des Zaligmaakers dan wor-
den aangetekent als voorschriften van
oproer; Laat ons dan den Godsdienst
verbannen uyt den menschelyken om-
gang, als de moeder van de plomp-
heyt en van de onbeleeftheyt; en laat
ons na de schoolen der Ongodistery
en Godloosheyt gaan, om aldaar goe-
de manieren te leeren: want ik zeg,
en zal het altoos staande houden, dat
een man die de heylige voorschriften
kan doen overeenstemmen met een
gemelyke en hondsche gesteltnis, al-
ommers zo wel Kristus kan vereeni-
gen met Belial, en een oprecht man
met een Pharizeer vermag gelyk te
stellen.

He-

Historiesche Bedenkingen. 47

Helaas! hoe verschillig is dat kon-
terfytfel van het denkbeeld dat een
vroom mensch heeft opgevat van de
loffelyke zeedekunde der aloude Kri-
stenen. Staat het ons vry, opgeblaaze
weerdgoden, van ons daar over te
uyten met een eerlyke Bataaffche vry-
moedigheyt, dan zeg ik, dat den
mensch t'zedert de allereerste volk-
planting van tyd tot tyd is veraart ge-
worden, zo dat na maate dat hy zich
heeft verwydert van de aloude Kriste-
nen, die blonken in goede werken,
hy dagelyks verslimmert en overge-
helt is tot allerhande snoode misdaa-
den. Maar waar in bestaat de oorzaak
van dat verval? hebben de grondbeg-
inselen des Kristelyken Godsdienfts
hun kracht verlooren, gelyk als de
Heydensche orakelen? hoe komt het
dat de beweegredenen tot de heylig-
heit en de deugd zo weinig indruk
maaken op 's menschen gemoederen,
of op hun levenswyze? en waar uyt
ontstaat het dat den Godsdienst thans
al-

alleenlyk een onvruchtbaar begrip is in het hoofd der Kristenen, zonder dat die kennis wort verzelt door goede werken? Om dat den mensch geen waare bevatting, geen zuiver bezef heeft, van de uyteyndens van de Deugd, en van de Ondeugd, die op het oog dikmaals malkanderen gelyken, doch innerlyke hemelsbreedte verscheelen.

Nooit, zeg ik, verscheelt de Ondeugd zo veel van de Deugd als op het eynde, voor 't minst is haar onderscheyt nooit zo zichtbaar als op dat laatst vaar wel. Den mensch gedenkt zeer zelden, dat zyn laatste bedryf treureyndent zyn zal, dewyl zyn voorige tonneelen blyeyndent zyn geweest. Het eynde is zo verre buyten het bereyk van 's menschen oogen, dat hy die doorboorende schandelykheden niet kan zien, die op hem in een hinderlaag leggen te wachten. Het is zeker dat dezelve zaak die de ondeugd aanmoedigt, de deugd kleynmoedig maakt, de

dewyl de deugd veeltyds een ruuwe weg, en veel wederstant in haar doortogt ontmoet, wort zy dikmaals overreed om op het pad van de ondeugd te stappen, het welk zacht zynde, by haar niet bevonden wort slibberig te weezen. Den weg van de ondeugd is bevoert met ys, een aan het oog behaagelyk pad, dat den wandelaar de voet ligt, en bloot stelt aan het gevaar van te verdrinken, of zich deerlyk te wonden: daar in tegendeel de deugd gelyk is aan Hannibal's doortogt over de Alpsche gebergens, een vermoeyent werk en vol gevaar; doch dat eens volbragt hem invoert in Italie, die behaagelyke tuynen des weerlds. De ondeugd is op het best genomen maar een geblankette overspeeldster, wiens verdienst is dat zy haar beschildert, niet om den man, maar om haar boelen te behaagen.

(24) De Deugd bralt op een troon
 van Jovis hemellichten,
 Geen aardkloods ouderdom deet
 ooit die schoone zwichten:
 Zo lang als 't Lentegroen de
 moeder-aarde bouwt,
 De scherpe winter-schaer de
 lokken snuykt van 't wout,
 Zo lang als Febi gloed de bosschen
 komt verriyken,
 Of als Pomona's gonst ons appels
 schenkt, en wyn,
 Zal zy de medemaat des fieren
 Zongods zyn,
 En als een flonkerstar dwars door
 alle eeuwen pryken.

Maar wat een monster is de on-
 deugd aan den andere kant, wat een
 schil-

(24) *Sed locum Virtus habet inter astra,
 Vere dum flores venient tepenti,
 Et comam sylvis hyemes recident,
 Vel comam sylvis revocabit aestas.
 Pomaque autumnno fugiente cedunt,
 Nulla te terris rapiet vetustas.
 Te comes Phæbo, comes ibis in astris.*
 Sen. Her. Oct. Act. 4.

schilders duyvellin, het zy dat men
 haar naakt, het zy dat men haar be-
 schouwt in haare bevlakte cieraaden!
 Haar eygen schuld, en de verfoeying
 die de vroomen voor haar betuygen,
 stichten een paar uytgestrekte Hellen
 in haar bekrompen hart, bestaande in
 schrik en in schaamte; doch het geen
 haar het aldermeest smart, is, dat zy
 gevoelt dat derzelve vlammen niet
 zyn te blusschen. Uyterlyk zal zy nu
 en dan de deugd gelyken, want de
 ondeugd heeft nagebootste steenen
 voor alle de kleynoodien van de
 deugd, waar langs zy de onweeten-
 den komt te verschalken.

Doch een oprechte ziel zal immer
 de deugd beminnen om twee hoofd-
 zaaken, om haar innerlyk, en om haar
 eynde; uyt dien hoofde behoort een
 ieder desgelyks de ondeugd te ha-
 ten: en als wanneer men een onder-
 scheyt tusschen haare wegen ziet, be-
 hoort men 'er van te denken gelyk
 als van de zoonen in het Evangelium,
 D 2 waar

waar van den eene zey, dat hy niet begeerde te gaan na den wynberg, en echter deet hy het; en den andere die beloofde derwaards te zullen gaan, brak zyn woord, en liet zulks blyven.

Is het onderscheyt tusschen een Godvruchtig persoon, en een melaatsen Sodomiet, minder als tusschen de Deugd en de Ondeugd? vraagt den schryver van deeze bladen. Hy zegt neen; beyden zyn zy dood, beyden zyn zy ongevoelig, de Ondeugd is een doodlyk, den Gomorist is een zielloos ravens aas. Neem een dood licghaam, bedek het met gloeiende koolen, knel het met nyptangen, prik het met naalden, dreyg het met bittere uytdrukkingen, of vley het met schoone woorden, het zal uw aanzien noch beandwoorden. Dit is den staat van een Sodom's kind, van een man die geestelyk dood is in die verfoeielyke zonden; ontvouw de verschrikkelyke oordeelen des leevendi-

digen Gods aan zyn gewisse; laat de hellsche vlammen flakkeren, hy gevoelt, hy ziet die niet, hy is predikatieproef, hy is vonnisproef, den duyvel heeft hem geharnast in een scheutvrye wapenrusting, die ze beyden zal afkeeren. Zyn medepligtigen worden by den weerdlyken Rechter gestraft met een pynlyke dood, en zulks wort hem overgebrieft in een uytheemsche lucht; de langzaame wraak des Goddelyken Rechters is hem genadert; hy is ontzet van zyn eerampten; ontbloot van zyn goederen; versteeken van zyn deugdzaame vrouw en lieve kinders; tot op het been berooft van zyn goeden naam, en gebanblixemt uyt alle eerlyke byeenkomsten; en echter is en blyft hy ongevoelig gelyk als Salomons dwaas, (25) *Zy hebben my geslaagen, riep hy, doch ik ben niet ziek geweest; men heeft my gebeukt, maar ik was zonder gevoelen.* Ja den Sodomiet is ongevoelig, hy is

D 3

me-

(25) Proverb. kap. 22. vaers 35.

54 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
melaats, en hy is geestelyk dood; laat de zon des Evangeliums noch zo helder doorstraalen, hy zit in de duysternis, het waare licht kan hem niet genaaken; laat hem ryden gelyk als een Jehu met vliegende wagens, laat hem de blikken van het dom gemeen doen schemeren door een Borgiasche pracht, en laat hem gelyk als een Sejaan hovaardiglyk brallen in schatten en in vermoogen, echter is en blyft hy Salomons dwaas, hy is dood, hy is ongevoelig: Bied hem de flonkerende diamanten, de doorschynende paarlen, de brandende robynen des Evangeliums aan, die onwaardeerlyke schatten van de genade Jesu Kristi, echter heeft hy geene handen des Geloofs om die aan te tasten, geene oogen om die te beschouwen, geene kennis om die te waardeeren; zo blind, zo dwaas, zo dom, en zo ongevoelig is den Sodomiet, dat alhoewel die ryke schatten, die genadejuweelen des Evangeliums hem aan-

Historiesche Bedenkingen. 55

geboden worden in de eenvoudige aarde vaaten van een Kristelyke en broederlyke vermaaning, hy dezelve echter niet kan bevatten; hy is onverschrikt voor de straffe, geen berouw of leedweezen kan hem aangrypen, of zyn verstaalt gewisse doorbooren.

Den Sodomiet heeft zich vertrokken, dat is waar, maar hy heeft zich niet vertrokken op de wyze Kristi, (26) die zyn dood naby ziende zich afzonderde van de Jooden, om, niet tegenstaande zyn onschuld, zyn gebeden uyt te storten voor den Hemelschen vader. Toen den Koninglyke profeet David het eynde zyns leevens voelde naderen, wende hy zich na God in den gebede, en sprak, (27) *Heere, maakt my myn eynde bekend, en welke de maate zy myner dagen, op dat ik myn vergankelykheyt mag overweegen.* Helaas! hoe ramp-

D 4

za-

(26) Joh. Kap. 18. vaers. 1.

(27) Psalm 39. vaers 5.

zalig is een mensch, en inzonderheit een aan dien grouwel overgegeeven mensch, die de tydelyke halsstraffen, en de Goddelyke wraak, niet voorkomt door een tydig berouw en leedweezen! Bequaam en te goeder tyd kwam (28) Abigaels voorraat, toen den verstoorde David reeds het zwaerd op de heup had aangegord, om het onbeleeft gedrag van Nabal te straffen, en zyn geheel huys te verdelgen; toen verloor zy geen tyd, maar zy haaste haar met tweehondert brooden, twee ledere zakken met wyn, vyf toebereyde schapen, vyf maaten gerooft koren, en met een menigte rozynen, gelaaden op esels, om zyn toorn af te smeeken, en, zo het noch doenlyk was, de verwoesting die haaren boerschen man dreygde, te weeren. Den Koninglyke profet liet zich die spoedige boete zo wel gevallen, dat hy fluks zyn toorn vergat, haar ge-

(28) 1. Samuels. kap. 25. vaars 18, en zo voorts.

geschenk aanvaarde, en haar in vrede liet vertrekken. Op die wyze gebeurt het dat den zoone Davids volgens zyn Menschelykheyt, en den God Davids volgens zyn Goddelykheyt, ja David den Koning der Koningen, en den Heere der Heeren, den groote God des Hemels en der Aarde, zich verstoort over het onnatuurlyk en zondig gedrag van ieder menschen-kind ten zynen opzigt: Hy heeft zynen boog gespannen, en zyne pylen gescherpt, zyn zwaerd op de heup gegord, en, het welk noch vreeslyker is, reeds ontscheed om ons te straffen; ja deszelfs punt is op dit ogenblik tegens onzen boezem gezet om ons te doorsteeken, indien wy hem niet met een tydig berouw en boete, met een verbrooken hart en met een vernederde ziel, demoediglyk tegengaan, om de rechtvaardige strafte die onze zaligheyt dreygt af te smeeken door boetvaardige traanen, en door ernstige gebeden. Laat ons

D 5

dan,

dan, gelyk als Abigaël haare efels be-
laade met vruchten, onze licghaamen
bevrachten met berouw en met ver-
brookenheyt, onze licghaamen, die al-
te lang de draagers van den zwaaren
last der zonden en ongerechtigheden
geweelt zyn; en, gelyk als zy haare
ledere zakken met wyn meebragt,
laaten wy op die wyze onze oogen
gelyk als twee fonteynen van traanen
uytstorten, om het verlies van onze
verroekeloosde onschuld en onbe-
vlektheyt te beweenen: van 's gely-
ken gelyk als zy haare toebereyde
schaapen by der hand had, laaten wy
onze toebereyde harten den Heere
voordiffchen, en als dan zal de Hee-
re der heirschaaen tot ons zeggen,
gelyk als David sprak tot Abigaël,
*Gaa na uw huys in vrede, ik heb nu
uwe stemme gehoort, en heb uw in ge-
nade aangenomen.*

Maak ons geen tegenwerping,
rampzalig Sodomiet, dat uw walg-
ghelyke zonden te grootelyks uytge-
dygt

dygt zyn om op de oneyndige gena-
de des Almoogenden te kunnen hoo-
pen; en dat uw zwak geloove nooit
met de Genadekroon der zaligheyt
beloont kan worden, wegens de mee-
nigvuldigheyt uwer halsstraffelyke
misdaaden. Ghy vergrypt uw aan
Gods barmhartigheyt, die hy voor
het schepsel betuygt en gevoelt, en
waar van hy zo veele overtuigende
bewyzen gegeven heeft, indien ghy
daar aan geheelyk komt te twyfelen.
Die Israëlieten die maar met een oog
de kopere slang beschouwden, ja die
dat opgerecht serpent alleenlyk met
een half oog bekeeken, wierden zo
wel geheelt van de doodelyke angel-
steeken dier kruypende wormen, als
die geen die het met de beyde oog-
gen bezaagen. Onderstel eens, dat
een Vorst een besluyt heeft genomen
om aan onderscheyde misdaaders
een pardonbrief, en aan veele be-
hoeftigen aanmerkelyke geldsom-
men, te schenken, is dan den eerste
zo

zo wel niet geheelyk ontheft van zyne misdaaden, en den laatste verrykt door die geschenken, al hoe wel aanvaart met een beevende beroerde hand, als die geen die het eerste en het laatste aangrypt met bestendige en met sterke handen? Aldus is het met uw gestelt, wie ghy ook moogt zyn, al is 't dat ghy maar een schemerent, een duyster vertrouwen, maar een waterachtig oog van Geloof hebt; echter zeg ik, tot uw troost, indien het zodaanig een is dat op Kristum ziet, dat alleenlyk op hem oogt, om zalig te worden; indien ghy maar een hand hebt die ghy tot Kristum uytstrekt, indien ghy hem daar mee omvat met uw zwak vermoogen, twyfel dan niet of ghy zyt gerechtvaardigt in Gods oogen, en ontheft van alle uwe misdaaden, ja volkomen geheelt van den angel waar mee ghy gewond waart by het serpent der zonden. Het is het bezit van die geldsom, en niet het sterk aanvatten, dat die be-
hoef-

hoeftigen verrykte; ook ontfloeg den pardonbrief des Vorst geen en dan de zodaanigen die dat aannaamen; aldus is het ons sterk of zwak Geloof niet, dat ons geheelyk rechtvaardigt voor het aanschyn des Heeren, maar Jesus Kristus en zyn gehoorzaamheyt ontheft ons van alle onze doodschuldige misdaaden. Daar wort maar alleenlyk vereyscht dat wy dat geene, dat den Heylant Jesus Kristus ons in het Evangeli aangeboden heeft, aanneemen, en dat wy een volkomen rechtvaardiging en ontslaaning van alle onze overtredingen van zyn barmhartigheyt afwachten. Ja dat meer is, en tot geen geringe troost verstrekt aan de zwakken in het Geloof, en aan de zodaanigen die op geene nadrukelyke en opentlyke, wyze kunnen hoopen op Kristus, dat zy Kristum hebben, en hem genieten in rechtvaardigheyt, die hen alle hunne zonden en overtredingen geheelyk zal vergeeven.

De

De verwaandheyt is snooder als de zwakheyt in het Geloof, laat uw dat tot een troost verstreken. Het was Gods volstrekt bevel in de Oude Wet, (29) dat die persoon die een vlak op den oogappel had, versterken wiert van het Priesterschap; daar in gelyk aan den (30) nachtuyl, waar van de natuurkundige schryvers getuygen, dat hy niet behoortlyk kan zien by den dag wegens de groote witheyt die hy in zyn oogen heeft, die zyn gezigt zodaanig verftrooit, dat dezelfs gezigt-zenuwen de voorwerpen niet volkomentlyk kunnen onderscheyden. Aldus zyn alle de waanwyzen in Godsdienstige zaaken, die zuiver zyn in hun eygen gezigt, die wys en voorzigtig zyn in hun eygen oogen, (31) doch die echter niet gewaschen zyn van hun vuyligheyt, maar een haatelyken reuk veroorzaaken.

(29) Leviticus. kap. 21. vaers 20.

(30) *Ulysses Aldrovandus. Ornithologia.*

(31) Proverb. 30. vaers 12.

aan die geenen die hen naderen; waar van een (32) zeker Heylig getuygt, „Dat zy zich uytgeeven voor zuiver „goud, maar indien zy goud zyn, zegt „hy, dan is het dat goud waar in de „zonden van het volk Israels worden „aangehaalt, zy zyn goude kalven, of „liever goude esels. Het is derhalve beter door een storm gellingert te worden in een schip, met die geenen die demoediglyk betuygen dat zy zondaren zyn, dan zich op den oever te vinden met de zulken die zich rechtvaardigen van alle overtredingen, en zo waanwys zyn in hun eygen oogen, dat zy oordeelen dat niemant goed genoeg is om hen na te volgen als slaaven.

Maar wy zullen de zwakken en de sterken in het Geloof daar laten, om aan onze in grouwelen beruchte Vlugtelingen een denkbeelt, en kan het zyn, een zielroerende omschryving, van de Dood te geeven, welk doo-

(32) *Cyprian. in libro ad Novitians.*

doodelyk denkbeelt de grootste beweegreden is, ons bekend, om Krijtelyk te sterven.

Een wakker schryver zegt zeer wel,

„(32) Den mensch sterft als hy wort gebooren,

„ Het eynde is aan 't begin beschooren.

De Ouden vergeleeken gemeenelyk Adams krooft aan legpenningen, aan het schaakspel, en aan tonneelspeelers. Voor eerst, dewyl de legpenningen hunne byzondere plaatsen hebben, en vervolgens alle op eene hoop verzamelt worden; ten tweede, by het schaakspel, waar van de figuren Koningen, Koninginnen, en gemeene soldaaten verbeelden, doch die het spel uyt gespeelt zynde, onder malkanderen in een zak worden gestookt; en ten derde aan tonneelspeelers, waar van den een in het goud laken, en den ander in verscheur-

(33) *Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.* Manilius. Astron.

scheurde kleeders, op het tonneel verschynt, dees is een Heer, en geen is een slaaf, doch als het spel is geeyndigt, dan kruypen zy veeltids by malkanderen onder een bouwvallig huysdak, gelyk als een troep landloopende heydens, of als een rot Boheemsche gelukzeggens. Aldus is het gelegen met de menschen, het zy dat zy heylsaame plantgewassen of onkruyden zyn, beyden moeten zy verslenssen; het zy dat zy boomen of bloemen zyn, zy moeten beyden sterven: de ryken worden lyken, en de behoefstigen moeten dien zelve weg inslaan, dewyl een ieder mensch voortgebragt by een vrouw die bittere noot moet kraaken. Het zy dat den mensch een Koning met Saul, en Profet met Samuel, het zy dat hy een wysgeer met Salomon, een dwaas met Nabal, een vroom man met Jakob, of een onheylig persoon is met Esau, hy moet op 't laatst hemelwaards opstyggen langs het graf, of langs die

* D

duy-

* 58 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
duyftere baan helwaards nederzin-
ken.

Een bekent fchryver verhaalt, (33)
dat een zeker perfoon op een tyd dee-
ze woorden hoorde leezen in de Kerk,
(34) *Ende Adam leefde hondert en dar-
tig jaaren, en hy gewan een zoon na
zyn gelykenis, na zyn evenbeelt; en
noemde zynen naam Seth. Ende Adams
dagen, na dat hy Seth gewonnen had,
zyn geweest achthondert jaar: en hy
gewan zoonen en dochteren. Zo waa-
ren alle de dagen van Adam, die hy
leefde, negenhondert en dertig jaar:
en hy stierf, &c.* in welk ogenblik
het denkbeelt des doods hem zo-
danig aangreep, en zulk een diepen
indruk maakte in zyn ziel, dat hy zich
uyt de weerelt vertrok, (niet gelyk
als een Sodomiet die zich vertrekt om
te leeven, maar als een Kristen die
de huur opzegt aan 's weerelds ydel-
heden om te leeren fterven) en zich
ge-

(33) *Hieron. Drexelii. Considerat. de aeterni-
tate.* (34) *Genef. kap. 5, vaers 3, 4, 5.*

Historiefche Bedenkingen. * 59

geheelyk overgaf aan de godvruchtig-
heyt, om den dood der rechtvaardigen
te fterven, en een altoos duuren-
de zaligheyt te gewinnen, die op dee-
ze ondermaansche weerelt niet is te
bekomen.

Daar is geen grooter dwaas by my
geboekt, als een man of vrouw die zyn
gedachten niet durft laten weyden
over het boek des doods. Onderstel
eens, dat 'er een man staat vastgebonden
tegens een boom, in het midden
van een ontelbaare meenigte der bey-
den kunnen, en dat een welgeoefent
fchutter tegens over hem staat, die
'er duyzenden rondom hem door-
fchiet, wond, boven en beneven
quetst, en jongen noch ouden spaart,
onderwyl dat het den vastgebonden
in 't geheel onmoogelyk is om dien
Holbcens doodendans te kunnen ont-
springen. Zou het nu niet een on-
vergeefelyke dolheyt zyn, indien die
perfoon, niet eens gedachtig aan zyn
elende en aan het gevaar, zorgeloos-
lyk

* 60 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
lyk zou eten, drinken, speelen, lac-
ghen, ja, gelyk als een welgevoeder-
de hengst, zyn oogen laten darte-
len over de bekoorlyke vrouwen, en
de aankomende jongelingen? wie
durft zich noemen, die dien zorgelo-
lozen niet zou brandmerken voor
een Salomons dwaas? Helaas! dier-
gelyke dwaazen, zulke zorgeloozen,
worden'er by duyzenden gevonden
onder ons, die het hen niet eens be-
kreunen, (35) dat den aldergeoe-
fendste schutter thans zynen boog
heeft gespannen, en zyn doodelyke
schigten op den oortip heeft ge-
legt, om die tegens hun leeven te
laaten losnорren. Ja, dat dien schut-
ter reeds zo veele doodelyke pylen
heeft geloft, zo veele schigten des
doods heeft uytgeschooten, en die
geenen, die voor en die achter ons
staan, onze meerderen, minderen,
en medgezellen, heeft getroffen; dat
hy onze vrienden aan de rechterhand,
en

(35) Psalm 7. vaers 13, 14.

Historiesche Bedenkingen. * 61
en de vyanden aan de linkerhand,
doorschiet; en dat wy echter oordee-
len scheutvry te weezen. Die gedach-
ten zyn dwaas, zorgeloos, en licht-
vaardig, want alhoewel wy onze dood-
kist niet met ons behoeven te voeren,
of, gelyk als de Karthuyzer monnik-
ken, ons graf niet dagelyks behoeven
om te spitten, echter past het ons
om altoos het oprecht denkbeeld des
doods, het gevoelen van onze sterfe-
lykheit, en een overweeging van de
eeuwigheid in te drukken in onze
zielen, (36) dewyl den mensch zo min
bewust is van de uur zyns doods, ge-
lyk als de visschen, die met het net,
of gelyk als de vogels, die met den
strik, worden gevangen.

Gaave God dat den mensch, en,
inzonderheit, den in zonden en in
ongerechtigheden ondergedompelde
mensch, de navolgende geschiedenis
wilde navolgen in alle deelen.

(36) Prediker. kap. 9. vaers 12.

Daar

(37) Daar wort een geschiedenis van een zeker man verhaalt, zegt myn schryver, die in den beginne een ongebonden leeven had geleyd, doch die by geval een godvruchtig man aantrof, door wiens heylige overtuyging (zodaanig is het vermoogen van goed gezelschap) hy geheelyk de weereft verzaakte, zyn voorig gedrag veranderde, en zich tot een meer afgetrokken soort van leeven begaf, om den barmhartigen Zaligmaaker in de eenzaamheit op te zoeken. Op een tyd wiert hy bezogt, of liever, verzogt, by een zyner voorige medgezellen, die hem poogde af te trekken (dat is doorgaans de eygenschap van quaad gezelschap) van dat godzalig besluyt, en die hem vroeg, waar mee dat hy zich in zyn eenzaame kluyt vermaakte? waar op hy zich aldus liet hooren. *Ik studeer dagelyks in een kleyn boek dat alleenlyk bestaat uyt drie bladen, rood, wit, en zwart,*

welk
(37) *Ant. Duralt. speculum Exemplorum.*

welk boek zo veele geheymen vervat, dat hoe nadrukkelyk ik deszelfs inhoud kom te overweegen, hoe grooter troost en ziels gerustheyt het my komt te schenken, des ik aan die geheymbedydende bladen myn overige dagen heb opgeoeffert. Op het rood blad betracht ik het dierbaar lyden myns Zaligmaakers Jesu Kristi, en zyn heylig bloed, uytgestort aan het hout des kruys, tot een losgeld myner zonden, en tot een rantzoen aller uytverkoorenen, zonder welke bloedstorting wy gezamentlyk slaaven des satans, en brandstoffen voor de helle waren verbleeven. Op het wit blad, vervolykt zig myn geest door de troostelyke overweeging van de onuytspreekelyke vreugden des hemels, verkreegen door het bloed Jesu Kristi, den zoon des almachtigen Gods. En op het overdenken van het zwart blad, gedenk ik aan de eeuwigduurende en verschrikelyke pynen der Helle, dewelke in voorraat opgelegd zyn voor de onboetwaardige Godloozen. Ha! dat een ieder

der dat overheerlyk boek in zyn ziel wilde voeren, en dat onophoudelyk kwam te betrachten, dat zou alle zyn booze gedachten wederhouden, alle zyn zondige hartstogten betoemen, en alle zyn bedryven besluyten binnen den omtrek, en binnen de grenspaalen, van de vreeze des Heeren. Maar helaas! den mensch is, gelyk als den dwaaze Nabal, zo beezigt ontrent het verzamelen van de roode, de witte, en de zwarte aarde, in het vergaderen en in het byeenschraapen van het nietwaardig en vergankelyk 's weerlds goed, of hy heeft zyn genegendheden zo ganschelyk overgegeeven aan de vermaaken des vleefchs, dat hy zyn tyd verspilt in het vangen van vliegen, gelyk als een Domitiaan, in het raapen van zeefschelpen, gelyk als een Kaligula, en in het najaagen van vliindertjes, gelyk als de kinders, zo dat hy geen tyd heeft om aan God, of aan eenige goede bedryven, te gedenken.

Vee-

Veele menschen gelooven, dat die laatste reyze nooit beter op haar tyd komt, dan als wanneer het ongeluk ons navliegt met arendspennen, dewyl wy dan een soort van een walgh opvatten tegens het leeven, welke walgh ons onze dagen als onverdraagelyk komt voor te stellen. Want gelyk als (38) Artabanus zey tegens Xerxes, *Het grootste quaad, geduurende onze levensloop, bestaat niet om maar voor een korte tyd te leeven, maar wel, dat 'er byna niemand te zien is die het leeven zo smaakelyk vind, Dat hy niet meer dan eens wenscht om te moogen sterven.* Als de weerelt ons niet anders voorkomt als een tonneel van verdrietelykheden, waar op alles ons mishaaft, en waar op wy een perfoonaadje verbeelden die ons ten deel is gevallen tegens onze begeerte, dan schynt het de bequaamste tyd te zyn om van dat aanstootelyk tonneel

E

(38) *Herodot. lib. 1.*

66 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
neel ons affcheyd te neemen. Een
groot (39) Keyzer der Aloudheyt
scheen ook niet verwydert te wee-
zen van dat gevoelen, toen hy be-
tuygde op zyn sterfbed, *Dat hy,*
van naar alles beproeft te hebben op der
aarde, niets ontdekt had dat hem eenig-
zins kon vergenoegen. Wat daar van
zy laten wy daar, doch den be-
faamde (40) Redenkonstenaar zegt
wel nadrukkelyk, in zyn boek van
de Oudheyt, *Dat de zatheyt des lee-*
vens (indien men zyn wyze van
spreken mag navolgen) *als een*
boodschap van de bevoegste uur om te
sterven behoorde aangenomen te wor-
den.

Den Leermeeſter van Nero, is
echter van een tegenſtrydig gevoe-
len, dewyl hy beweert, (41) *Dat*
het geen kleyne gelukzaligheyt is van
zyn levensloop te voleynden tuffchen de

(39) *Septimius Severus.* (40) *Satietas vite*
tempus maturum mortis affert.

Cicero.

(41) *Seneca in consol. ad Polybium.*

Historieſche Bedenkingen. 67

armen van het geluk. En in een dier-
gelyke trooſtbrief voegt hy 'er toe,
(42) *Dat de dood nooit meer verpligt*
dan als hy iemand, die hem niet uyt-
nood, komt bezoeken. Indien Pom-
pejus te Napels geſturven was, een
weynig van te vooren eer dat hy
wiert geſlaagen by Cæſar, het is
zeker dat hy ontwyfelbaarlyk zou
doorgegaan zyn voor den eerſten
man des weerelds, dewyl hy den
machtigſte en den aanmerkelykſte
van het Gemeenebeſt zou zyn ge-
weeft. Het zelfde kan van kato
gezegd worden, aan wien de zee
een weldaat zou hebben gedaan,
indien zy hem had verzwolgen op
zyn te rugkomſt uyt het eyland Cy-
prus, verzelt door alle die ſchatten,
die namaals maar alleenlyk dienden
tot onderhoud der borgerlyke oor-
logen, dewyl hy dan de vryheyt
van zyn landſtreek niet had zien
ondergaan met zyn leeven.

E 2

Maar

(42) *Idem in consol. ad Marciam.*

Maar indien het ons vry staat om eenige voorbeelden aan te haalen uyt de voorige eeuw, is het dan niet een groote waarheyt, dat indien den Keurvorst van de Palts was gebleeven in den veldslag van Praag, na dat hy met zo veel glorie de kroon van Bohemen had op zyn hoofd gezet, dat dan zyn levens-eynde noch wel zo berucht geweest zou zyn in de geschigtboeken.

Den Marquies Spinola was zelfs gedwongen om te bekennen, ende gansche weerelt nevens hem, dat zyn naam grooter zou geweest zyn by de nakomelingschap, indien hy, na gansch Duytslant te hebben doen beeven, en de wetten aan die Rynvorsten die het hem luste te hebben voorgeschreeven, zich met de verovering van Breda had verge-noegt, zonder de belegering van Kafal te onderneemen, in het gezigt van geheel Italie, dewelke het jammerde van te zien, dat hy, om een

korte

korte tyd die hy te lang had geleest, zyn eere verloor in haar land, die hy elders verkreegen had door zo veele dappere bedryven.

Het spreekwoord van den Noord-sche leeuw, den groote Gustavus, is alom bekend, die veeltids gewoon was te zeggen, Dat hy geen mannen gelukkiger schatte dan die geenen, die stierven in hun beroep. Ook schonk hem den Hemel dat geluk, zo wel als zy aan Cæsar een schielike en onvoorziene dood schonk, om dewelke hy zo dikmaals had gewenscht.

Indien een diergelyk onverwacht sterflot onze vloekwaardige Sodomieten had getroffen in het toppunt hunner glorie, hoe veele Vorstelyke gebouwen, hoe veele marmere gesichten, en hoe veele door den weerschynde der ryke huyscieraaden schitterende saalen, zouden thans niet wedergalmen door de zielroerende klachten der rampspoedige

E 3

We.

70 *Godgeleerde, Zedekundige en*
Weduwen, en aan een linkscheluk-
godes overgegeevene weezen! Ghy
weet het, heylige duynen! gewy-
de bergen! aloude grafsteden! wel-
eër de altaaren onzer deftige voor-
ouderen, hoe onbekent dat die
vuur- en zwavel-grouwelen outyds
geweest zyn aan onze gebaarde Bat-
tavieren. Grouwelen die geen eer-
lyk mensch kan verbloemen, vry
verre van die te willen verdeedi-
gen, ten zy hy zich opwerpt tot
een kampioen aller ondeugden. Im-
mers is het waar, dat die verschrik-
kelyke Sodomsgangers ondankbaar-
ren zyn tegens den Hemel, wegens
zo veele ontfangene weldaaden; dat
zy volftrekte vyanden hunner vrien-
den, en ontmenschte schepselen
zyn tegens hunne bloedverwanten.
Het is volftrekt onmoogelyk van
hunne halsstraffelyke misbedryvente
konnen verschoonen; zy hebben in
koelen bloede, en met voorbedach-
ten raade, de onnoozelen gedoot;
en

Historiesche Bedenkingen. 71
en een moordenaar, van dat soort
is zyn hoofd aan den Heere, aan
de natuur, aan het bloed, aan de
wet, aan den Souvereyn, en aan
het voorbeeld, verschuldigt. Hy is
zyn hoofd verschuldigt aan God, de-
wyl hy zyn adelykste schepsel heeft
vernielt. Hy is het verschuldigt aan
de natuur, dewyl hy deszelfs zuy-
verheyt heeft geschonden. Hy is
het verschuldigt aan het bloed, de-
wyl hy in een persoon, een vader,
een moeder, een broeder, een su-
ster, kinders, oomen, en bloed-
verwanten, heeft beleedigt. Hy is
het verschuldigt aan de wet, dewyl
hy deszelfs grenspaalen heeft ver-
kracht. Hy is het verschuldigt aan
den Souvereyn, dewyl hy het va-
derlant van een Inbooreling heeft
berooft. En hy is het verschuldigt
aan het voorbeeld, dewyl hy heeft
gezondigt tegens de goede zeeden.
Vergaap uw niet, Bataafsche
jeugd, aan de uyerlyke pracht, aan
het

72 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
het vermoogen, aan de schatten,
of aan de glinsterende beloften dier
hooggetopte en machtige verley-
ders, want hunne gulde aanbiedin-
gen zyn verzelt door gevorkte slan-
gen-steeken. Ghy zult aan Gode
gelyk weezen, sprak het oud fer-
pent tegens onze eerste voorou-
ders, doch zo dra hadden zy het
verboden ooft niet gesmaakt, of zy
wierden elendige schepselen. Den
broeder-moorder Kain sprak vrien-
delyk tegens Abel, om hem na buy-
ten te lokken, maar naauwelyks was
hem zyn verzoek toegestaan, of hy
vergoot het bloed des onnoozelen.
Joab streelde Amasa, en te zelve
tyd drukte hy hem het staal in de
ingewanden. De Gabaonieten schee-
nen oprechte mannen te zyn, doch
Jofua wiert door die schyn bedroo-
gen. Dalilah hielt haar quansuys
gelyk als verrukt door Sampsons
liefde, onderwyl dat zy hem ver-
raade in de macht zyner bittere vy-
an-

Historische Bedenkingen. 73
anden. Simeon en zyn kinders,
wierden op het aldervriendelykft
onthaalt, doch Ptolomeus, die hen
vergafte, joegze gezamentlyk door
de kling. Het scheen als of Hero-
des, door de schoone woorden die
hy tegens de Wyzen gebruykte, het
jong gebooren kind wilde aanbid-
den, en echter beval hy de onnoo-
zelen te slachten. Meester, wy
weeten wie dat ghy zyt, zeyden
de Herodiaanen tegens den Zalig-
maaker, doch zulks geschiede om
hem te verstrikken. Kom, Jonge-
lingen, voldoet onze beestachtige
wellust, en wy zullen uw verheer-
lyken met ampten en geschenken,
riepen de Sodomieten die onschul-
digen toe, maar het was om hen
met den hals in de strop, met het
hoofd in de ton, en met het aange-
zigt in een ontstooken stroobos te
jaagen.

Verbeel uw niet, Tydgenooten,
dat Sodoms vlugteling een gemeen

74 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
misdader is; hy is een verwoester
van de natuur, die liefdaadige moe-
der aller ondermaansche schefselen.
Denk die dat Gomora's schanddog
een enkelt doodslager is; geenszins,
hy is een kinderbeul, en zo veel te
snooder, dewyl hy altoorens die
offerhande streelt, die hy vetmest
voor Themis straf-altaaren. Laat
uw niet overreeden dat een guyt
van dat beslag een medemensch is
in het gemeenebest der redelyke
schefselen, niets minder, hy is een
tonneelgryns, waar mee den Satan
den rol van een Engel des lichts
speelt op het schouwburg des wee-
relds. De beestachtige woede eens
Sodomiets, vertrotst de snoodste
luymen aller dieren en hoofdstoffen.
Den hond gromt eer dat hy toe-
vliegt op den mensch, de slang
schuyfelt eer dat zy byt, de wind
blaast eer dat hy de boomen ont-
wortelt, de aarde beeft eer dat zy
de gebouwen doet instorten, het
vuur

Historiesche Bedenkingen. 75
vuur flikkert eer dat het zyn vertee-
rende kracht laat blyken, en het
water weld opwaards eer dat het
zyn oevers komt te overstroomen:
Maar indien wy de oogen slaan op
een Sodomiet, op dien aartsvyant
van de natuur, wat behooren wy
dan te zeggen? De ondervinding
doet ons zien, dat hy slaat als hy
dreygt; hy bestormt als hy grim-
lacght, hy vergiftigt als hy vergaft,
hy vloekt als hy zegent, en hy ver-
raad als hy de onnoozelheyt komt
te omhelzen.

Maar dewyl ik tot myn tytel, zo
wel het woord van *Historiesche*, als
van *Godgeleerde en Zeedekundige*
Bedenkingen heb genomen, zal het
alhier niet te onpas komen, om den
Leezer eenige voorbeelden van dat
soort van monsters voor te houden
op een betaamelyke wyze, op dat
een ieder die in dat spiegelglas de
walghelykheyt van dien door het
Hemels vuur getrafte grouwel kome
te

te zien, 'er zyn ziel en licghaam mag voor verzekeren.

Den eerste Grande van Sodoma's doode Meer, die my thans voorkomt, is den adelyke Graaf van Rochester, die te gelyk een van Englands grootste Dichters, zo wel als een der grootste booswichten is geweest. Die Lord zocht Mahomets paradys alhier op de aarde, en hy oordeelde het gevonden te hebben in het wellustig Londen, alleenlyk dewyl hy dagelyks een grooter tal hoeren om zyn Lordschap zag flodderen, als 'er by wyven toegeschreeven worden aan den Koning Salomon. Hy verkropte zich niet alleenlyk in derzelver ongeoorloofde en gevaarlyke omhelzingen, maar hy verhoogde noch daarenboven die schandelyke levenswyze door zyn vervloekte zucht tot de baardelooze jongens; een zucht die zulke diepe wortels schoot in zyn melaatsche ziel, dat hy zelfs

een

een blyspel van dien grouwel dichte, getytelt *Sodom*; welk spel, zomen zegt, voor een zeker Souvereyn, die voor geen Tibeer ten opzigt van allerhande zonden behoefde te duiken, by de schoonste Edelingen van zyn Hoof gespeelt is geworden met geslootene deuren. Het heugme van een gedeelte van dat treureyndent Satansspel gelezen te hebben in een boekje, getytelt, *Gedichten op onderscheyde voorwerpen, by den zeer cerwaardige Graaf van Rochester, gedrukt te Antwerpen.* Tot een bewys van myn zeggen, zal ik den Leezer een der min aanslootelykste passaadjes van dat boek mededeelen, zonder de ergerlyke omstandigheden, ten opzigt zyner Pagies, te durven aanhaalen of vertaalen. Na veele schandelykheden te hebben uytgebraakt in een gedicht, getytelt den verminkte Ligtemis, zingt hy, *Dat hy en zyn Kloris, gelyk als hy die snol doopt,*
op

78 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
op een zekere nacht begonnen te
twisten over een toortsdraager, die
'er wel uytzag, namelyk, of hy
dien jongen, dan of die knaap zyn
maitres zou omhelzen.

43. Ook zal geen oor 't verhaal van
Venus luym verdrieten,
Toen ieder om het graagst den toorts-
knaap wou genieten,
Die met zyn piklicht ons, op 't
donkerst' van den nacht,
Naar onze woonplaats
bragt;
En toen de beste kus het groot
verschil moest deelen,
Of dat dien jongen uw, of ik dien
knaap, moest streelen.

Doch in het midden van zyn bran-
dende loop wiert hy eensklaps ne-
der-

43 *Nor shall our Love-fits, Cloris be forgot,
When each the wel-look'd Linkboy strove't
enjoy,
And the best kiss, was the deciding lot,
Whether the boy us'd you, or i the boy.*

Rocheesters Poems.

Historiesche Bedenkingen. 79
dergeslagen door de zwaare hand
des Heeren, en hy beleed God in
zyn ziekte, dien hy had verzaakt
in zyn gezondheid; waar door hy,
die gelyk als een Gomora's ryksraad
had geleefd, noch als een boetvaar-
dig zondaar is gestorven.

Geduurende de voor Vrankryk
ongelukkige regeering van den laat-
ste Valois, bekend onder den naam
van Hendrik den derde, die wy in
ons vorig vertoog over den Text
des Apostels Pauli aan de Romey-
nen hebben aangehaalt, gebeurde
'er noch een geval in het Hof des
Konings, dat een (44) Historie-
schryver van die eeuw verhaalt met
deeze woorden.

„ Ontrent die tyd, zegt hy, be-
„ gon den Koning zulk een buyten-
„ spoorig leeven te leyden, dat de
„ Franschen 'er niets als alle onhey-
„ len uyt voorspelden, ende vyan-
„ den van die Kroon'er ongeveynst
„ alles

(44) *Histoire Universelle du Sieur d'Aubigné.*

„ alles quaads over begonnen te
 „ fchryven. Vooral gebeurde het,
 „ dat geduurende een vergadering,
 „ waar in den Marschalk d'Aumont
 „ het hoofd was, 'er een oude Pie-
 „ montois uyt 's Konings kleer-
 „ kamer kwam aanhollen, die
 „ St. Severin genaamt, en getrouwt
 „ was met de Vrouw van Mont-
 „ morenci, de moeder van den
 „ groot Prioer van Frankryk. Dien
 „ Heer maakte een geweldig geraas
 „ onder het worstelen tegens de
 „ deurbewaarders, zynde zyn hoed
 „ in de loop geraakt, en zyn man-
 „ tel geklemt tusschen de deur en
 „ de muur, waar op den Marschalk
 „ en de voornaamste Heeren van de
 „ vergadering toefchooten, niet
 „ anders denkende dan dat het een
 „ strotfnyder was die de vlugt nam;
 „ maar Montigni stilde dat gerucht,
 „ met te zeggen, dat het maar al-
 „ leenlyk geschiede om te lacghen,
 „ waar op den Marschalk St. Seve-
 „ rin

„ rin deet gevangen neemen, we-
 „ gens eenige vreemde woorden die
 „ hy zich liet ontschieten wegens
 „ dat zeldzaam geval.

Den Leezer zal gelieven te wee-
 ten, tot opheldering van die vertel-
 ling, dat het de gewoonte was on-
 der 's Konings lievelingen, om die
 geenen, die zy op die vervloekte
 wyze poogden te misbruyken, het
 een of het ander uyt een diep koffer
 te laten haalen, waar in zy zich zo
 dra niet hadden nedergebukt, of
 het deksel dat bovenmaate zwaar
 was, viel hen op de lenden, waar
 door dan die ongelukkigen zich buy-
 ten staat van tegenweer bevonden,
 en gevolglyk dat Gomorifts gespuys
 den gevangen na wensch eu lust
 kon mishandelen.

Den beruchte Dichter, Mr. Rouf-
 feau, die langs de geluks-ladder
 van zyn dichtkundige klanken, tot
 een aanmerkelyk ampt in 's Konings
 fchatkamer opgesteegen was, heeft

F

dien

82 *Godgeleerde, Zeedkundige en*
dien walghelyken grouwel ook buy-
tenfpooriglyk opgebazynt in fchan-
delyke klinkdichten. Doch God nam
wraak over dat dichtkundig fchelm-
ftuk, die wiert zyn wederparty,
die heeft hem rechtvaardiglyk over
dat wanbedryf gekasteyt; want na
dat Jan Baptift Rousseau behoorlyk
was overtuygt wegens zyne onbe-
fchaamde lalteringen, die hy had
uytgebraakt tegens den Heere Josef
Saurin, Lid van de Hoogeschool
der Wetenschappen, wiert hy buy-
ten het Koningryk gebannen, zyn
goederen verbeurt verklaart, en
zyn vonnis vastgehegt tegens een
galg, die ten dien eynde op de
Greve is opprecht geworden.

Dewyl ik reeds heb gezien, dat
de Opperbiffchoppen van Romem, ter
loops, wegens dien grouwel aange-
haalt zyn geworden in een verhoog-
getytelt *Sodoms zonde en straffe*, zal
ik die Myterfodomiten laten beruf-
ten, en 'er maar alleenlyk een geval
toe-

Historiefche Bedenkingen. 83

toedoen, dat ons een Engelsch
Historiefchryver verhaalt, in de
leevens van den Paus Alexander,
en van zyn zoon Cæsar Borgia.

„ (45) De stad van Faenza wiert
„ aan Cæsar Borgia by verdrag
„ overgegeeven, zegt hy, op
„ deeze voorwaarden. Dat de
„ perfoonen en de goederen veylig
„ zouden weezen; dat haar Sou-
„ vereyn, den jonge Astor, de vry-
„ heyt zou hebben om zich te ver-
„ trekken werwaards hy begeerde;
„ en dat hy in het bezit zyner per-
„ foonelyke Staaten, gelyk als voor-
„ tyds, zou verblyven. Doch de-
„ wyl dien jonge Heer den alder-
„ fchoonfte perfoon in het Kristen-
„ ryk was, zond hem dien barbaar-
„ fche Borgia, tegenftrydig tegens
„ de verdragpunten, onder een
„ fterke wacht naar Romem, alwaar
„ men hem in de gevangenis bragt
„ van

F 2

(45) *The Lives of Pope Alexander VI. and
his son Cæsar Borgia. By Alexander Gordon.*

„ van het kasteel van St. Angelo,
 „ en, gelyk als een ander (46) Schryver
 „ ons onderrecht, wiert zyn per-
 „ soon aldaar misbruykt, tot vol-
 „ doening van de onnaatuurlyke
 „ lust van een zeker (47) persoon,
 „ op zulk een aanstootelyke wyze,
 „ dat de wetten der zeedigheyt ons
 „ verbieden die te melden; waar
 „ na hy en zyn jonger broeder hey-
 „ melyk in dien kerker vermoort
 „ zyn geworden.

Een zeker (48) Historieschry-
 ver, die een dagregister van de god-
 looze levenswyze van den Paus
 Alexander, en van zyn zoon Cæsar
 Borgia, heeft opgesteld, geeft ons
 noch een staaltje van hun eerloos
 gedrag, met deeze woorden.

„ Op

(46) Guicciard. Lib. 5. pag. 134. (47) Zou-
 der twyfel oogt den Schryver aldaar op Alexan-
 der den sesde, want wie anders zou zulks heb-
 ben ondernomen.

(48) *Dominica ultima mensis Octobris in ser-
 fecerunt cœnam, cum Valentinensi in camera, &
 c.*

„ Op den laatste zondag van de
 „ Wynmaant, hebben vyftig fat-
 „ soenlyke hoeren geavondmaalt met
 „ den Hartog Valentyn, in zyn ver-
 „ trek in het Apostoliesch paleys,
 „ dewelke na het onthaal gedant
 „ en gesprongen hebben met de be-
 „ diendens en met de andere ge-
 „ noodigden, eerst in haare klee-
 „ ders, en vervolgens moedernaakt.
 „ De vloer was met verscheyde
 „ zilvere kandelaars bezet, voor-
 „ zien met brandende kaerffen, en
 „ dat gedaan zynde, wierden 'er
 „ veele kastanjens gestrooit langs
 „ de met Turkische tapyten bedek-
 „ te planke vloeren, dewelke die
 „ naakte snollen, kruypende op
 „ handen en voeten langs die ont-
 „ stooke kaerffen, moesten opraa-
 „ pen, in de tegenwoordigheyt van
 „ den Paus, van den Hartog, en van
 „ Lukretia zyn suster, en van meer
 „ andere toekykers Voor't laaft kwa-
 „ men de geschenken voor den dag,
 „ be-

„ bestaande in zyde kleeders, kous-
 „ sen, en andere dingen, dewelke
 „ wierden geschonken aan die gee-
 „ nen, die in het openbaar, en in
 „ het aanzien dier bovengenoemde
 „ aanschouwers, die onbeschaamde
 „ Roomsche poppen het meest zou-
 „ den troetelen en steelen.

(49) Niets is 'er voor de liefde, of
 voor de onkuysche lust,
 Bevryd of heylig op deeze onder-
 maansche kust.

Hoe dikmaals gebeurt het niet,
 dat de moeder en de dochter ver-
 zot zyn op eenen denzelve persoon,
 dat den heer en den knecht het ey-
 gen voorwerp beminnen? Wat al
 eedbreuken, misbruikte betuygin-
 gen, sufferyen, dolheden, raazer-
 nyen, moorden, en diergelyke zon-
 den en overtredingen, können 'er
 niet

(49) *Sed amor, sed effrænata libido,
 Quid castum in terris intentatumque relinquit.*

niet opgetelt worden in onze ceu-
 wen, die haar opkomst, groei, en
 meenigvuldigheid, zyn verschuldigt
 aan het ongetoomt Napels paerd der
 buytenspoorige wellusten? Doch
 met dit onderscheyt, dat de prak-
 tyk der wellusten (den grouwel
 uytgezondert) veel verdraaglyker
 is in de eerste jeugd, als in den af-
 gesloofden ouderdom, zynde 'er niets
 zo haatelyk dan een gryzen geylen
 stokouden boef te zien hunkeren na
 de jonge vrouwen; of het geen wel
 het onvergeefelykft van allen is, na
 baardelooze jongelingen. Een ver-
 dienftig Tonneel-poët der Aloud-
 heyt bekrachtigt ons gevoelen, daar
 hy zegt, (50) „ Dat een gryzaart
 „ die, wanneer zyn leevens, endje
 „ kaars in den kandelaar van zyn
 „ dorre doodsbeenders flkkert, dan
 „ eerst begint te beminnen, vry
 he-

F 4

(50) *Amare ea atate si occiperint, multo iu-
 sanium acrisus.*

Plautus.

„ heviger als in zyn eerste jeugd zal
„ raazen.

Helaas! meer dan een voorbeeld van dat dichtkundig argument komt ons te vooren in onze brullende Sodomietische leeuwen en beeren; wy zien meer dan een stokouden flappelloozen, krommen, tandelloozen, kaalhaarigen, leepoogigen, ontzenuwden, en met het eene been in het graf gaanden Gomora's fielt, ginds en herwaards loopen om de onnoozelen te verflinden. Zulk een Gomora's guyt, zeg ik, die, niettegenstaande dat hy naauwelyks zyn beevende voeten kan optillen om in zyn met ses paerden bespannen koets te stappen, of over den drempel van zyn groots gebouw kan treden, zal echter de Bataafsche jeugd nahompelen in zyn geparfumeerde binnenkamers, met beevende knieschyven. Geene Goddelyke of menschelyke wetten, geene voorschriften, aanmaaningen of vree-

vreeze des Heeren, geene betaamelyke of verboode middelen, geene schande, geen slegt gerucht, met een woord, niets is machtig om het hoofd te kunnen bieden aan Sodoma's woede, of om Gomora's grouwel te stuyten. De brandende zonnestralen onder den Evenaar, noch de felle koude onder de kreits van het Noorder aspunt, alwaar de zilte zee tot op den bodem befrist, de koude, noch de verzengde luchtstreek, zyn machtig om die hette, die woede, die raazerny te verban- nen uyt de zielen van Sodoms bondgenooten.

(51) Waar vlugtge, ô Sodoms dwaas! verschrikt, beducht, vervolgen?

Die zwavelvlam zal zelfs uw tot den vloed vervolgen

F 5

Van

(51) *Quo fugis, ha demens! nulla est fuga, tu licet usque,
Ad Tanaim fugias, usque sequetur amor.*
Euripides.

90 *Godgeleerde, Zedekundige en*
Van Tanais, tot aan den klaren Do-
nauwſtroom;
Tot aan Meanders groenen
zoom,
In wiens kristalle plassen,
De blanke zwaanen hun sneeuwite
veders wassen.

Het is een bestemde zaak, dat Salomons Wysheyt in het vuur van zyn lust is uytgebluscht geworden, en dat Sampsons kracht in Dalilabs geulen schoot wiert uytgeput; dat de Godvruchtigheyt verzonk in Loths bloedschandige dochters, en dat de deftigheyt des Priesterschaps verdween in Heli's zoonen; dat de ouderlingen Sufanna's zuiverheyt poogden te bezoedelen door hunne machteloze omhelzingen; dat Abalon zyn kinderlyke pligt vergat tegens zyn vader, ter liefde van een schoonmoeder; en dat Ammons bloedschandige zucht geen fuster heeft verschoont: doch ik heb nooit ge-

Historiesche Bedenkingen. 91
gezien of geleezen dat die overgrootte zonden door een stortregen van vuuren en zwaveldroppelen zyn gestraft geworden, gelyk als Sodoma's en Gomora's vervloekte grouwel-vlammen.

Ik weet, dat een persoon die na de gezonde reden luyfert, voordeel uyt zyn verlies kan haalen, en dat de onheylen heylzaam kunnen weezen, als by voorbeeld. Indien onze pachthoeven afbranden, indien onze landeryen en huizen door het water overstromt worden, en indien wy onze schatten door list of door geweld verliezen, leeren wy daar uit de onmachten de ongestadigheyt der wereldsche zaaken kennen. Indien de Lukgodin, of het Nootlot, onzen voorspoedigen loopstremt in het midden onzer vreugdebedryven, dan rukt zy ons uyt die sluymmerziekte, waar in die zelve vermaaken ons onderdompelden. Indien zy ons ontbloot van onze
amp-

92 *Godgeleerde, Zedekundige en*
ampten, dan vermindert zulks onze
flaavernyen. Haalt zy onze vrien-
den weg uyt deeze weerelt, dan
nootzaakt zy ons om die te gaan
zoeken in den Hemel. Berooft zy
ons van een arm, een been, of van
eenig ander licghaams gedeelte, dan
geschiedt zulks om ons te vermaanen,
van geen Godsdienstige eere te be-
wyzan aan een licghaam dat onder-
hevig is aan zo veele rampen. Voor
't laatst, indien het Nootlot ons on-
ze vrouwen en kinders ontnceemt,
dan noodzaakt zy ons om ons de
deugden voor te stellen tot vrou-
wen, en in flee van kinders, ons
te begeeven tot de oefening der
Kristelyke pligten. Maar een ramp-
zalig Sodomiet is versteeken van
alle troost, het straf wraakgerecht
van den weereldlyken Rechter
schrikt hem geheelyk af van de be-
lydenis zynen zonden, en hy ver-
beelt zich den Hemelschen Rech-
ter al te grootelyks gehoont te hebben,
door

Historiesche Bedenkingen. 93
door het pleegen van dien vervloek-
ten grouwel, om op de geringste
genade te kunnen hoopen. Helaas!
was ooit een sterveling in een be-
klaagelyker staat dan die man die zich
niet durft vervoegen aan God, of aan
de menschen? Gedenk niet, verba-
stert Sodoms gespuys, van uwe
rampen te zullen zien verminderen
door geheelyk God te verzaaken,
dewyl ghy reeds alle deszelfs Hey-
lige voorschriften hebt verzaakt;
geenzins, ghy kond hem niet gehee-
lyk uyt uw begrip verbannen, niet-
tegenstaande dat ghy de natuur,
de menschelykheyt, en alle eere en
schaamte uyt uw eerlooze ziel, en
uyt uw verkankert gewisse, hebt ver-
bannen. Het is zelfs onnoodig om
een Opperweezen door een School-
sche Godgeleerdheyt te bewyzen,
dewyl het natuurlyk licht uw dwaas-
heyt zal bestryden: het zy dan ge-
noeg uw te zeggen, dat de Moo-
gendheden hem aanbidden, dat de
Over,

Overwinnaars hem smeeken, dat de Priesters hem dienen, dat de ryken hem bedanken, dat de armen hem aanroepen, dat de rechtvaardigen hem gevoelen, dat de zwakken hem vreezen, en dat 'er niemant te vinden is, dan een aan den duyvel van Gomora's grouwel overgegeeven Sodomiet, die de Goddelyke weezendlykheyt durft bestryden.

Op die wyze leert ons de onderzinding, dat veele goede zaaken dikmaals quaalyk worden ontfangen. De maatigheyt is een boete aan een vraat, den arbeyd is een strafvonnis aan een leeglooper, de leeroefening is een pynbank aan een luyaart, en een kuysche vrouw, een zegental van lieve kinders, benevens een ryken oogst van voortreffelyke vrienden, zyn gepunte doorns in des vervloekten Sodomiets onbeschaamde oogen.

Neem het niet quaalyk, Leezer, dat

dat ik my zo omstandiglyk uytlaet tegens dien grouwel, ja dat ik zelfs poog om door konstwoorden dien vuur- en zwavelgloed op het alderhaatelykft voor te stellen aan onze tydgenooten, en aan de nakomelingen, dewyl de meeste konsten en wetenschappen tot 's menschen baat en voordeel arbeeyden. De Geneesheeren geeven ons een omstandige beschryving van allerhande vergiften, op dat de onweertenden hen daar voor zouden hoeden. De stuurlyuden maaken zeekaerten, om door het aanwyzen der banken, de Schipbreuken voortekomen. De Staatkundigen verhandelen de dwingelandy, om 'er aan de Vorsten een weerzin van in te boezemen. De Redenkonstenaars spreken van bedriegelyke slotredenen, om zich te wapenen tegens de Schoolgeleerde haarkloovers, en plakgezinde betweeters: en ik heb my van eenige krachtige, doch

96 *Godgel. Zeedek. en Hist. Bedenk.*
doch te zelve tyd heylzaame ter-
men, bedient, om de onnoozele Ba-
taaffche jeugd van dien grouwel af
te fchrikken, en die te doen fpiege-
len aan Sodoma's en aan Gomora's
heylloos

E Y N D E.

Rechtsgeleerde Bedenkingen. 97

N A R E D E N,

Behelzende eenige Rechtsgeleerde

A A N M E R K I N G E N

Over de straf der

S O D O M I E T E N.

DE Wyl God deeze grouwelyke en
vervloekte Sodomietfche zon-
de zo voorbeeldelyk en zo zwaarlyk
heeft geftraft, paff het ons om eens
te onderzoeken, op wat voor een
wyze die geftraft behoort te wor-
den by den weereldlyken Rechter
in dit leeven; inzonderheyt, daar
den Heydentfche, doch te gelyk in
veele itellingen vry Krittelyke wys-
geer Seneka, ons leert, (1) *Dat*
G ^{er}

(1) *Non potest pinguior victima mactari Deo,
quam homo sceleratus.* Paulus de Castro in leg. 3.
tit. C. de Episcop. audientia.

N A

98 *Rechtsgeleerde Bedenkingen.*

'er geen vetter offerhande kan opgeoffert (dat is gellacht) worden aan God, als een schelmachtig mensch: en 'er noch by komt (2) Dat het Gemeenebest 'er grootelyk aan is gelegen, dat de misdaden behoorlyk gestraft worden.

(3) De verfoeielyke zonde van Sodomie, wiert met den zwaarde ter dood gestraft, volgens de Romeynsche wetten: (4) welke straffe door een gewoonte in een leevendige verbranding is verandert geworden. Die gewoonlyke wyze van straffe wiert van 's gelyken ingevoert en bevoolen by de Keyzers

(2) *Atque interest Reipublicae, ne delicta maneant impunita.* Leg. 51. tit. F. ad. legem Aquilianam.

(3) *Secundum 5. item lex Julia. tit. Instituta de Publicis judiciis. Et juxta leg. cum vir, 30. tit. C. ad. legem Juliam de adulteriis.*

(4) *Secundum Vinnium. ac. Zoesium. in dict. item lex Julia. cum allegat. D. D. ibidem. Perrezius. in dict. tit. C. ad. leg. Juliam de adulteriis. numer. 55.*

Rechtsgeleerde Bedenkingen. 99

(5) Valentinianus, Theodosius, en Arcadius. Noch heeft Karel den Vyfde, geweest Graaf van Holland, die straffe goedgekeurt, en dat om de navolgende beweegredenen. (6) Dewyl die misdaat een schandelyk en een snood soort van schoffering is, een wellust die een afgryzen baard aan de natuur, dewyl de kunne aldaar geen plaats grypt, en Venus in een geheel andere gedaante wort verandert. Tot zo verre, dat indien een Haan, in het afzyn der henne, een anderen haan getreden had, dien haan leevend verbrant behoort te worden.

G 2

Die

(5) *In leg. omnes. Cod. Theodosian. de adulter.*

(6) *In Constitution. Criminal. Artic. 116. quia foedissimum & pessimum stupri genus est, & abhorrens a natura libido, ubi sexus perdit locum, Venus mutatur in alteram formam. Perrezius. d. loc. n. 54. quamobrem etiam Galinus, absente Galina, cum altero Gallo rem habens, vivus fuit combustus. Valer. Andreas Desselius in addition. ad Zoef. in. dict. 5. item lex Julia. numer. 14. Vide dict. Zoesium in. dict. C. tit. item. Martin. Nauratb. in addit. ibid. cum D. D. allegat.*

Die gemelde straf van verbrandinge schynt ook overeen te komen met het gebod en het woord des Heeren, dewyl God zich aldus daar over laat hooren. (7) *Wanneer ook een man zal gelegen hebben by een manspersoon, met vrouwelyke bylegginge, hebben zy beyden een grouwel gedaan: zy zullen zekerlyk gedoot worden, haar bloed is op hen.* Alhoewel 'er nu geen eygentlyke straffe wort vastgesteld in die woorden, en 'er van 's gelyken geen bestemt doodvonnis over dat halsstraffelyk misdryf wort uytgedrukt of bevoelen, kan echter de bovengemelde straffe van verbrandinge, door het (8) bewysstuk van het minder tot het meerder, daar uyt getrokken en goedge maakt worden.

Dat besluyt vervat het volgende vaers, waar van de woorden aldus luy-

(7) Levit. kap. 20. vaers 13.

(8) *Argumentum a minori ad majus.*

luyden. (9) *Ende wanneer een man een vrouw, en haar moeder zal hebben genomen, zal het een schandelyke daat zyn: men zal hem en die zelve (namelyk de vrouws moeder) met vuur verbranden, op dat geen schandelyke daad in het midden van uw zy.* Volgt uyt dien Text niet handtafelyk, dat dewyl den Heere gebied, dat die schandelyke bylegginge van een man by de moeder van zyn vrouw, met het vuur zal gestraft worden, den grouwel, die zo veel grooter is als een *schandelyke daad*, met geen minder halsstraf behoort gekastyd te worden?

Voor eerst, een schandelyk misdryf verwekt wel een bystere en overgroote ergernis in het algemeen onder de menschen, doch een grouwelyke zonde verwekt Gods overgrootste vervloeking, in het byzonder, over de stervelingen, hun

G 3

straf-

(9) Levit. kap. 20. vaers 14.

straffende met den hongersnoot, de pest, den oorlog, en andere plaagen, dewyl den grouwel de ergeris overtreft, gelyk als het overspel een gemeene hoerery komt te overtreffen.

Ten tweede, is het overspel en de bloedschande een mindere zonde tegens de natuur, dan de bylegging van een man met een man; welken grouwel God zelfs erkent, en zo voorbeeldelyk heeft gestraft in de verwoesting van Sodoma en van Gomora, tot een deerlyke waarfchouwing voor de tot dien vervloekten grouwel verhitte Sodomieten: daar in tegendeel Loth, na het pleegen van een dubbelde bloedschande met zyn beyde dochters, (doch overwonnen door den wyn, en genoegzaam slaapende) niet met de dood, veel min met het vuur, is gestraft geworden, maar uyt die bloedschandige bylegging, de twee machtige volken der Moabiten en

A.

Amonieten zyn voortgekomen.

Daar uyt besluyt ik, dat gelyk als de in het veertiende vaers aangehaalde bloedschande, door de verbranding, en wel door het nadrukkelyk bevel des Heeren, is gestraft geworden, den Sodomietfchen grouwel, die vry grooter is als de bloedschande, de voorbeeldelyke en de openbaare doodstraffe des vuurs verdient, (10) dewyleen bewysreden, getrokken uyt een mindere misdaat, het meerder misbedryf bekrachtigt, en gevolglyk stand moet grypen. Ook is den onderstaande Rechtsgeleerde van dat gevoelen, daar hy vonnist (11)
Dat den grouwel van Sodom niet alleenlyk

G 4

(10) *Vincentinus Gravotta in consil. 99. numer. 37.*

(11) *Antonius Matthæus non solum hoc nefarie & perverse lebidinis crimen & majus incestu dicit, verum quoque illius criminis reos homines interficere, dum prohibent nasci, tradit ex Platone, docente, a maribus esse abstinentium, qui enim his utuntur, genus humanum opera*

leenlyk by hem voor een grooter misd
daat als bloedschande staat geboekt,
maar dat men desgelyks die misdaaders,
die de voortteeling des menschdoms ver-
binderen, met de dood behoort te
straffen, en zo voorts, ten welken
eynde hy den grooten Plato aan-
haalt, die daar over een omschry-
ving doet, die ik oordeel best te
zyn van onvertaalt te laten ver-
blyven.

Den beroemde Augustyn staat
daar over dit niet onaardig vonnis,
zeggende, (12) *Dat de misdaat van*

*opera dedita interimunt, in lapidem seminantes,
ac nefarie & inutiliter semen profundentes. nil
quod feritur nunquam poterit radices agere. in
tractat. de criminibus. ad libr. 48. tit. 3. Dis-
cap. 6. numer. 8. & 10.*

(12) *Quibus prædictis attendenda est elegans
Augustini Sententiam, quod scilicet malum adul-
terii vincat fornicationem, sed tamen vincatur
ab incestu, quia pejus est cum matre, quam cum
aliena uxore, concumbere, quod contra naturam
fit. in cap. adulterii. 32. quæstion 7.*

Nota bene, Dat wy den geheelen Text van
den Heere Matthæi niet hebben vertaalt, om
geen ergernis te geeven.

overspel grooter is dan die van hoerery,
welke echter wort overwonnen door de
bloedschande, dewyl het een snooder
quaad is met een moeder, dan met eens
anders huysvrouw te leggen, doch dat het
snooafte quaad aller quaaaden is, onna-
tuurlyke zonden te pleegen.

Nademaal dan die verfoeielyke
zonde van Sodomie den aldergroot-
ste, den alderhoogste, en den al-
derverfoeielykste grouwel aller grou-
welen is, behoort die gevolgelyk
met geen eenvoudige of onaanmer-
kelyke dood, maar in tegendeel,
(13) *Met de alderhoogste straffe in het*
openbaar gestraft te worden, tot een af-
schrik van anderen; want hoe groo-
ter en hoe hooger de misdaden
zyn, hoe meerder en hoe zwaarder
die behooren gestraft te worden,

G 5

(14)

(13) *Sed maximis suppliciis publice, ad alio-
rum terrorem, illud nefarium crimen puniri de-
bet. Damhonder. in prax. criminal. cap. 96. nu-
mer. 25.*

(14) dewyl de straffe gelykvormig moet
weezen met de misdaden.

E Y N D E.

Dewyl 'er nog eenige bladzyden o-
verschieten, lust het ons om den Lee-
zer geen onaangenaame beschryving
te geeven van

LOTH'S HUYSVROUW,
verandert in een Zoutpilaar.

(15) Dit vrouwenbeeld, waar op
ghy met verbaasde blikken,
Schynt, Reyziger, te willen
mikken,

Is een gebooren zuyl, vry konstig-
lyk gemerkt,

Schoon nimmer door het staaleens
konstenaars bewerkt.

Ja, 't geen noch hooger luyd, een
beeld dat plagt te spreken,

(14) *Quoniam poena & delicta debent aequi-
tatem habere. dicit Gravotta in consil. 73. numero
10. & meer anderen, te veel in getal om aan te
haalen.*

(15) Nota bene, dat dit Gedicht een verta-
ling is uyt het Latyn van den Graaf Emanuel
Schats.

En te ademhaalen in deeze omge-
keerde streeken.

In 't kort, het was een vrouw, wel-
eer haar 's mans vermaak,

Ja ze is, en blyft een vrouw, een
grenspaal, zuyl, en baak.

't Geval schynt vreemt, wie kan van
zulks het kluwen krygen?

Een vrouw, en spraakeloos? een
vrouw, en stil te zwygen?

Zeg, zag ze ooit Gorgons hoofd,
dat elk herscheppen kon,

Of heeft zy 't vocht gesmaakt der
Ciconeesche bron?

O neen, zy ging die stokbeeld
teelen,

Wyl ze ongehoorzaam was aan 's He-
mels straf beveelen;

Want wyl 't nieuwsgierig oog be-
lonkt het brandent landt,

En 't vuurgerecht beschouwt, raakt
zelfs het wyf van kant.

Zy, de aldereerste der aloude ster-
velingen,

Was niet benoodigt om een grafftee
te bedingen,

Daar

Daar ze in haar eygen beeld, in
 fchyndeugd gevernift,
 En in haar vrouwenschors van
 domheyt, staat gekift.
 Een zeer onwaardig beeld, schoon
 waardig te bezingen,
 Als 't vreemdste voorwerp der ge-
 staltverwiffelingen:
 Een beeld, waar aan het oog zich
 thans in fchyn vergaapt;
 Maar neen, een waare vrouw, de-
 wyl ze is nageaapt,
 En in haar leeft blyft onge-
 schonden:
 Want wat bezit een wyf? helaas!
 bedrog, en zonden.
 Zy, die gestadig loog, liegt nu
 zelfs in den noot:
 Dood is zy leevende, en was eer-
 tyds leevend' doot.
 Maar dit alleen verdient dat elk
 zich moet verwond'ren,
 Wyl ze ongezouten, in een zout-
 zuyl op komt dond'ren;

Dat

Dat ze in het zout, het geen zy
 leevend' heeft ontbeert,
 Thans, na haar doot, is omge-
 keert.
 Dit is der vrouwen doen; 't verstant
 komt als zy fchyden,
 Vlie, Reyziger, dit zout, en wil het
 immer myden.

E Y N D E.

Op

Op den 4. van de maand September dezes jaars 1730, zal 'er by den Schryver van dit vertoog, een traktaat te bekomen zyn, getytelt, *Godgeleerde, Zeedekundige, en Letterlievende Bedenkingen, over den Text van den Prediker, kapittel 2. vs. 11. Ziet het was alydelheyt en quelling des geefts, en daar was geen voordeel onder de zonne.*

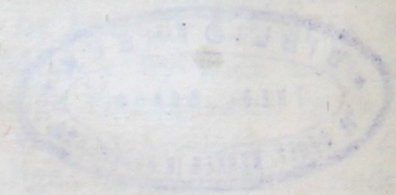
Benevens een diergelyke Bedenking, zynde geen onaangenaame omschryving over den Text des Evangelists Lukas. kapittel 14 vaers 20. *Ende een ander zey, Ik hebbe een wyf getrouwt, en daarom kan ik niet komen.*

Die beyde verklaaringen zyn opgesteld by JAKOB CAMPO WEY-
ERMAN, by wien noch eenige weynige Exemplaaren te bekomen zyn van zyn Godgeleerde, Zeedekundige, en Historiesche Bedenkingen over den Text des Apostels Pauli aan de Romeynen, kapittel 1.
vaers

vaers 27. Als van 's gelyken eenige Exemplaaren van den Vrolyken Tuchtheer, gedrukt in dit jaar 1730. Benevens de voornaamste beweegreden en Omstandigheden van Moses, Marcus, tot het verlaaten des Joodschen Godsdiensts, &c. by den voornoemden Auteur.

(111)
... van 's Heilgen eerige
... van den Alogien
... gedrukt in de jaer 1730.
... de woonzigt bewege
... en Gemindigheden van Mo-
... Maron, tot het verlaten der
... Godesdienste, &c. by den
... Auteurs

GODGELEERDE,
ZEEDEKUNDIGE
EN
HISTORISCHE
BEDENKINGEN.

Over den TEXT des

APOSTELS PAULI,

*Ende insgelyks ook de mannen, nalaa-
tende het natuurlyk gebruyk der
Vrouwen, zyn verbit geworden
in hun lust tegens malkanderen,
mannen met mannen schan-
delykheit bedrywende, en*

zo voorts. Romeynen.

I. Kap. v. 27.

DOOR

JACOB CAMPO WEYERMAN.

T'AMSTERDAM,
Gedrukt voor den AUTHEUR, 1730.

AAN DEN
KRISTELYKEN
LEEZER.

ZO haatelyk is dat soort
van zonden, waar van
den Apostel gewaagt in
zyn eerste zendbrief aan de Ro-
meynen, dat zelfs de dichtkun-
dige pennen opgewekt worden
om 'er een streek aan te geeven:
een voorbeeld dat my aanmoedigt
om dien grouwel, oorspronkelyk
uyt de door een stortregen
van vuur en zwavel omgekeerde
Steden, in onrym te behandelen,
op een Godgeleerde, Zeedekun-
dige

Aan den KRISTELYKEN

dige, en Historiefche Wyze; zonder ons in het minst te laten afschrikken door de wyduytgestrekte bedreygingen der hooggetopte misdaadigen, die van alle Godsdienst, Eere, Deugd, en Waardigheden, ontzet, thans zich gaan verschuylen in hooien en in woestenyen.

Een wanschepfel des menschedoms, dat met dien grouwel is behebt, dat daar van is overtuygt, en dat gelyk als een Kain langs vreemde landen loopt zwerven, komt my voor als den Leviathan aller zondaaren, die uytgedygt tot een monster-gevaart der grouwelen, vroeg of laat, in navolging van den aartsverraader Judas, door het barsten van zyn
buyk

L E E Z E R.

buyk zyn zondige ingewanden zal uytshudden tot een prooi der zeededrochten. Ha, hoe gevaarlyk is zulk een menscheneeter voor de onbesmette jeugd? en zo veel te meer gevaarlyk, na maate dat hy geld en vermoogen heeft, twee gevaarlyke klippen, waar op meer dan een vaartuyg van het onbezonnen jongelingschap komt schipbreuk te lyden, en te gelyk het leeven en de zaligheyt te verliezen. Een guyt van die hoogte is des Satans luytenant, hy is zyn Onderkoning op der aarde, by hem aangestelt om onkruiden te zaayen onder de zomertarweder aankomende jongelingen. Altoos is de tong van zulk een verleyder beslaagen met een belofte
* 3 van

Aan den KRISTELYKEN

van verhooging, met de toezegging van een geschenk, en met de beschryving van een vermaak, dat uyt den grouwel van Sodom, uyt de gest van het vervloekt doode Meer, is opgesteegen, tot het verderf aller onbezonne scepfe-len. Immer oversuykert hy zyn tong met een zeedigen teem, gelyk als een flikflooyer, om zo veel te beter door de monsterring der oplettende weerelt, ongemerkt, te kunnen doorsluypen: Ook gaat hy doorgaans zwanger van de verfoeielykste en quadaardigste aanslagen, als hy de grootste blyken van zyn goedwilligheyt en milddaadigheyt geeft aan de onbedachte jongelingen, of aan zyn rampzalige mans dienst-

LEEZER.

dienstboden. Hy is een gevleescht spook, dat meerder slangen herbergt in zyn melaatschen boezem, als 'er ooit wierden voortgeteelt op de brandende vlakten van Lybie, niet tegenstaande dat hy de schynheyligheyt omhangt, in stee van een gewascht regenkleed, om daar op de droppelen der doorzichtkunde te doen afstuyten. Zulk een guyt heeft de loosheyt van den ouden draak, en zyn adderstong is niet minder doodelyk als de beet van de aspislang; gevolgelyk verdient hy dat zyn oogen toegeloooken worden door den damp van zyn verkankert gewisse; dat hy onge-waarschouwt vergaa in een vreemt gewelt; en dat hy onbeklaagt met

* 4 den

Aan den KRISTELYKEN

den nek in een strop , en met de tronie in een ontstookten stroobos loopt ; of met een lasarusklep in de hand een aalmoes aan de voorbygangers vordert , voor de hospitaals poort der ongeneesbaare meelaatsen.

Indien iemand ons mogt komen te vraagen , waarom dat den Sodomsielt zo haatelyk , zo walghelyk , en zulk een scherpen doorn is in de oogen van het Gemeenebest ? dan zullen wy antwoorden , dewyl hy met voorbedachten raade het verderf der onnoozelen bestudeert en bewerkt , en , gelyk als een duyvel en als een moordenaar , de zaligheyt en het leeven der onschuldigen bestormt , door een helsche krygslift , en door verfoei-

LEEZER.

foeielyke voetangels , en menschenklemmen. Het was een werk van barmhartigheyt in Xenokrates toen de vervolgte moszyn boezem tot een schuytplaats verkoos , van die te koesteren , en te laten vliegen. Hoe zwart en hoe verbastert is die ziel , die een moordpriet durft planten in het hart van een toelacghent wicht ! Waarlyk , ik zeg , en zal het tegens alle de Gomoristen staande houden , dat de onnoozelheid zo zuyver en zo eerwaardig is , dat zy zelfs in het algemeen een achting indrukt aan de snoodste en aan de woestste volken. Het is de onbevleete onschuld die het schelmstuk vergroot ; en die ook dikmaals een Goddelyke en wonderbaarlyke kracht byzet aan deszelfs

Aan den KRISTELYKEN

zelfs eygenaars , gelyk als wy
leezen in de Turksche gefchig-
ten , dat een kind een voorbe-
dachten moordenaar deet be-
zwyemen , door hem te omhel-
zen. Een eerlyk man kan nooit
de onnoozelen verstrikken, zon-
der ondankbaar te zyn ; ook
is de ondankbaarheid den droes-
sem der feylen , en zy vermeer-
dert de misdaat zo veel te meer,
als de onschuld zich aan den
booswicht kwam te vertrouwen.
De natuur heeft in den mensch
een zucht ingeschapen om de on-
noozelen te verdêdigen ; en ge-
lyk als 'er niets een man meet
verheerlykt dan vrouwen en kin-
ders te beschermen , zo is 'er ook
niets dat hem meer vernedert dan
die te belêdigen. Den grooten Re-
den-

LEEZER.

denkonstenaar der Romeynen was
niet onbekent met de natuurlyke
medelydzaamheyt die een braaf
man behoort te hebben met de
lichtgeloovigen , toen hy zey,
** Het is het werk van een schelm ,
die geen te bedriegen , die veylig
geweest zou zyn , indien hy hem
niet had komen te gelooven.*
Helaas ! hoe toepasselyk is die
zinspreuk op onze Sodomietische
Meyboomen , die het goed ver-
trouwen der onnoozelen , zo deer-
lyk hebben misbruykt en geschon-
den. Op onze jeugd , zeg ik , die
verbystert door de zonnestraalen
der grootsheyt , die verleyd door
de

** Perditissimi est hominis , fallere eum , qui
non lesus esset , nisi credidisset.*

Cicero.

Aan den KRISTELYKEN

de stalkaersglans van een toege-
zegt ampt, die verstrikt door het
schemerlicht van een handvol zil-
ver of goud, of die verlokt door
een onbekent vermaak, zo jam-
merlyk is vervallen in den balg
dier menschenvraaten, in de
macht, en tusschen de klaau-
wen des duyvels!

Het quaad gezelschap is gelyk
als een versch geteert vaartuyg,
dat uw waar dat ghy het aantalt
zal besmetten: en alhoewel ghy
'er zo zuiver gelyk als maagde
wasch instapt, echter zal uw de
minste beweging besmeuren; ook
krygt het sneeuw wit satyn eerder
een vlak, als het ruuw ongebleekt
zeyldoek; en het zwart steekt
meer door op een lelieblank
zwaan,

L E E Z E R.

zwaan, als op een graauwen
adelaar.

Gedenk eens, menschenkind,
hoe meenig dat'er onder het uyt-
blaazen van zyn leevensadem op
een straffschavot zich heeft be-
klaagt, dat die Circe hem had be-
tovert, en tot die snoodheden o-
vergehaalt, waar voor hy nu zo
schandelyk moest boeten. Het
quaad gezelschap is een werk-
tuyg, waar mee den duyvel al-
toos den mensch uyt den elpen-
beenen zetel des Deugds weet te
ligten. Waarlyk indien'er een
Dalilah onder het welffel des he-
mels wort gevonden, is het een
boos gezelschap: die Dalilah zal
ons de hoofdhaairen onzer krach-
ten affnyden, zy zal ons verraad-
den,

Aan den KRISTELYKEN

den, blind maaken, binden, overleveren, en verwoesten. Als de ondeugd vloeit in een enkelde stroom, is 'er noch kans om over die ondiepte te geraaken; doch als 'er veele ondeugdstroomen zich vereenigen, wort het een Hollands diep, waar in wy gevaar loopen van met de minste storm te verongelukken. Vroome en goede vrienden, zyn gelyk als dappere en machtige Moogendheden, die in een verbond zyn getreden, om malkanderen te verdêdigen: doch quaade byeenkomsten zyn bedriegelyke stalkaerffen, die onder schyn van den mensch te geleyden, hem in een diepen sloot of gevaarlyke beek zullen nederbonzen: Ook vervat het verdichtsel van de

Si-

L E E Z E R.

Sireenen geen andere zeedeles, als dat die gevaarlyke Zangsters, vrolyke perfoonen waaren, die vervallen tot de ontucht, desgelyks door zoetlydende nooten anderen poogden te verschalken, en in het algemeen verderf te lokken. Ik weet dat de geneesheeren, zonder besmet te worden, de kranken konnen gaan zien, en helpen; doch dan zyn zy met krachtiger tegengiften gewapent, als de natuur hen heeft gegeven; anderszins zou men binnen 't kort met een ander geneesheer over dien zieken amptgenoot moeten raadpleegen.

Veele andere lessen zou ik de Jeugd dien aangaande konnen voorschryven; maar dewyl den

text

Aan den KRISTELYKEN &c.
text des Apostels ons roept, zal ik
met de onderstaande vermaaning
deze voorreden besluyten, name-
lyk, *Dat de Goddelyke Recht-
vaardigheyt altoos den vlugten-
den booswicht vervolgt, op dat
zyn verschrikking niet zou ophou-
den. Ook mag den mensch wel ge-
looven, dat die najaaging zyn be-
gin neemt, zo dra als het schepsel
de Deugd komt te verzaaken;*
doch wanneer dat die najaaging
zaleyndigen is een geheym, maar
een geheym dat een eerlyk man
met een gerust gemoed kan af-
wachten, en waar voor een So-
doms vlugteling, gepynigt in zyn
ontwaakt gewisse, eeuwiglyk zal
schrikken.

JACOB CAMPO WEYERMAN.

GOD:

GODGELEERDE,
ZEEDEKUNDIGE
EN
HISTORIESCHE
BEDENKINGEN,

Over den TEXT des

APOSTELS PAULI,

*Ende insgelyks ook de mannen, nalaa-
tende het natuurlyk gebruyk der
Vrouwen, zyn verhit geworden in
hun lust tegens malkanderen, man-
nen met mannen schandelykheit be-
dryvende, en zo voorts. Romey-
nen. 1. Kap. v. 27.*

Alhoewel alles wat wy niet
weeten of kunnen begrypen,
ons in den beginne voorkomt
als een raadsel; echter als die
zwaarigheyt eens opgeloft wort, is 'er
niets

A

2 *Godgeleerde, Zeedkundige en*

niets zo maklyk om te bevatten. Den mensch ontzet zich over het eerste schelmstuk; doch het tweede raakt hem zeer zelden dieper dan zyn kleeders: en ik zeg het opentlyk als een vastgestelde waarheyt, dat hoe haatelyk, hoe afschuwelyk, en hoe walghelyk, een zonde ook zy, echter als wanneer die eenmaal is gesmaakt, zal den mensch doorgaans haaken na deszelfs herhaaling. Den mensch is altoos meer geneygt naar een bekend vermaak, naar een beproefde wellust, dan na het geen dat hem alleenlyk door het gehoor is bekend geworden. De zonde die eenmaal in ons gemoed is ingesloopen, legt daar in verhoolen gelyk als een toegerekent vuur, dat maar effentjes ontdekt, en aan de lucht bloot gesteld zynde, van zelfs zal vlammen. Het eens gekraakt glas of porcelyn, zal met den minsten stoot in stukken splyten; en die persoon verbreekt de heying der genade, die maar voor eene

Historiesche Bedenkingen. 3

eene enkele reys de zonde komt te herbergen. Als wanneer een wichtige zonde maar eenmaal over de borstweering is gestapt, zal er de minste kleyne ondeugd gemaklyk over heen springen: want daar de bres ruym en wyd is, daar loopt de Stad gevaar van met de minste storm veroverd te worden.

Helaas! de waarde van het ryk, ja overkostelyk juweel, is ons bekend dat wy verliezen, wanneer wy voor de eerste maal in een onbekende, of in een nieuwe zonde nederstorten; dan kan de gansche weereld ons onze vorige oprechtheyt niet doen herwinnen; dan is de zuyvere maagdom des gemoeds geschaakt; dan bezwalkt de oneer ons door een innerlyke pest, en wy laten ons het roer der genade ontslippen, het welke wy niet kunnen herneemen als door een zondvloet van traanen. Maar eens behoeft den mensch te graagen na den smaak van een onbekende zonde, om als dan

A 2
dien

4 *Godgeleerde, Zeedekundige en*

dien beschilderden appel, dat schoon-
schynend ooft, tot Adams prys te
koopen; om daar langs zyn behoef-
tigheyt en naaktheyt te ontdekken,
en om het Paradys der onschuld te
verliezen, dat hy voor dat misdryf
genoot, en in welk genot hy zou
zyn verbleeven. De grootste weten-
schap die de zonde ons geeft, is, dat
wy zichtbaarlyk en handtastelyk on-
ze schuld en elende leeren kennen.
Doch laat zich den mensch niet ver-
beelden dat hy door de aandriving
van een schandelyke zonde niet be-
woogen zal worden, om dat hy die
maar eenmaal heeft begaan; want al-
hoewel die zo koud mag schynen als
vergif, eer dat wy die komen te
smaaken, echter eens ingenomen
zynde kookt die in onze ziel op tot
de verzenging van alle onze zinnen.
Het geen wy beschouwden als melk
om ons te koelen, wort olie om ons
te ontsteeken. Het gehemelte van de
ziel is geschonden door die proef;
en

Historiesche Bedenkingen. 5

en dat geene dat een enkele nieuws-
gierigheyt was in den beginne, ver-
aart nu in een begeerte en in een
doldriftig verlangen na die gepleeg-
de vermaaken. Alhoewel de heers-
zuchtige (1) Voorstanders des volks
de drie Opperste Regenten van Ro-
men veroordeelden, alleenlyk dewyl
zy niet by tyds kwamen om het uyt-
gebrooken vuur op den (2) Heyligen
Weg te blusschen: echter is ieder
werkelyke zonde een vlam, om de
godvruchtigheyt in de asche te leg-
gen, welke vlam wy indien het in ons
vermoogen is, verplicht zyn om voor
te komen, ja met de uysterste spoed
uyt te blusschen, uyt vreeze dat die
geheelyk den Godsdienst mogt ko-
men te verbranden.

Ook begaan die schuldige nieuws-
gierigen de zonde niet ongestraft, al-
hoewel zy leeven als of zy in staat,
en in kavalkade langs en door de wee-
relt

A 3

(1) Tribuni & Triumviri. (2) Via Sacra.

reld reeden, en dat den stroom der voorspoeden hen, werwaards zy zich ook keeren of wenden, schynt na te volgen: daar de versmaade deugd op de stormachtige zee der armoede en verachting altoos legt te hobben en te tobben. Waarlyk het schynt als of een vroom mensch thans leeft in spyt des Hemels. Hy lyd, en hy vergaat, als de sneeuw op het veld dat verwarmt wort door de zonnestraalen, en hy vermorst zyn leeven in den laster der eeuwen. Toen Epikuur die zaaken innerlyk, en met eens wysgeers aandacht beschouwde, begon hy te twyfelden aan de Voorzienigheyt. En waarlyk indien wy de deugdzaame menschen alleenlyk aanzien met de oogen der Natuur, dan zou men byna gelooven dat zy stief kinders waren van de Natuur, die zy by haar leeven liet dryven.

Hoe zeldzaam, wat een witte rave is 't, een persoon te zien, die zich door een zuivere deugd, en door een on-

onbesprooken waarde heeft weeten op te beuren uyt het slyk der verachting? Wat was het anders als Josef's goedheyt, die hem tot den kerker en de boeyens bragt? daar hy, indien hy die gemuskeerde verleydster had ingevolgt, in goud en op edele gesteentens had gedobbert, en alzo wellustiglyk als een Antonius met zyn Egyptische Kleopatra had konnen dartelen. De weerelt is zodanig verbastert, dat het een schande is eerlyk te zyn. De menschen hebben den tempel van de Eere verzet, en dat gebouw in de wildernis geplaatst, des het thans vry moeyelyk valt om dat heerlyk gesticht op te loopen. In wat naare termen laat den (3) Treurdichter zich daar over niet uyt, daar hy zingt,

De Lukgodes zwaayt de ondermaansche zaaken,

A 4

Na

(3) *Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, &c.*

Seneca in Hippol. Act. 3 Chor.

8 *Godgeleerde, Zeedekundige en*

Na 't grilziek breyn die keurt;
Zy haspelt by den ruys haar giften en
vermaaken,

En hy, die vroom is, wort uyt 't
deugden-spoor gesleurt.

't Bedrog vervult de weydsche
Hoven;

En't dom gemeen, schoon woest
en stout,

Juycght als 't vermoogen aan een
vuylik wort vertrouwt,

Doch 't kent geen middelmaat in 't
laaken, noch in 't looven.

De Kuysheyt loopt langs 't land,
verplukt, verslaaft, verscheurt.

Wyl de Ondeugd op het paard van
Staat wort opgebeurt.

Het is een vastgestelde waarheyt,
dat de booze genegendheden en lus-
ten uyt iets dat natuurlyk is konnen
voortkomen; doch de gewillige toe-
stemming is alleen de oorzaak dat zy
over ons heerschen, of dwingelanden.
Echter was dat overwicht van noot-

zaak

Historiesche Bedenkingen. 9

zaakelykheyt, dat quansuys den
mensch voortnoopt tot de zonde,
Herodes argument, waar langs hy
zich poogde te rechtvaardigen, toen
hy zaaken bedreef tegenstrydig aan
zyn inborst en geneigdheden. Maar
bedrieg uw zelve niet, menschen-
kind, en wandel altoos by dit richt-
snoer, dat de Noodzaakelykheyt ons
wel tot ongelegendheden, doch nim-
mer tot die goddeloosheyt kan bren-
gen, van onze toestemming te geeven
aan de zonden. Alhoewel ons leeven
van een korte duur is op deeze onder-
maansche weerelt, echter beoogen
wy namaals een beter leeven, derhal-
ven voegt het ons niet om, door het
redden van ons tegenwoordig wee-
zen, de oorzaak des leevens te ver-
nielen, die in een goede gemaatig-
heyt des gemoeds bestaat, en in een
ordentelykheyt van daaden en be-
dryven.

De eene zonde taalt naar een
schuyfplaats in een tweede, tot dat
zy

A 5

zy gezamentlyk tot zodaanigen (4) potcherfberg zyn aangegroeit en opgehoopt, dat zy den zondaar in de elende en in het bederf komen neer te drukken; het eene quaad neemt zyn toevlugt tot een slimmer quaad, als tot een verzekerde hulp, des er geen fchepfel in een rampzaliger staat kan zyn als een snood mensch, dewyl dat voorwerp dat hy tot zyn beschermheylig neemt, hem zekerlyk zal vernielen.

Veele menschen gelooven, het zy dat zulks hun lot, of een toegeevende inbeelding is, dat indien het Gods wil was om voor een wyl zyn rechtvaardige kastydingen in te trekken, en dat vermoogen te wederhouden, dat of den duyvel, of een aardfchen vyant heeft om ons eenig quaad toe te brengen, dat 's menschen natuur dan van stonden aan rust en ontfla-

(4) *Mons testaceus*, een berg uyt verbrookene aarde potten en pannen t'zaamgestelt.

ning van alle quaaden zou genieten. Maar waarlyk die geenen die zulks denken, indien hun ziel uytgestrekt genoeg is om de aardfche zaaken in het algemeen te beschouwen, zullen zich aantonds in die meening bedroogen vinden. Want alhoewel de Goddelyke toegeevendheyt ons ontfloeg van alles dat ons kan beschaadigen uysterlyk, echter is de verdraaidheyt onzer zotheden zodaanigen boozen gespannen, dat zy nimmermeer uyt onze harten, gelyk als uyt een vuursteen, die zaaden en geinfters van nieuwe elenden zouden kunnen uytflaan, maar dat alles op nieuws in een volle vlam zou opflakkeren. En het is geen wonder indien ik zeg, uyt onze harten, dewyl die boos en tot alles snoods geneygt zyn; maar zelfs uyt het goede dat God met ons voor heeft, het zy tot 's menschen welstant, of tot een zuiver vergenoegen, verzinnen en broeden wy voor ons zelve een stof-

12 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
stoffe van gestadige beangstheden
en zorgen. Is er wel een zaak van
meerder troost voor den mensch in-
gesteld als het Huuwelyk? en echter
veraart het misbruyk van het huu-
welyk niet zelden in een gemeen-
zaam en t' zamenwoonent onheyl;
voor 't minst in een neerslachtigen
kerker des huysgezins, zonder toe-
vlugt of vrykoopng. Want alhoewel
God in de aldereerste instelling des
huuwelyks ons leerde, tot wat voor
een eynde hy zulks doet, in woorden
die wel nadrukkelyk den bequamen
en vrolyken ommegang tusschen den
man en de vrouw behelsden, zeg-
gende, *Het is niet goed dat den men-
sche alleen zy, ik wil hem een hulpe
maaken die by hem zy*, meldende geen
een woord van de voortteeling dan
naderhant, als zynde maar een min
voornaam oogwit in waarde, alhoe-
wel niet in noodzaakelykheit: echter
indien 'er nu maar een paar de handen
in malkaer heeft geslaagen in de Kerk,
en

en het Bruyloftsbed eenigermaaten
heeft gesmaakt, alhoewel het zich
noch zo bedroogen vint in zyn on-
derlinge gesteltenis, het zy door ee-
nige dwaaling, verzwying, of onge-
luk, zo dat het door zyn tegenstry-
dige humeur, gedachten en bedry-
ven, den een den ander dagelyks
dwarsboomt tot een onuytspreekely-
ke gemelykheit en wanhoop van dat
gezellig vermaak, by God tot een te-
genstrydig eynde ingestelt, nochtans
moet het in dien staat volharden,
dewyl 'er veel waters moet omge-
roert, en veele bewyzen bygebragt
dienen te worden, eer dat het paar
wettiglyk wort gescheyden. Uyt die
bron komt veelyds het eerste be-
sluyt, het eerste gedacht, den eer-
ste wrok tegens de vrouw opborrel-
len, en geeft gevolglyk een aanley-
ding tot dien gruwel die den Apos-
tel beschryft, en veroordeelt.

Uyt dien hoofde maak ik een ar-
gument, Dat een ongesteltenis, een
on-

14 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
onbequaamheyt, of een tegenstrydig-
heyt des gemoeds, voortkomende
uyt een in de natuur onveranderlyke
oorzaak, die de onderlinge voordee-
len der huwelyksche gezelligheyt
verhindert, bestaande in troost en in
vreede, een grooter reden van echt-
scheyding is, dan een natuurlyke
koudheyt, inzonderheyt indien 'er
geen kinders zyn, en er een weder-
zydsche toestemming wort bevonden.

Die stelling trek ik uyt deeze Wet,
(5) *Wanneer een man een vrouw zal*
genomen, en die getrouwt zal hebben;
zo zal 't geschieden, indien ze geene
genade zal vinden in zyn oogen, om
dat hy iet schandelyks aan haar ge-
vonden heeft, dat hy haar eenen scheyd-
brief zal schryven, en in haar hand
geeven, en laten ze gaan uyt zynen
huyze, &c.

De oorzaak van de Echtscheyding
in de Wet vermelt, zegt, of wort ver-

(5) Deuteronomium Kap. 24. v. 1.

vertaalt, *iet schandelyks*, doch in het
Hebreeuws staat *naaktheyt van iets,*
of weezendlyke naaktheyt: Het welk
de geleerde Vertaalers zo wel wyzen
na de gemoeds, als dan de licghaams
naaktheyt. En wat grooter naaktheyt
of onbequaamheyt des gemoeds is er
bekent, dan die naaktheyt die alle
troost en alle vreedzaame gezelligheyt
ontzegt aan het getrouwt paar, en
wat is er grooter hinder dan die on-
bequaamheyt, of geen gemoeds over-
eenkomst in het huwelyk. De min-
ste echtscheyding spruyt uyt een na-
tuurlyke koudheyt of onmacht, daar
de meeste huwelyksche vernietigin-
gen uyt het stilstaande Meer van een
wederzyds ongenoegen komen op-
borrelen. Derhalve past het den man
beter die in een onverdraaglyk jok
ingespannen is, van zyn by de Wet
vastgesteld recht te bevorderen, dan
zyn verlooren vermaak te gaan t'za-
menlappen door de hoerenwinkels
te loopen doorkruyssen, op zyn
buur-

16 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
buurmans bed te stappen, dat het ge-
meene behulp der misnoegde mannen
is, of in de verfoeielyke en aan de na-
tuur verschrikkelyke zonde te vallen,
van schandjongens met zich herom te
vervoeren, onder de geblankette be-
naaming van lyfknechts, of byeenkom-
sten daar den duyvel presideert te be-
leggen, om dien grouwel op onder-
scheide wyzen te pleegen, waar van
den Vorst der Apostelen gewag maakt
in zyn eersten zendbrief aan de Ro-
meynen.

De voornaamste natuurkundigen
schryven dien verfoeielyken grouwel
toe aan twee tegenstrydige oorzaa-
ken, aan een weerzin tegens de vrou-
welyke kunne, of aan het gebrek
van vrouwen: aan het laatste zyn de
klooster monnikken, die weynig of
byna geen gelegendheyt hebben om
uyt te gaan, het meest onderhevig,
by voorbeeld, de Karthuizers, de he-
remyten, en al zulke knaapen; en
aangaande het eerste, betuyg ik tot
noch

noch geen doorzichtkunde genoeg te
hebben om te kunnen zien, uyt wat
voor een waan, uyt wat voor een beu-
zelachtig denkbeeld, dien weerzin te-
gens het huuwelyk, en vooral tegens
de vrouwen, kan ontstaan. Het komt
my voor dat de eerste zeer na ver-
maagschapt zyn aan den wensch van
een zeker treurdichter, die zegt, *dat*
het een gelukkige zaak zou weezen,
indien men kinders kon koopen voor
goud en zilver, zonder het byzyn
der vrouwen; maar dewyl die wensch
eene onmooglykheyt bevat, zal men
dat onbekent Zuydlant daar laten.

Het lust my thans niet, om myn
hoof te breeken in het bybrengen
van beweegredenen, om door de-
zelve de onverschilligen het Huuwe-
lyk aan te preeken; zy kunnen zo het
hun gelieft en gelegen komt, daar o-
ver de hier (7) onderstaande schryvers

B

(6) *Beatum foret si liberos auro & argento*
mercari, &c. Euripides.

(7) *Julius Cæsar. Epictetus. Plato. Lucianus.*

18 *Godgeleerde, Zeedekundige en nazien, en inzonderheyt een befaamt (8) schryver, die de voordeelen der getrouwden, by artykelen aanhaalt, gelyk als zo veele verdraggpunten van een bestendig vrede-traktaat.*

1. Hebt gy middelen? vraagt hy, dan zal een vrouw die bewaaren en vermeerderen.
2. Hebt gy 'er geen? dan zal zy die helpen gewinnen.
3. Gaan de zaaken na wensch? dan is uw gelukzaligheyt verdubbelt.
4. Zit het ongeluk uw op de hielen? zy vertroost en helpt uw, zy draagt haar deel van den last, en zy maakt die verdraaglyk.

5. Zyt

Stesichoras. Locheus. Euripides. Homeer. Stobeus. Seneca Tragicus. Palingenius. Ovidius. Barbarus. Chaucer, en duyzent anderen.

(8) *Jacobus de Voragine, Gen. 2. Adjutorium simile, &c.*

Historiesche Bedenkingen. 19

5. Zyt ghy in huys? zy zal uw zwaarmoedigheyt verdryven.
6. Gaat ghy buytens deurs? zy volgt uw na met haare oogen, wenscht om uw in uw afzyn, en heet uw vriendelyk welkom.
7. Niets vermaakt zonder de gezelligheyt, geen gezelligheyt is zo zoet als de gezelligheyt des huuwelyks.
8. Den huuwelyks band is een diamanten keten.
9. Het zoet gezelschap der bloedverwanten vermeerdert, het getal der ouders verdubbelt, als van 's gelyken van broeders, susters, nichten, neeven.
10. Ghy wort vader van een gelukkige afkomst.
11. Moses verfoeide de onvruchtbaarheid, hoe veel te meer het ongehhuwt leeven.
12. Indien de Natuur de straf niet ontvlugt, zal zulks uw schuld niet weezen.

B 2

Een

Een onzer geleerden schryft, (9) dat 'er zelfs geen een hondsfilosoof op te loopen is, die zyn ruygen bokkenbaerd, en weerwolfs wynbraauwen, niet gaarn zou ten besten geeven aan de schaar van een vrouw, of die in dat punt van zyn medgezellen zou willen verscheelen: en een ander autheur der aloudheyt voegt 'er by, (10) dat er geen fraaijer gezicht voor een man is, als een schoon, een vriendelyk, en een beminneelyk wyf. Die mannen die een vrouw met die oogen beschouwen, zullen in geen lust tegens malkanderen ontsieken, gelyk als den Apostel hen dat verwyf, maar in tegendeel zich van dat voorwerp, dat hen by de zorgvuldige natuur tot een troost en hulp is voorgeschikt, op een betaamelyke wyze bedienen.

De Lacedemoniesche jonge dochters zouden Menelaus zo gulhartiglyk

(9) *Nemo in severissima Stoicorum familia, &c.*
Heinsius Primiero.

(10) *Quid libentius homo, &c.* Varro.

lyk niet hebben bezongen, in den ochtendstond, irdien hy, in stee van met zyn blonde Helena, zich des avonds met een Bathyllus van Anakreon, of met een Ganymedes van den Dondergod, na zyn vercierde bruyloftskoets had vertrokken. Aldus luyde het gezang waar mee zy hem kwamen begroeten.

(11) Geluk, o bruyd! en bruydegom!
Latona geevê uw schoone vruchten;

En Venus, die de jeugd vergast op blyde zuchten,
Vermeer uw liefde som.

Dat God Saturnus uw mildaadiglyk zyn schatten
Laat oogsten, met een ruyme hant;

Dat Morpheus's bruygoms koets
met heulgewas beplant,
B 3 En

(11) *Salve, o sponsa, salve felix, det vobis
Latona
Felicem sabolem, &c.*
Theocrit. 18.

En dat de slaaffche zorg uw nimmer
mag bespatten;

Die zorg die 't Lentegroen ver-
dort,

En ons uyt alle vreugden hort.

Den alom beroemde Rotterdammer
Erasmus, vergaaf het gehoor van zyn
vriend op diergelyke toonen, daar hy
zingt,

(12) Een tortels eendragt moet op u-
we koets beklyven,

En 's ravens ouden tuk in uw gezin
verblyven.

„ Laat de Zanggodeffen zingen,
„ gelyk als hy zegt, de bevalligheden
„ reyen niet alleenlyk op hun bruy-
„ loft, maar geduurende alle hunne
„ toekomende dagen; dat hunne zie-
„ len zich zo tederlyk verbinden, dat
„ nooit verdriet of toorn hen mag
„ overvallen: Laat hy haar geen an-
„ de-

(12) *Contingat vobis turturum concordia,
Corniculæ vivacitas*

Erasmus Epithal. p. Ægidii.

„ deren naam geeven, als myn lust,
„ myn leeven; en zy hem immer noe-
„ men, als myn trooft, myn zielsver-
„ maak. Dat den befneeuwden ou-
„ derdom die onderlinge liefde niet
„ kome te verminderen, maar laat
„ hun welbeproofde liefde en echte
„ trooft aangroeien met de jaaren.

Alhier denk ik van de huuwelyks-
toorts, uyt sneeuwit maagdwes ge-
vormt, en met altoosgroenende aard-
palm-geftoeneert, myn afscheyt te
neemen, om de verfoeielyke vlam van
Gomora's pikkrans, uyt joodenlym en
zwavel t'zamengeftelt, eens van naby
te befchouwen.

Het eerfte boek van de (13) Oude
Wet geeft ons te gelyk een ver-
fchrikkelyk en aanmerkelyk voor-
beeld van dien grouwel der grouwe-
len, die wy, na dat die zo veele eeu-
wen onder de afche van Gods wraak
had bedolven gelegen, tot een ziels-
smart

B 4

(13) *Genesis 19. ab initio fere ad finem usque.*

24 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
smart aller godvrugtigen, onder Bato's
naneeven, zien opdaagen. De historie
zegt, dat twee Engelen tot Sodom
kwamen tegens den avond, wyl Loth
in die stads poort zat, waar op die
vroome man oprees, zich voor hen
tot der aarde nederboog, en verwel-
komde met deze woorden. *Treet*
toch in het huys van uwen dienaar,
sprak hy, en vernacht aldaar; wasscht
uwe voeten, en, na uw rust genomen
te hebben, kond ghy vroegmorgens op-
staan, en werwaards het uw gelieft
verreyzen. Waar op zy andwoorden,
dat zy zulks niet gezint waaren,
maar op de straat zouden blyven ver-
nachten. Doch den vroome Loth liet
zich niet afzetten door die weygering,
die hield by hen aan, des zy zich lie-
ten overreeden, en by hem intraaden;
waar op hy aanstonds de tafel deed
toebereyden, en hen vergaste op een
maatig avondmaal van ongezuurde ge-
bakkene koeken. Doch eer dat zy gin-
gen rusten, vergaderden de inwoon-
ders

Historische Bedenkingen. 25
ders van Sodom, zo de bejaarde man-
nen als de jongelingen, op een onge-
stuyfde wyze, zy omcingelden het
huys, en gebooden dat men die vreem-
delingen op de straat zou slooten, om
met derzelver licghaamen hun ver-
vloekte ontucht te bedryven. Op dat
geschreeuw begaf Loth zich buytens
huys, na alvorens de deur geslooten
te hebben, en poogde hen te stillen
met deeze vriendelyke woorden.
Mannen, zey hy, tegens die muytent-
de Sodomieten, bezondig uw toch niet
aan deeze wytheemfche personen: veel
liever zal ik uw myn twee man-
baare zuyvere dochters, die noch tot
op deeze uur geen onderscheyt tusschen
de kunne weeten, ten besten geeven,
om die te behandelen naar uw welge-
vallen; maar verschoon die mannen,
die ten dien eynde hun toevlugt heb-
ben genomen onder myn dak. Doch
die verhitte euveldaaders wilden na
dien deugdzaamen Loth niet luyfste-
ren, en zy verweeten hem, dat hy
als

als vreemdeling zich in hun stad had neergezet, en thans zich poogde op te werpen tot hun Rechter: ook voegden zy 'er by, dat zy hem nu zo min zouden verschoonen als die twee andere uytheemsche mannen, ja hem zo veel leed, als het in hun vermoogen was, wilden toebrengen; waar op de Engelen dien ontstelden huysheer de hand toestaaken, en na binnen trokken: doch dewyl de Sodomieten daar omstreeks bleeven waaren, en dreygden van de deur te zullen openbreeken, sloegen de Engelen hen met blindheyt, van den grootsten tot aan den kleynsten, des zy te vergeefs na de deur zогten, die zy niet konden vinden. Daar op zeyden die mannen tegens Loth, dat hy zich met zyn gezin opmaaken, en buyten de stads poort zou begeeven, dewyl zy gekomen waaren om die plaats te verderven, om dat het geroep van deszelfs grouwelen was gekomen tot voor het aangezigt des Heeren. Dat be

bevel wiert by Loth gehoorzaamt, die zyn toekomende schoonzoonen, die zich aan zyn dochters hadden verlooft, waarschouwde wegens het naakent verderf; doch die jongelingen sloegen dien raad in den wind, en wilden daar na geen ooren leenen, denkende dat hy zulks verzon om met hen te jokken, des hy 'er van afzag, om zich, benevens zyn gezin, te bergen. 's Anderendaags, tegens de komst des dageraads, drongen de Engelen Loth aan van zich na buyten te begeeven, en dewyl hy scheen te aarsfelen, greepen zy hem, benevens zyn huysvrouw, by de handen, en bragten ze buyten de stad, dewyl den Heere dat gezin had beslooten buyten het strafvonnis dier aanstaande verwoesting. Zo dra waaren zy niet in het open veld gekomen, of zy waarschouwden Loth, dat hy noch de zynen niet zouden hebben om te zien, indien zy hun leeven wilden bewaaren; waar op den goede Loth verzogt,

zegt, of hy zich mogt begeeven in het ſteedje Soar, dat hem wiert vergont, waar op hy zich derwaards begaf, zynde de zon toen hy aldaar belande reeds opgekomen. Daar op deet den Heere zwavel en vuur regenen uyt den Hemel, over Sodom en over Gomora, en hy keerde die ſteden het onderſte boven, benevens de ganſche vlakke dier landſtreek, de inwoonders, en de veldgewaſſen; by welke gelegendheit de vrouw van Loth omkeek, genoopt door de nieuwsgierigheit, die eygenſchap der vrouwen, waar op zy tot een ſtraf veranderde in een zoutpilaar. Dat vreeslyk voorbeeldt bragt zulk een ſchrik in Loth, dat hy zich uyt Soar vertrok, om op den nabuurigen berg te gaan woonen, alwaar hy zich in een rots vertrok benevens zyn twee dochters.

In die ſpiegel kan het Sodomietſ vee hun eerſten oorsprong beſchouwen, en eens nadenken, hoe vreeslyk den

den Heere die beeftachtige mannenſtreelers verdelgde, wier vervloekte aſche zo deerlyk tot ons is overgeſtooven. Een by de geleerden beruchte Graaf, heeft een zielroerende beſchryving van dat verſchrikkelyk ſtrafvonnis des Goddelyken Rechters opgeſtelt in de Latynſche taal, zynde een plaatsbeſchryving dien ik den leezer zal vertaalen.

„ Dat gezwavelt Meer dat ghy al-
 „ daar voor uw oogen ziet, Reyzi-
 „ ger, (zegt hy) is eertyds een plaats
 „ geweest waar op vyf ſteden hebben
 „ geſtaan, den gezegenden zetel van
 „ vyf Koningen, thans het rookent
 „ graf van Kupido, dat deerlyk de
 „ kracht van zyn toorts heeft onder-
 „ vonden. De ontbondene wolken
 „ hebben in ſtee van ſtortreegens,
 „ vlammen uytgeſtort over die ſte-
 „ den, zynde de wetten der natuur
 „ omgekeert, om die tegens de na-
 „ tuur ſtrydende goddeloosheden te
 „ verdelgen; een bewys, dat ook de
 „ te-

„ tegenstrydige hoofdstoffen zich te-
 „ gens de vyanden van de natuur ver-
 „ eenigen. Op die wyze hebben de
 „ stortregens en het vuur, onder het
 „ pleegen dier beschreyelyke dartel-
 „ heden, die inboorelingen door een
 „ brandende stormwind verwoest, de-
 „ wyl zy verkeerde wellusten nadraaf-
 „ den. Ja, door een ongehoort won-
 „ derwerk, vloeide het water uyt het
 „ vuur, en dan wederom kwam het
 „ water dwars door de vlammen op-
 „ borrelen. De zee verdelgde de ge-
 „ stalte dier landstreek, te recht ge-
 „ naamt de doode zee, in alles gelyk
 „ aan de hel, waar uyt die wanschape-
 „ nen Venus is opgesteegen. Vulkaan
 „ gaf hen den doodsteek, en Neptuyn
 „ schonk hen het graf; ook gebeurt
 „ het dikmaals dat Cupido's vlammen
 „ opgevolgt worden door een zee van
 „ traanen. Aldaar vertoont zich geen
 „ Ceres, geen medgezelin van de go-
 „ des der vruchten, alleenlyk groeit
 „ er bedurven ooft, bloozende be-
 „ guyc-

„ guycghelende Sodoms appelen, die
 „ een stank nalaaten aan het gehemel-
 „ te; in navolging van de wellust, die
 „ leliewit uysterlyk, doch die een
 „ graauwe asche van naberouw ver-
 „ vat innerlyk. Die plaats, dat schoon
 „ eylant, was de landstreek van Loth,
 „ die alleen onbesmet verbleef in dat
 „ verfoeyelyk gewest, die niet be-
 „ noodigt was om geloutert te wor-
 „ den door het vuur, en die den ee-
 „ nigste man was die uyt dien brant is
 „ behouden gebleeven. Hy vertrok
 „ zich uyt die plaats, door zyn lieve
 „ huysvrouw en twee huuwbaare
 „ dochters verzelt, en by de Enge-
 „ len beschut wegens zyn vriendelyke
 „ herbergzaamheyt; doch onder het
 „ verbod van niet om te zien na zyn
 „ rookent vaderlant. Zodanig ver-
 „ bergen zich de oordeelen des Hee-
 „ ren voor 's menschen oogen. Maar
 „ het verbod tergt de Vrouwen, en
 „ het gevaar vermeerdert de nieuws-
 „ gierigheyt dier kunne, gelyk als in
 „ die

„ die vrouw is gebleeken, die op den
 „ berg staande, in het omkyken her-
 „ stalt wiert in een zoutkolom: een
 „ waardig merk voor de laffe wyven.
 „ Op dien berg heeft Loth zyn adem
 „ gehaalt, wiens verdriet door zyne
 „ overgebleevene dochters is ver-
 „ zacht geworden. Gelukkig dat hy
 „ die de vlammen had ontruikt; doch
 „ onbewust dat zy innerlyk snooder
 „ vlammen koesterden; die een lan-
 „ ge wyl verhoolen gelêgen hebben-
 „ de, eyndelyk tot een algemeen be-
 „ derf zyn uytgeborsten. Die Maag-
 „ den denkende dat hy den laatste
 „ telg was van het menschelyk ge-
 „ slacht, en verdrietig over het lang
 „ bewaaren van haar zuiverheit, be-
 „ klimmen 's moeders bed; en om
 „ daar toe te geraaken, toeven zy
 „ den gryzen vader met schuymende
 „ wynkelken, om daar langs den wyn-
 „ god tot een koppelaar te maaken
 „ voor de schuymgodin, en, om
 „ door het vuur van de druif, de
 „ vlam

„ vlam van de liefde ligterlaage te
 „ doen opflakkeren. Die vervloekte
 „ Bacchanten, vastgekleeft aan dien
 „ dronken vader, vermengen haare
 „ snoode maagdebloemen onder de
 „ verhittende wynen. Ha! dat deeze
 „ dochters niet wyzer waaren gewor-
 „ den door 's moeders herschepping
 „ in een zoutpilaar! Zy verdienden
 „ 's moeders straf tot te volgen, die,
 „ indien zy reeds geen zuyl was ge-
 „ weest, er in een zou verandert zyn
 „ geworden. In die twee geyle Maag-
 „ den is het spreekwoord bewaar-
 „ heyt geworden, *dat den wyngaart*
 „ *schadelyk is aan de bloemen*, dewyl
 „ zy haare maagdebloemen in dat
 „ bruyflicht druyvesap hebben ver-
 „ dronken. Ongelukkigigen gryzaart,
 „ die voor de vlam beschut, het
 „ vuur ontvlugt, en het in een wyn-
 „ vat met zich voert! aan den ande-
 „ re kant gelukkig dat hy zyn on-
 „ schult bewaarde in die dubbelde
 „ bloedschandige omhelzingen, en
 „ zyn

„ zyn kuyscheyt behielt onder het
 „ herscheppen van die maagden in
 „ vrouwen; want door dien heyme-
 „ lyken liefdedrank des wyngods ver-
 „ bystert, driemaal blind door de
 „ druyf, de nacht, en den wyn, heeft
 „ hy zyne na een bloedschandige ver-
 „ menging woedende dochters niet
 „ gevoelt. Waarlyk dat bedryf ver-
 „ dient van 's gelyken een plaats on-
 „ der de wonderen, dat dien gryzaart
 „ vleeschelyke stokbeelden teelde on-
 „ der het slaapen. Op die wyze zyn
 „ die medevrydende susters bezwan-
 „ gert geworden, waar van de eene
 „ de Moabitors, en de tweede de
 „ Amoniers, heeft voortgebracht.
 „ Vaar wel, Reyziger, deeze ge-
 „ schiedenis vervat de drie verdicht-
 „ sel-vertellingen van Phaeton, Ni-
 „ be, en Myrrha.

Die gruwel is al in den beginne
 bekend en gemeen geweest by de
 Oosterfche en Asiatische volken; en
 God gave dat die helsche wellust in
 den

den omtrek dier weerldsdeelen was
 bepaalt verbleeven. Hoe sterk dat (14)
 Alcides ook was, echter kon hy die ver-
 vloekte zucht niet verwinnen; hy, zeg
 ik, die de reuzen, draaken, stieren,
 ja allerhande monsters kon betoomen.
 Den groote Sokrates, die by een ze-
 ker Zwitschers geneesheer die thans
 ter zielen is, den eerlyksten man van
 geheel Griekenlant wiert gedoopt,
 in een Nederduytsche vertaaling, ge-
 tytelt de dood van Sokrates, staat ook
 voor een jongens boef gebrandmerkt
 by de Wysgeeren van zyn eeuw, en
 hy wort inzonderheit met Philebus,
 Phædon, en Charmides beticht, be-
 nevens meer andere leerlingen, die
 hy meerder dan het een Wysgeer be-
 taamde liefkoosde, en streelde, het
 geen waarschylyk zyn Xantippe's
 wrêvelig humeur niet verzacht zal heb-
 ben. Daar wort getuygt, dat hy een fa-
 miliaaren (gemeenzaamen) Geest had,
 die hem alles ontraade wat hem kon
 be-

C 2

(14) *Lilius Giraldus in vita ejus.*

benadeelen: waar op ik zeg, dat dan die Geest nader vermaagschapt zal geweest zyn aan den kindervreetende Molog, als aan den beschermeheylig Sr. Michael, anderzins zou hy dien eerloozen meester niet hebben gesterkt in Gomora's leer oefeningen.

Den wyze Plato, die by uytneemend- heyt wort genaamt den Goddelyke Plato, scheen van 's gelyken niet proef- vry te weezen ten opzigt van dien grouwel, als blykt uyt zyn brutaale zucht voor Agathon; niet tegenstaande dat hy voorgaf van den Zeegod Neptuyn afkomstig te zyn; en 'er noch byvoegde, dat zyn vader Ariston by nacht gewaarschouwt wiert door den God Apol, dat hy zyn vrouw de schoone Periclyone niet zou hebben aan te raaken voor dat zy had gekraamt, dewyl zy by hem was be- zwangert. Een heerlyken roem voor zulk een wys man, die zyn moeder voor een overspeelster verklaarde, om quansuys den bastaart zoon eens Af- gods te weezen. Wy

Wy zullen alhier niet gewaagen van Xenophon's Klinias, Maro's Alexis, en den Bathyllus van Anakreon; noch dien grouwel aanhaalen volgens de tydreekening, dewyl die tyd noch plaats verdient, en was het niet dat die pestgroef thans voor een ieders inzigt was geopent, wel een ge- heym had moogen verblyven voor onze tydgenooten en nakomelingen.

Om dan zonneklaar aan te toonen, dat de geleerden, en de uytmuntende mannen der latere eeuwen, zo zeer besmet geweest zyn met die Gomora's melaatsheyt, gelyk als veele Cedarboomen van geboorte onzer eeuw daar aan gaan quynen, zal ik, tot een voorbeeld, 'er eenigen van aanhaalen op een betaamelyke wyze, zynde het nooit myn gewoonte geweest van tederere ooren te belédigen door de pen, of kuysche wangen te doen bloozen door de tong; en is 'er iemant myner lafhartige vyanden die my van die onbeschaafdheden kan overtuigen, dan

dan beloof ik om myn pen, waar door ik myn tydgenooten niet onnuttelyk heb geficht en verlicht, op te hangen in de tempel van den God van het ftilzwygen.

Angelus Politianus, den leermeester van den grooten Laureys de Medicis, was een der eerste verftanden zyner eeuw, die wel te recht den tytel verdient van (15) *een zeldzaam wonderwerk van de natuur*. Hy verkreeg het Hoogleeraars ampt der Griekfche en Latynfche welsprekendheit, en meer dan vyfhondert jonge Edelingen gingen hem dagelyks afhaalen aan zyn huys, om hem eershalve te geleyden in de faal, waar in hy lessen gaf, waar na zy hem op de zelve wys te rug bragten. In het midden van die glorie kreeg hy het ongeluk van te verlieven op een zynner leerlingen van een hooge geboorte, een Edelman aan wien hy zyn

(15) *Rarum fuit naturæ miraculum.*

Erafinus in Ciceroniano.

fchandelyke begeerte, zyn lust na de mannen, om my van de woorden des Apostels te bedienen, niet dorft voorstellen, des hy zich door die zwavelheete Sodoms vlam een heete koorts op den hals haalde, waar aan hy eindelijk ging quynen. In het felste van een overval dichte hy een deuntje op het gelieft voorwerp, rees uyt het bed, nam een luyt, en begon op zulk een tederen en jammerlyken toon te zingen, dat hy zyn adem uytbloes op het tweede vaars, op dien zelve dag dat Karel den achtste, Koning van Vrankryk over de Alpen trok, om Napels te gaan veroveren.

Den doorgeleerde Muret, waar van getuygt wort dat alles goed was wat hy fchreef, en die vaarzen heeft gemaakt welke voor de dichtkundige vindingen der aloudheit niet moeten toegeeven, was een Roomsche Priester, die zo min de drie geloften van kuyfcheyt, gehoorzaamheit, en een gewillige armoede onderhielt,

gelyk als de Monnikken van (16) Huybergen berucht zyn van die te onderhouden. Hy schreyde veelyds als hy de Mis zong; doch die geenen die hem gemeenzaamlyk kenden, schreeven die traanen toe aan de verfoeilyke Sodoms zucht die hem overviel op het gezicht van schoone jongelingen. Hy ontsnapte het vuur van Thoulouze door een tydige vlugt, waar op Scaliger, aan wien hy een vaars van zyn maakfel had in de vuyft geduwt voor dat van Trabeas een oud poet, aardiglyk zinspeelt met deeze woorden.

(17) Muret, die 't strafvuur van Thoulouze kwam tē ontspringen,
Wist mē eenmaal rook, in stee van
stofgoud, op te dringen.

Een

(16) Een Abdy buyten Bergen op zoom, wiens Monnikken een snood en lasterlyk leeven voeren.

(17) *Qui regide flammis vitaverat ante Tholose,
Muretus, fumos vendidit ille mihi.*
Scaliger.

Een (18) Fransch Schryver zegt in de voorreden die hy voor zyn Verhoog over de *Ziels Onsterfelykheit* heeft geplaatst, gedrukt in het jaar duyzent feshondert vierendartig, dat een zeker persoon verdacht wort van een zekere zonde, die hy niet wil noemen, noch gelooven. Die plaats hadden eenige uytleggers vertaalt, als ziende op de Onvruchtbaarheid van een zekere Koningin, welke onvruchtbaarheid veroorzaakt zou weezen door eenige dranken die haar waaren ingegeven voor haar vertrek uyt haar landstreek: maar dewyl zy kinders kreeg, kan die plaats op haar niet toegepast worden, des het eenige andere schryvers aan dat soort van grouwelyke misbedryven, die wy God betert thans beleeven, toeschryven. Ook blykt dat uyt eene zaak die niemand kan wederleggen, namelyk dat men dagelyks binnen Romē niet anders

C 5

(18) *l'Immortalité de l'Amē.*

M. Silhon.

ders ziet dan inboorlingen van die Natie, die St. Pieters Kerk uytveegen tot boete van een zonde, die gelyk als een vagevuurs ziel alleenlyk door de twee hoofdstoffen van water en vuur kan geboet worden.

Den gewaande Prins van (19) Verona zegt, dat hy eenmaal eenige schoenmakers met de dood zag straffen binnen Romen, waar op sommige Kardinaalen en Romeynsche Edeluyden opentlyk zeyden, *dat zy behoortlyk gestraft wierden, dewyl dat bedryf den Adel en de Heeren van het eerste fatsoen paste, en geenszins de onedele gemeente, noch de laage ambachtshuyden.* Hy voegt 'er by, dat 'er veele Gomoristen gevonden worden in Vrankryk, dat de meeste Italiaanen behebt zyn met dien grouwel, dat de Spaansche Paapen deerlyk ziek leggen in dat hospitaal, en dat de Fransche Jesuïeten en Monniken

(19) *Scaligeriana, sive excerpta ex ore Josephi Scaligeri.*

ken ook vreeslyk vastkleeven aan dat doode Meers joodenlym.

Den vermaarden insteller der Jesuïeten, Ignatius de Lojola, heeft, om eygentlyk te spreken, maar eenen enkelden regel aangaande de Kuyscheyt voorgeschreeven; doch dewyl hy aan zyn Geestelyken belast, niet om de zuiverheyte der groote Heyligen, of die van de Maagd Maria, maar de Engelsche zuiverheyte ten opzicht van hunne licghaamen na te volgen, daarom weeten zy niet hoe dat zy zich daar in zullen gedraagen, want dewyl zy vleeschelyk zyn, is 't hun onmogelyk zich te gedraagen als Engelen, te meer alzo zy t'zedert zo veele jaaren hebben doen zien dat zy menschen, en grootelyks overgegeeven zyn aan de hartstogten, en aan het vleesch. De doorzichtige weerelt, die hen gemeenzaamlyk ziet verkeerren met hunne leerlingen, bevint niet dan al te wel, dat zy de zwarte Ravens uyt Noachs ark zyn, die op het dood

dood aas der verfoeielyke stomme zonden nedervallen. Gy zoud zweeren, leezer, als gy hun beschouwd in hunne geestelyke oefeningen, dat zy opgeheven in den geest opwaards steegen in het hemelsblauw Heiligdom, gelyk als de arenden na den boezem der zon opsteygen: maar ik verzeker uw, en de ondervinding heeft het my doen zien, dat de voornaamste dier zwarte vliegen gelyk zyn aan de vraatzuchtige gieren, die in de verheevendheyt van hun vlugt den Hemel schynen te bewaaken, en de ronde te doen om de rust des weerelds te verzekeren, onderwyl dat zy altoos het gezigt laten gaan over en langs de aarde, om op den eersten drek hoop, op het eerste kreng dat op den mesthoop, legt neer te storten.

(20) Een zeker schryver, eertyds zelfs een Jesuiet, die dat wolfsnest was ontsprongen, zegt, dat zy een grooter getal leerlingen het diep van Sodom

(20) *Le Sieur Pierre Jarrige.*

doms vervloekt Meer doen peylen, dan zy die de baan en het spoor des deugds voorschryven. De Queekschool van Limoges (gaat hy voort) kan niet ontkennen, dat een zeker Regent dier geyle societeyt, Sanguiniere genaamt, dikmaals een schoon jongeling deed by zich komen, dien hy met zulke vervloekte diskoersfen onderhielt, dat indien zyn vader, die een stout edelman was, er de minste lucht van had gekreegen, hy dien Sodomietischen stookebrant de ooren van den gewyden kop zou hebben doen knippen. In het Kollegie van Bordeaux wort zulk grof garen gesponnen, dat het voornaamste nieuws dat de doorzichtigste studenten makanderen mededeelen hier in voor 't meest bestaat, dat zulk een leerling, dat die schoone jongen, de maitres is van den Regent. Die verschrikkelyke zonden die sommige Regenten der Ignatiaanen pleegen, gebeuren niet alleenlyk op de Hooge-Schoolen, daar zy kon-

46 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
konnen kiezen naar hun lust en zindelykheit, maar van 's gelyken in de alderkleynste Kollegies, tot zulk een hoogte zyn de vervloekte zwavelvlammen gesteege van die staatkundige Societeit.

Den Koning Filip den tweede, dien groote voorstander der Jesuïten, een Vorst van een vlug verstant, vroeg eenmaal lacghende aan die eerwaarde vaders, *hoe het mogelyk was dat zy kuysch konden blyven, daar zy dagelyks zo gemeenzaamlyk omgingen met de schoonste Dames van het Hof?* waar op die tot andwoort gaaven, dat zy een Kruid bezaaten van zulk een ongemeene kracht, dat alle de onzuivere gedachten, en de onkuysche verzoekingen, er op afstooven. Den Monarch parste de Sociteit om den naam van dat Kruid te moogen weeten, waar op zy stemmiglyk repliceerden, *den naam van dat Kruid, Siro, is de Vreeze des Heeren.* Wat daar van zy, is ons onbekent, zegt den schryver
van

Historiesche Bedenkingen. 47

van dit traktaat, doch dit is een bekende waarheit, dat 'er zelfs geen enkelt blad, zaad, of wortel van dat kruid, meer te zien is in hunne wel lustige tuynen, hoven, en vorstelyke buytenplaatsen, zynde dat plantgewas of kruid verstikt door de zwavelige dampen, die noch wel zo gevaarlyk opsteygen uyt hunne besmette Gomorasche queekschoolen, als de menschen- en dieren doodende dampen opsteygen uyt de verderfelyke hondengrot, gelegen naby Agnano's Meer.

Maar ik zal die pikzwarte Societeit eens laten dryven, op wiens priesters, leeken, en leerlingen, men den text des Apostels met een goed gewisse mag toepassen, *dat zy verhit geworden zynde, het gebruyk der vrouwen hebben nagelaaten, om mannen met mannen schandelykheeden te bedryven.*

Op het jaar duyzent vyfhondert achtendartig beval Hendrik den achtste, Koning van Engelant, om de Abdien,

48 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
dyen, Kloosters, en Queekschoolen
der Paapen en Monnikken, te door-
zoeken, waar toe hy de Leeraaren
Thomas Leu en Richard Layton ge-
bruykte, welke Heeren die bovengemelde
geestelyke gestichten zodaanig
verwildert bevonden door het weelig
opgeschooten duyvels warregaren al-
ler goddeloosheden, en gezwavelde
zonden, dat 'er geen ander middel was
als om die het onderste boven te spir-
ten, in steen van uyt te wieden. (21)

In die Abdyen, Kloosters, en Kluyzen
wiert zulk een onnoemelyk getal van
hoereerders, overspeelders, ontuchtige
bokken, bordeelbrokken, mans- en vrou-
wen Sodomieten, gevonden, zegt myn
Schryver, zo veele Ganymedessen, dat
men die streek gegroet zou hebben voor
een nieuw Sodom en Gomora.

Helaas! hoe gelukzalig zouden on-
ze vrygevogte Nederlanden zyn, in-
dien wy ons konden bedienen van de
woorden die een zeker persoon aan
een

(21) *Balei praefatio Lectori, lib, de vitis Pontif.*

een ander tegenwerpt, gelyk als een
overgroot historieschryver ons komt
mededeelen. (22) *Tot op den huidige*
dag toe, zegt hy, heeft geen man een
man, noch geen vrouw een vrouw be-
mint, gelyk als veele van uwe braave
en gedenkwaardige mannen hebben ge-
daan, (hoe toepasselyk is dat verwyf
op veele onzer tydgenooten, zynde
die vervloekte zonde zo algemeen
onder de Libanons Cederboomen van
qualiteyt en van geboorte, als onder
het versienst gras van het graauw aan
den voet der misthoopen) want Her-
kules verliet zyn beste vrienden, om
een baardeloozen jongen na te loopen.
Uwe wellusten kunnen niet bewalt
worden binnen de daar toe by de na-
tuur gestelde paalen, maar zy over-
stroomden, gelyk als een over haare oe-
vers opgestoove rivier, de grensperken
der betaamelykheit, ja alles verwar-
ren-

(22) *Plutarch. tom. 1. Gryllo. N. B. dat ik*
eerbaarheids halve die plaats niet in 't geheel heb
durven vertaalen.

50 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
rende door een wanschapene vermen-
ging, waar uyt waarschynlyk de paerd-
en stiermenschen, de boksvoeten, de
spinxen, en al zulke monsters zyn
voortgeteelt, en ontsprongen.

(23) Hendrik den derde, Koning
van Vrankryk, moedigde die ver-
vloekte zwavelvlam zodanig aan door
zyn voorbeeld, dat de by de Geschicht-
schryvers gebrandmerkte Hoven van
Nero, Heliogabalus, Karakalla, en
diergelyke solferpoelen, daar voor het
zeyl moesten stryken. Ja hy gelejde
dien grouwel tot in de Kerk, want
hy vercierde zyn gebedeboeken met
de in waterverf geschilderde konter-
fytfels dier persoonen die hy het he-
vigste beminde, zonder aanzien der
Sexen. Zyn Mignons, by eenige schry-
vers vertaalt Lievelingen van de slaap-
kamer, en by ons Schandjongens ge-
naamt, wierden geportretteert in de
gedaantens van kruycifixen, en de luf-
fers doet hy konterfytten in de gestal-
tens

(23) *Histoire Universelle de Sr. d'Avign.*

Historiesche Bedenkingen. 51

tens van Maria's, Santinnen en Martel-
laareffen. De alderernstigste Roomsche
gezinden kunnen die groote waarheyt
niet ontkennen, zegt myn schryver,
ja zy hebben die zelfs aangetekent,
doch met een zwart merk van ver-
foeying, in stee van met een roode
letter van Kanonifatie, zynde het ge-
heele Hof vervult met die godvrucht-
tige geschenken, en onder andere met
de afbeeldingen der uytmuntendste
jonge Bevelhebbers, verbeeldt, als St.
Hieronymussen, Franciskaner Mon-
nikken, en andere Geestelyke perso-
naadgien. Den beruchte Paus Alexan-
der den sesde is daar in des Konings
voorganger geweest, want dien My-
tervorst doet zyn vruchtbaare Mai-
tres Vanoza, die hem een half dozyn
bastaart-biggen had gebaart, konter-
fytten in de gedaante van een Santin-
ne, en ophangen in een kapel van N.
S. del Populo.

Den bovengemelde schryver ver-
volgt zyn verhaal, en zegt, dat'er
D 2 op

op die tyd geen Predikant, Tonneel-
speelder, of Nouvellist was, die zich
niet opwierp tot een historieschryver
van de Sodoms daaden des Konings;
ja de predikstoelen wedergalmden
van de luyde verwytingen, waar mee
de paapen en monniken zyn Gomo-
ra's grouwelbedryven doorstreeken,
in termen (wort 'er by gevoegt) die
zelfs de aldersnoodste bordeelhoeren,
die quansuys noch een greyn zeedig-
heyt schynen te bezitten, niet durf-
den noemen, noch uytspreeken.

Maar op een zekere tyd deet den
Heere zien hoe verschrikkelyk zyn
oordeelen zyn over dat soort van mis-
daaden, die veelyds hier op deeze
aarde het welverdient strafvonniss van
Gods verbolgendheyt ondergaan, ge-
lyk als in meer dan een, en inzonder-
heyt in het volgent deerlyk voorbeeld,
is gebleeken.

Den Koning Hendrik den derde
begaf zich eens na Chaliot, om al-
daar tien zyner Lievelingen te ver-
gasten,

gasten in het eerste Koninglyk Pa-
leys, waar in hy was gehuisvest ge-
weest na zyn krooning. Op een van
de schoonste dagen die men kon wen-
schen, vertrokken zich eenige jonge
Heeren in de Abdy, ontrent de twee
uuren namiddag, om een slaapje te
neemen, welke Abdy omcingelt was
door de Zwitschersche lyfgarde, ten
getalle van feshondert man, toen een
donderflag, zonder storm, betrok-
ken lucht, of de minste wind, de
toegeslootene vensters trof, en twee
van 's Konings diergeliefde Sodomie-
ten doodfloeg dat zy kikten nog mik-
ten. Hoe toepasselyk zou het and-
woort eens zekeren Bedienaars des
Goddelyken woords op dat toeval
geweest zyn, die een bedroefde moe-
der troofte wiens zoon schieelyk dood
bleef in het pleegen van diergelyke
zonde, welke Dame hem weenende
vroeg, *maar de ziel, de arme ziel,
myn Heer, waar is die vervaaren?*
waar op hy andwoorde, *Mevrouw*

dat is beter te giffen, als te zeggen.

Een (24) berucht Leeraar in de Godgeleertheit, een man onder wiens opzigt, zegt den fchryver van dit Ver-
toog, ik de eerfte gronden van de Godgeleerdheit, Wysbegeerte, en Taalkunde, heb bestudeert in myn eerfte jeugd, heeft aan my, en aan meer anderen verhaalt, dat hy eenmaal buyten Saumur een wandeling deed, en op een eenzaame weg, achter een groene doornhaag, een paar oneerwaardige Monnikken dien grouwel zag pleegen, waar van ons den Apostel die yfelyke beschryving doet op het eerfte kapittel, het zevenentwintigste vaars van zyn Zendbrief aan de Romeynen. Den oudste dier twee fchandhonden, die den daader van dat vervloekt fchelmstuk was, gloeide gelyk als de koperroode blikken

(24) N. Sandvoort, geboortig van Breda, die eerst Predikant op het Woud, een kleyn dorp in Delfant, en naderhant tot Middelburg dat zelve ampt heeft bekleedt.

ken van Phalaris moordstier, zyn hoofdhairen stonden overend, gelyk als de borstels van een vergrimt wild zwyn, zyn oogen geynsterden als verleydende stalkaerffen, zyn mond fchuymde als of hy amfioen had ingeflokt, zyn stem was heesch en dreygende, zyn opslag straf, en zyn handen verwrongen. In die yfelyke gestalte, in dewelke hy eer na een duyvel, dan naar een geestelyk perfoon geleek, trat hy toe na den ontdekker van zyn beestelyk bedryf, en hy vroeg hem met het geluyd een donderslags, wat dat hy aldaar had te verrichten? waar op dien ontstelde man zich op zyn knien nederwierp, en in stee van hem een andwoort te geeven, den God van Hemel en van Aarde aanriep in deeze zielroerende termen.

O genadigen God, en Zaligmaaker aller redelyke schepselen, hoe groot en hoe onverdraaglyk waaren de pynen die ghy voor het menschedom hebt geleeden! Uw oneyndige liefde, O Hemel-

56 *Godgeleerde, Zeedekundige en
melvorst! voor wiens troon de Sera-
phyen hunne knien buygen, deet uw
neerwaards daalen op den nietwaardigen
aardkloot, om gegeesselt, beschimpt,
in het aangezigt geslaagen, met scherpe
doorns gekroont, en gekruysigt te wor-
den, tot 's menschen zaligwording! en,
O jammer! O verfoeing! O growwel!
een vee, dat den glorieryken tytel uwer
dienaaren voert, en deerlyk misbruykt,
niet eens gedachtig aan uw doornkrans,
pleegt achter een doornhaag den ver-
vloekten growwel van Sodoma en van
Gomora! Was het voor die Baalsprie-
sters, voor die sprinkhaanen uyt den
zwavelput des afgronds opgesteegen,
dat ghy uw Goddelyk vermoogen on-
derwierpt en overgaaft aan de pynly-
ke halsstraf der verstokte Jooden? Was
het voor de aldersnoodste dier Moord-
Bloed- en Vuurpaapen, voor dat ver-
hart en verbastert geslacht van Romens
Outerfielen, die trouwlooze onderdaa-
nen, die laaggezielde kloosterguyten,
dat ghy meerder pynen ondergingt, als*

Historiesche Bedenkingen. 57

*alle de misdaaders en martelaaren,
voor ende na, hebben geléden? Is uw
dierbaare dood dan niet krachtiger ge-
weest voor die elendigen? Heeft uw
Goddelyk bloed zyn kracht, hebben uw
Wonden haar macht verlooren, en kan
uw liefde hen niet langer wederhouden?
Heere der Heyrschaaren, zie neer-
waards, beschouw hoe dat den duyvel
van het doode Meer hovaardiglyk tri-
omfeert over de hartstogten uwer on-
derdaanen! en gedenk, O Goddelyke
Oppermacht! aan de liefde beloften die
ghy weleer hebt gedaan aan de ondank-
baare ondermaansche schepselen.*

*Wie zou niet hebben gedacht, ver-
volgde die vroomen Godgeleerde, of
dat beestachtig paar zou my te voet
zyn gevallen, en voor 't minst om een
eeuwigduurent stilzwygen hebben ge-
smeekt; doch niets minder als dat is
'er op gevolgt, want den bovenge-
melde leelyke bedelmonnik, aan wiens
gloeient gezigt den duyvel maklyk een
piktoorts kon hebben ontstookten,
D 5 greep*

greep naar een met yzer beslaagen stok, en indien ik die niet had ontweken door een prompte vlugt, zou ik nimmer in staat geweest zyn, om uw de Godgeleerdheyt, de Wysbegeerte, en de Taalkunde te doceeren.

Juyft wilde het gevalliglyk, dat een zeker man, die niet misgedeelt is in oordeel, my kwam bezoeken onder den opstel van die bovengemelde geschiedenis, die zo dra als hy dezelve had ingezien, my bekeek met een ernstig opslag, en vroeg, *Of ik dan de hartstogt van de Vreeze niet kende? te meer daar Romen de gewoonte had van diergelyke wonden ontdekkingen te onderscheppen door de manuelle operatie van een gewyde dolk.* Ik gaf hem tot andwoort dat een bekende Paap reeds had gevraagd aan een Leyfch porceleyn- en bedverkooper, *Of dien man noch leefde, die de Historie des Pausdoms had opgesteld?* en ik voegde 'er by, dat ik hem door eenige

ge aanmerkingen kon aantoonen, dat niet alleenlyk de vreeze in het algemeen, maar dat ook deszelfs onderscheyde bepaalingen my bekend waren; en tot een proef op de som krayonneerde ik die hartstogt met deeze onderstaande omschryving.

Ik zey, dat 'er niets meer verwonderlyk was in de levensbeschryving van David, als zyn moed in het vervolgen (25) van beeren ende leeuwen, op die tyd toen hy noch de kudde zyns vaders hoede, dewyl wy leezen dat hy de stoutheyt had om die by de baerd te grypen, en, na hen de prooi ontrukte te hebben, te dooden. Door diergelyke beginfelen had hy zich verkloekt om den reus Goliath aan te grypen; en die voorige proeven noopten hem namaals tot zodaanige onderneemingen, dat de fabeldichters niets zo aanmerkelyks hebben doen uytvoeren by hunne halve goden, in de weereldsche ge-

(25) 1. Regum. k. 17: v. 34, 35.

geschiedenissen, als het geene de Heylige Schrift verhaalt van Davids heldhaftige bedryven.

Uyt die bovenstaande aanmerking maakte ik een besluit, dat, dewyl 'er by my geen de alderminste vreeze was betoont in de gekapte en gemysterde Roomsche beeren en leeuwen by den baard te grypen; ik zo min zou schroomen om de Sodomietische reuzen, hoe hoog en hoe verheven dat die ook waaren in ampten, en in rykdommen, aan te tasten, en hunne vuur- en zwavelwaardige misdryven te ontblooten, tot een voorbeeld voor de tegenwoordige, en voor de nakomende Batavieren.

Ik voegde 'er by, dat ik meer dan eens had hooren zeggen, dat de wyze mannen by uytneemendheyt onderheevig waaren aan de Vreeze, dewyl de vreeze gebooren wort uyt de overweeging van het gevaar, en dat die geenen die de zaaken naauwkeuriglyk wikken en weegen, dezelve heftiglyk gevoelen. Ook

Ook zyn de medestanders der misdaden onderhevig aan de vreeze, dewyl de gevangenneeming van den een kan achtervolgt worden door het verlies van de anderen; een argument dat dagelyks bekrachtigt wort door de vlugt van hooge en van laage Sodomieten.

Ook zyn die perfoonen die dronken zyn, weynig of niet onderworpen aan de vreeze, dewyl zy door de warmte van den wyn verhet, en ontfelt zyn door de dampen van de dronkenschap.

Dat de Matadoor-Gomoristen 'er veele onnoozelen door den wyn, door de beloften van verhooging, en door een schemerlicht van goude en zilvere penningen, tot dien yslyken grouwel hebben over gehaalt, is een zaak die zelfs de (25) twyfelaars gelooven.

Den mensch vreesst doorgaans die geenen die hem kunnen beschadigen, de-

dewyl het Vermoogen dikmaals alles doet wat het doen kan, of om zyn byzondere, of om het algemeene belang te bevorderen.

De Ryken, en de Armen worden gevreesd; de eerste, dewyl zy vrienden en schatten hebben, twee dommekrachten om het Recht uyt zyn vierkant te winden: en de laatste worden ontzien, alzo de behoefte den mensch gemelyk en wanhoopent maakt, en dat die geen die niets te verliezen heeft, ligtelyk een besluit neemt om zyn vyanden (dus doopt de schaarsheyt de ryke fokkers) te belêdigen, en te vernielen.

Ook worden veelyds die geenen gevreesd die men heeft belêdigt, dewyl de belêdiging kan ontstaan uyt een verachting voor het voorwerp, of uyt het geweld van die hartstogt: ook kan een belêdigt man vroeg of laat machtig worden; en een ieder weet dat het getal der wraakzuchtigen

gen grooter is, dan dat der edelmoe-digen.

De dwingelanden, en de geweld-daadige verkrachters van eens anders Recht, behoort men te vreezen, dewyl de wreedheyt derzelve ingebooren eygenschap is.

De Mededingers naar Ampten en Vrouwen moogen ook malkanderen vreezen, als wanneer de zaak die zy vervolgen niet verdeelt kan worden, dewyl de heerszucht om te overwinnen een geweldige hartstogt is, en dat 'er dikmaals quaade middelen in 't werk gestelt worden, om een goed oogwit te bereyken.

Ook wort de gramschap der droefgeestigen gevreesd, dewyl zy luttel spreken, en veel ontveynzen, om dat hun toorn niet maklyk is te verzetten, en dat het moeyelyk is om hun oogwit te ontdekken.

Desgelyks zal men die geenen vreezen die een kleyn begrip hebben, dewyl het groot vertrouwen veelyds woest

64 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
woeft is en brutaal, en dat gelyk als
de vreeze een toom verstrekt, het ge-
brek van vreeze een gevaarlyke spoor
is aan alle onderneemingen.

Noch zyn die geenen te vreezen
die gedreygd worden met een groot
strafvonnis, dewyl 'er byna niets is dat
hun vreeze kan vermeerderen.

Met een woord de Eerloosheyt,
de Armoede, de Ongenade, de Ge-
vangenissen, de Beschuldigingen, de
Straffen, de Komeeten, de Rampen,
den Brand, en de Watervloeden,
worden gevreesd: doch voor zo ver
als een man niets tot die zaaken toe-
brengt, staat het aan zyn keur om
te vreezen, of om niet te vreezen.

Aldaar besloot ik myn aanmer-
kingen over de Vreeze, welk kon-
terfytfel myn vriend zo wel beviel,
dat hy oordeelde, dat een eerlyk
man nooit behoorde te vreezen:
ook voegde hy 'er by, *Dat een man*
dikmaals eerst begint te leven, na dat
hy de weereld is ontsnapt, dewyl het
graf

Historiesche Bedenkingen. 65
graf de geheugenis niet begraaft, al-
hoewel het de schors van de ziel houd
beslooten.

Maar den voorens aangehaalde text
des Apostels schynt my te wenken,
om den afgebrooken draad van myn
vertoog op nieuws aan een te knoo-
pen, en voort te gaan in die jammer-
lyke stoffe betaamelyk te behandelen,
op hoop, van in navolging der stof-
schyders, die dikmaals heylzaame ge-
neesmiddelen trekken uyt de verach-
telykste dingen, van 's gelyken uyt
die smeltkroes van Sodom den lee-
zer te onderhouden met profytelyke
aanmerkingen, en met toepasselyke
zeedelessen.

In het jaar duyzent zeven hondert
en ses was 'er een zeker Onderbiffchop
in een beruchte Stad in Brabant,
die voor een geleert en beschaaft,
doch te gelyk voor een goddeloos
en lichtvaardig man stont geboekt,
en die inzonderheyt den naam had
van zich meer te verlusten in het ge-
E ge-

gezelschap van baardelooze jongens, al op de saletten der Brabandsche juffers. Het gebeurde op een tyd dat dien Onderbisschop, een (26) Augustyner monnik vergaste in het saizoen van de kreeften, welke kloosterpaap geen kleyntje stont te kyken, toen hy zag dat myn Heer den Suf-
 fragaan zonder te bidden, of voor't minst een kruys te maaken, een kreeft op zyn tafelbort ley, en met een Ekklesiastieke graagte begon te verscheuren. Den Pater, die voor een uytmuntent man, en voor een vroom priester was berucht, vroeg aan dien roekeloozen Onderbisschop, *of hy nimmer bad?* waar op die met een lagchende mond andwoorde, *ja, eerwaarde Pater, doch zeer zelden, ook zal ik nooit een lekkere schotel door een lang gebed verkoelen.* Den Augustyner

(26) Die Pater heeft my dat gesprek ontrent op de aangehaalde wyze verhaalt, en het geen ik 'er heb bygevoegt, verhoop ik dat het niet verslimmert zal hebben.

ner Monnik bezag dien gladden Suf-
 fragaan met een ernstig gelaat, en hy ontgon een verhoog over de waarde en de krachten des gebeds met deeze woorden.

Het is al een moeyelyke zaak voor een gemeen man, sprak hy, om toegang te kunnen krygen tot een weerdlyk Vorst, ook zou dien last hem de schouders inweegen indien een ieder hem na lust en wensch kon spreken: en genomen hy had al eens een oor voor allen, dan was het echter in zyn macht niet, om hen gezamentlyk te voldoen. Een Vorst die alles wat hem gevraagd wiert zou toestemmen, liep gevaar van in 't kort niets over te houden om te kunnen wegschenken: het is waar dat hy sommigen kon verryken, doch hy zou ten laatsten zelfs gebrek lyden. Hoe groot dan is de vryheyt en het voorrecht van een Godvruchtig Kristen, die een eerbied en een liefde voor Gods goedheyt en moogendheyt betuygt?

68 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
tuygt? want alhoewel hy op der aarde weinig wort geacht, nochtans kan hy door zyn gebeden en zuchten vryelyk raadpleegen met den Hemelkoning. Het gebed dringt door alle de wolken en kreytsen: door het gebed is hy zeer naauw verknogt aan God; en langs de hoogsteygende vlam van het gebed wort hy tot in Gods boezem opgevoert, die niet alleenlyk een welgevallen in zyn ernstig verzoek scheidt, maar zich verheugt over zyn brandende verzoekschriften, en hem ook noodigt om tot hem te komen, die zyne begeertens voldoet en wenschen.

Ha! wat is een weerdlyk Monarch een gemeen leenman vergeleken by God; (vervolgde dien Augustyner Monnik,) gevolglyk verscheelt het my geen haar des hoofds of ik onbekent ben met de Nimrod's des weerlds, en met de Pharao's van Egypte, midts dat ik als het my lust kan spreken met dien Monarch,
voor

voor dewelke zy alle moeten nederbuigen. Het is die t'zamenpraak die de vriendschap onderhoud tuschen God en den Mensch, dewyl God altoos een groote achting voor die man betuygt, die door zyn aanhoudende verzoeken en ernstige gebeden zich by die Oppermacht weet in te dringen. Den grooten Augustyn is niet onbekent met de ongemeene krachten des gebeds, daar hy schryft (27) *Het gebed zalft den Heere; maar de traanen doorbooren hem; door het laatste wort hy verzagt, door het eerste aangedrongen.* Ja het gebed is een weezendlyk gedeelte des Godsdiensts, en ik durf staande houden, dat 'er geen Godsdienst kan gevonden worden zonder het gebed; ook is myn stelling hier op gegront, dat wy nergens leezen dat den goede Moordenaar eenige Godsdienst
E 3 be-

(27) *Oratio Deum ungit, sed Lacryma compungit; hæc lenis, illa cogit.*

bezat, uytgezondert het gebed, waar door hy is zalig geworden.

Ja, eerwaardig Prelaat, den mensch zou den elendigste aller schepselen zyn zonder het gebed; want als hy zit gekerkert, als hy zich bevint in eenig dreygent gevaar, als hy door zyn ongehoorzaamheyt of achteloosheyt is in ongenade vervallen, waar is dan zyn vrient, waar is zyn stut, waar is zyn verzoener, indien het gebed hem komt te ontbreken? veel liever zou ik my van alle de vermaaken des weerelds ontzet willen zien, dan van myn gebeden verstoooken te wezen aan den Heere der heirschaa-ren. Naast Khristus is het gebed den bemiddelaar, om den mensch te herstellen in de gonst van een verstoorde Godheyt. Het gebed is den Moses die de rots opent, en Israëel verquikt en laaft in de wildernis. Het is de zon die aan Jeremia het licht verleent in het onderaardsch hol; en het muylbant de kaaken des leeuws, die Daniel anders-

derszins had verslonden. Het gebed is den Engel die de jongelingen verzelt in den vuurigen oven; en die hunne kleeders voor het verzengen bewaart in het midden der woedende vlammen. Het ranst de zonnepaerden aan in hun vollen ren; en, het roept sta! gelyk als een schildwacht, tegens die verzoekingē die den mensch poogen te bekruypen. Het verfoeielyk Romen kon in zyn grootste macht, geduurende tien vervolgingen, de Kriistenen het gebed niet beneemen. Zy konden zich bedienen van het gebed in't duyfter zonder tong, en in het midden hunner vyanden, onderwyl dat de beulen hun nagingen met Lynkschen oogen. Belaad den mensch met ketens, legt hem op gloeiende roosters, en foltert hem met meer pyniging-instrumenten, als 'er by Heemskerk in zyn vertoog over de pynbank worden aangehaalt, echter zal zyn gebed na des Heeren gena-

den-troon opwaards fteygen buyten het bereyk zyner beulen. Wie kan zich een elendiger zaak verbeelden als die van Judas en van Spira, beyden ontzet van gebeden? Die menfch ftort vlak voor over in het verderf, die het gebed verwaarlooft, want nooit is het redelyk fchepfel zo onafhankelyk, of hy is ieder ogenblik om Gods barmhartigheyt benoodigt; en als hy zich tegens God aanftelt gelyk als een vreemdeling, kan hy dan verwachten van behandelt te worden als een vrient? Andere offerhanden van de Wet zyn fomtyds beftraft geworden; doch een brandende offerhande van het gebed is altoos even aangenaam, dewyl die aandringing den Heere nooit komt te verveelen. Indien het gebed iets op den Rechter, die fomtyds onrechtvaardig kan weezen, vermag, zal het dan den rechtvaardigen God niet verzachten? en waarlyk wat anders als onze zonden kon-

nen

nen ons lêdig te rug zenden? want indien het gebed ons niet veyliglyk door alle de paden van het gevaar geleyd, dan fchuylt het verderf in ons zelve; ja als de vrienden, de rykdommen, de eere, en het leeven, ons begeeven, dan leyd het gebed ons met de hand om zelfs de fchaduw over 't hooft te zien; en als de fpraak ons begeeft, verheft het onze handen en oogen opwaards, en het zucht innerlyk, in ftee van te fpreken, de laafte woorden eens Kristens, *Heere in uwe handen beveel ik mynen geest.*

Aldaar eyndigde dien Auguflyner Monnik zyn ftichtelyke vermaaning; en God gaave dat de hedendaagsche Gomoriften, zo de grooten als de kleynen, een denkbeelt mogten krygen van de kracht des gebeds, om de eeuwigduurende verdoemenis, dat rechtvaardig loon dier vervloekte misdaden, af te fmeeken door gebeden en

E 5

traa-

traanen. Maar laat ons die eerlooze vlugtelingen, die vagabondeerende Sodoms-poorters, eens in hun vlugt met een paar straffe, doch te gelyk zeedekundige oogen, beschouwen.

Ik kan een vlugteling van Gomora's rot nergens beter by vergelyken als by een overwonden uurwerk, dat uyt zyn toonen is verwrongen, en quaalyk gaat. Hun spyt is gelyk als ink in water gestort, die de gansche fonteyn verzwart en onbruykbaar maakt. Een gestaadige knaaging des gemoeds overschaduwet de wanhoopende ziel des Sodomiets, en vervult die met een meerder overweeging van zyn tegenwoordige ramp, als van zyn toekomstig hulpmiddel. Den minst schuldigste voert de strop in het oog, en het vuur op het voorhoofd, ook is den toon, de uyt spraak van de meesten, gelyk aan den teem van een oud wyf, des hun tong den inborst van het binnenste immer zal

ver-

verklikken. Die te gelyk schandelyke en halsstraffelyke zonde maakt den Sodomiet ongezellig, en pakt hem weg by de wilde beesten, na de eenzaamheid der onbetreede woestenyen, alhoewel hy in den beginne als een gezellig scheepsel wiert aangezien.

Maar de ziel en het gemoed zyn niet alleen bemodderd; het ligchaam zelfs is verleelykt, want die wroeging verdikt het bloed, en verbaart de huyd in een vaale lyfkoleur. Het oog eens Sodomiets is duyster, zyn tronie staat gestrekt, het opslag is verbaast, en het geheel ondieer schynt in een steen of stokbeelt hervormt. Aan wien zal een vagabondeerent Sodomiet zyn nood klaagen? wie zal zyn ooren leenen aan dat wanschapen gedrogt? zyn ziel quynt, en hy verknyft zyn ligchaam, ja hy verzinkt by gebrek van raad en van troost, de twee eenigste zaaken den mensch ver-

quik-

76 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
quikken en opbeuren. Zyn verhoole
zorgen zyn dampen, die, beslooten
zynde, aardbeevingen veroorzaaken,
des zyn rampzalige ziel onophoude-
lyk gepynigt wort door een innerly-
ke gier die aan zyn melaats gewiffe
zit te knaagen. Waarlyk ik ken geen
elendiger schepfel als zulk een man,
die niet alleenlyk nooit van zyn ram-
pen wort ontheft, maar ook zelfs die
aan geen leevent mensch durft ont-
vouwen.

*Helaas! (mag een dwaalent Sodo-
miet wel uytroepen) waarom moet ik
dien vergiftigen pyl zo heymelyk koe-
steren in myn gewonde ziel? Waarom
is 'er geen mensch gebooren die my kan
bevryden van het licghaam des doods,
waar van ik zwanger gaa door So-
doms omhelzingen? Ommers was de
droefheyt of de vreugde nimmer ver-
ordent tot het geheym. Het is tegens
de Natuur, dat wy zo lang zouden
zwanger gaan van het kind onzer
ram-*

Historiesche Bedenkingen. 77
*rampen; inzonderheyt daar het onop-
houdelyk streeft om zyn naauwe ge-
vangenis te verlaaten.*

(28) Een smart, te lang verhoolen,
Verbrant den geest tot koolen;
En het verkropt verdriet
Verworgt den Sodomiet.

Ieder byzonder verdriet is een
kleyne beroerte in 's menschen ziel;
maar een vlugtig Sodomiet die zyn
verdriet altoos kerkert, is gelyk als
een Roomscheziende, die den goe-
den Vrydag een geheel jaar uythart;
hy pynigt gestadiglyk zyn licghaam,
hy vastt en hy doet boete, daar de
Kerk het niet komt te eyschen. Den
Sodomiet is een schynheylig, want
zyn droefheyt doet hem doorgaan
op

(28) *Strangulat inclusus dolor, atque cor
estuat intus;
Cogitur & vires multiplicare suas.*

— Ovid. Trist. 5.

op het oog voor een wys man, en hy is innerlyk een overgegeeven weermiet. Gelyk als het oog op een voorwerp vastgehegt, de andere zaaken zylings en onvolmaakt beschouwt; op die wyze staat het gedacht eens Sodomiets altoos gespannen op het verlies van zyn fatsoen, eerampten, en middelen, des alle de andere gebeurlykheden in zyn donkere blikken schemeren. Ik weet dat de droefgeestige voorwerpen somtyds profytelyk zyn; doch de droefheyt in een beslooten Sodomietsche ziel slacht de willige boonstaaken, die te diep gezet zynde, uytbotten, boomen worden, ja die de vruchten onderdrukken, die zy moesten onderstutten. Ik oordeel dat den Wysgeer Krates een stouten geest liet doorstraalen, toen hy in zyn afgesleeten pye wambes danste en laghte, als Achilles deet zien, toen hy het sterflot van zyn vrient beschreyde met verwyfde

traa-

traanen: Maar den eerste was een onbesprooken wysgeer; en wat den laatste is geweest, stel ik aan het oordeel van Gomora's vagaboneerende guyten.

Ja, landlopende grouwelpiegers, het was een zot die zey, *Daar is geen God*; want geen wys man heeft immer zulks gedacht: en echter had den zot veel oordeel, dat hy het maar in zyn hart zey, zynde zyn onbeschaamdheyt zo groot, of zyn innerlyke overtuyging zo sterk niet, dat hy het opentlyk dorst uytspreeken. Ook gedacht hy het niet ernstiglyk in zyn hart, zo dat het niet verder ging dan een laage en luye wensch, dewyl hy bly geweest zou zyn dat zulks had kunnen wezen. Neen het moet volgen, dat de Groote Ziel van het Heelal, oneyndiglyk wys, oneyndiglyk almachtig en alweetent moet zyn, benevens alle de andere eygenscapen die een God uytmaaken, en indien God aldus is, gelyk als de bewyzen dat doen bly-

blyken; kan 'er dan een grooter zotheyt bedacht worden, dan zich den toorn van dien almachtigen en alweeten den God op den hals te haalen? Hebben de schelmsche Sodomieten dat nooit geweeten, dat zy het dan nu van my hooren; te meer dewyl ik 'er toedoe, dat de zonde eygentlyk zulk een zotheyt is, dat men kan zeggen, dat zy niet minder is als een afkeer van de Wysheyt. De zonde is zo onaffscheydelyk van de zotheyt, gelyk als het vuur van droogte, en het water onaffscheydelyk is van vocht. Het is de zotheyt die de deur van de ziel voor de zonde opent, om die binnen te nooden; die de zonde omhelst, en die ze aldaar bewaart, gelyk als de nieren den steen vervatten, tot dat het dat geene verteert en scheurt, waar aan het zyn geboorte en opvoeding is verschuldigt. Het was een heerlyk gezeg van een wys man, toen hy zey, *De Zotheyt is de moeder aller quaalen.*

Als

Als een man onder een Vorst leeft die naauwkeuriglyk de Gerechtigheyt handhaaft, zal hy dan zo dwaas zyn om deszelfs billyke Wetten te schenden voor zyn aangezigt? Zulk een dwaasheit, zulk een eerlooze zotheyt is de zonde, dat zy den mensch ophitst tegen zich zelve, en hem geheelyk vervoert van zyne byzondere belangens. De natuur leert aan ieder schepsel van acht te geeven op zyn zelf-behoudenis: doch den zondaar is woester als de dieren des velds. Hy vernielt zich zelve, hy bonst zich zelve uyt alle eerampten en schatten, hy steekt zyn nek in den strop, en zyn beenen in het vuur; en dat alleenlyk ter liefde van een walghelyk, schandelyk, halsstraffelyk, en beestachtig genot. Onderstel eens een persoon die verhoogt is by een machtig Souvereyn, die uyt de armoede en de onderdaanigheyt van een laage hut, is opgetilt tot de bestiering van een

F

ge-

82 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
geheele Landstreek, verzelt met de
belofte van namaals noch glorieryker
beloont te zullen worden met een
eeuwigduurende kroon: Zou een
jegelyk niet denken dat het 's mans
interest was, om dien Vorst te ge-
hoorzaamen en te eeren, om in zyn
getrouwheyt voor de belangens van
dien Vorst te volharden, om geen
verstandhouding met deszelfs vyand-
den op te réchten, of die op eeni-
gerley wyze te dienen, of te hulp
te kómen? ja, zou een jegelyk hem
niet vermoogen te schelden voor
een zot, die zulk een Vorst om beu-
zelingen kwam te vertoornen? die
zou gaan dartelen met jongens, ver-
keeren met bedelaars, slaapen by
laqueijen, 't zamenheulen met ver-
raaders en dieven, met misdaaders
van het laagste soort, met het uyt-
schot van menschen? en die noch
daarenboven, zich over die schelm-
stukken zou gaan vervrolyken met
de grootste vyanden zyns Vorsts, en
ge-

Historiesche Bedenkingen. 83

gereet staan om die vyanden te ge-
hoorzaamen op hun wenken? En
echter dit is het geval onzer ver-
foeijelyke hedendaagsche Sodomie-
ten, die zich met het schuym, met
de wynmoer, en met de gest des
menschdoms hebben bezondigt, en
Gods volstrekten vyand, den schand-
duyvel van Sodoma, gedient op zyn
wenken. Die walghelyke monsters
hebben den Heere gelastert, zy zyn
dronken geworden in grouwelen, zy
hebben alle vermaaningen bespot,
alle heylzaame lessen veracht, en zy
zyn hals over kop uyt hun fatsoen,
zaligheyt, en eereampten, plomp
verlooren in de netten des Satans
gestooven.

Waarlyk den mensch wort niet
veroordeelt wegens een natuurlyke
onnoozelheyt, zodaanig waaren de
kinders die den Zaligmaaker ont-
fing: maar het is de zonde die ons
bloot stelt aan de straffe, en aan het
misnoegen des Heeren. Al het ly-

84 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
den des weerlds is niet halfzo quaad,
als de geringste zonde: een mensch
kan genoegzaam alles lyden, en zyn
oprechtheyt bewaaren, en daar door
de liefde zyns Scheppers behouden.
Doch het is de zonde die ons schul-
dig maakt: daar door verbreeken
wy de gezegende Wet Gods, en
worden door onze schuld onreyn,
ja verschrikkelyk voor het aange-
zigt des Heeren. Uyt dien hoofde
spreekt den Wysgeer verwonder-
lyk, daar hy zegt, *Alhoewel dat ik*
verzekert was dat den mensch het nim-
mer zou komen te weeten, en dat God
het zekerlyk zou vergeeven, echter zou
ik, wegens de leelykheyt der zonde,
niet willen zondigen.

Kan er wel een woedender raa-
zerny, een zwarter uytzinnigheyt,
een

(30) *Licet scirem homines ignoraturos, & Deum*
ignosciturum, tamen peccare nollem, ob peccati turpitu-
dinem.

Seneca.

Historiesche Bedenkingen. 85
een dieper dwaasheyt, en een loot-
achtiger domheyt gevonden wor-
den, dan plotfeling in die vervloek-
te doode zee, in dat verschrikke-
lyk Satans Meer, in dien gronde-
loozen poel van Sodoma's grouwe-
len, te loopen, en zich voor eeuwig
onder te dompelen. Helaas! te recht
ontwykt dat vee het tydelyk dood-
vonnis door een tydige vlugt; want
gelyk als de aan de menschheyt haat-
elyke schepselen zich gaan ver-
schuylen in de duysternissen des
nachts, in de woeste hoolen, en in
de onbekende wildernissen, op dat
noch de zon, noch eenige andere
schepselen, hun mismaaktheyt zou-
den komen te beschouwen: op die
wyze is 't gelegen met het heden-
daags onnatuurlyk Sodoms krooft, dat
te mismaakt zynde voor den glans
van de zon des vaderlands, zich gaat
verbergen in aan den vervolgenden
Rechter onbekende luchtstreeken,
om aldaar zyn verfoeielyke dagen
lang-

86 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
langzaamlyk te zien verslenssen, ge-
rukt en gevloekt uyt den herberg-
zaamen schoot der bloedvrienden,
en medeinboorelingen. Doch de-
wyl de zonden de werken der duy-
sternis zyn, daarom geeven diesnoo-
de Gomora's boeven den voorrang
aan de onvertroostelyke duysternis
van een vreemt land, boven het ver-
maakelyk zonnelicht van hun be-
roemt vaderlant. Doch gelyk als
den (31) Patriarch Abraham, na den
zonnen ondergang, wiert overval-
len van een diepe slaap, schrik, en een
grootte duysternis, op die wyze wort
den vagabondeerende Sodomiet, na
den zonnen ondergang van zyn eere,
ampren, en goederen, overvallen
door den slaap der vergeetelheyt,
door den schrik zyner wanbedry-
ven, en door de duysternis van een
ongeachte levenswyze, onder uyt-
heemsche wolken.

Zeg

(31) Genesis. Kap 15. vs. 12.

Historiesche Bedenkingen. 87

Zeg my eens, Sodoms wicht, of
'er in het geheel magazyn van de
Natuur een grooter dwaas gevon-
den wort, dan hy die een vader en
een vriend hebbende die hem te-
derlyk bemint, en niet zal verlaa-
ten, voor dat hy hem in de eeuwi-
ge gelukzaligheyt heeft geplaatst;
echter gewilliglyk, roekelooslyk,
en godlooslyk, dien vader en vriend
ontvlugt, om zich neer te buygen,
te kruypen, en aan dien dwinge-
lant te gaan verslaaven, dien hy weet
dat hem door alle die tormenten
zal plaagen en folteren, die de wraak
en een beschimpende dwingelandy,
konnen uytdenken? Zeg ons eens,
Gomora's bandrekel, is die persoon
niet onvergeeflyk zot, die alle zyne
Obligatien, vaste goederen en kon-
tanten, verspeelt, om namaals van
honger te vergaan, of ter liefde van
een stuk brood over een stok te
springen? Is die persoon geen
beul van zyn lighaam, die uyt hoof-

F 4

de

88 *Godgeleerde, Zeeekundige en*
de van zyn wellust, hoe onnatuur-
lyk die ook zy, melaats of verminkt
wil worden? Die uyt heerszucht
zyn geslacht en fortuyn verwoest?
Die door zyn gierigheyt, vloeken en
versmaadheden oogst, onderwyl dat
hy niets als schuld en vreezen geniet?
Die zich door een schielyke toorn
in het gevaar en in het verderf
werpt? Die zich door een gestadi-
ge dronkenschap tot een zot maakt,
en een masker krygt, in stee van
een aangezigt? Die door een onop-
houdelyke ongebondenheyt, en
vraatzucht, alle zyn goederen uyt-
giet in een algemeen rijool: en die
eyndelyk, gelyk als een Lukullus
verstompt, onder eens anders voog-
dyschap moet leeven? Gedraagt
zich den Gomorist niet gelyk als die
narren, in alle deelen? wort den
Sodomiet niet snooder en dwaazer,
als hy ter liefde van een leelyken
jongen, die zo blank is als den on-
gelketel eens kaerszemaakers, of
van

Historiesche Bedenkingen. 89
van een begonstigten lyfknecht, die
geen andere verdiensten heeft als
dat hy op de wyze van een echo
het voorgezegde herhaalt, zich zel-
ven uyt zyn gelukzaligheyt hort, en
de zaligmaakende genade verschopt
die hem alleenlyk hier, en hier na-
maals, gelukkig kan maaken? Is hy
niet vergenoegt, of schoon ver-
schalkt, gelyk als een jong kind
dat by een bedelfeeks gestoolen is
uyt het huys van zyn ouders, en in
een eeuwigduurende ballingschap
wort herom gevoert, om in vreem-
de luchtstreeken te gaan bedelen en
schooijen. Laat een man noch zo
staatkundig zyn, echter zal hy, in-
dien hy een groot zondaar is, op 't
laatst verdwaazen: Daar van zien
we een voorbeeld in Cæsar Borgia,
den bastaartzoon van Alexander den
sesde, die wel zo staatkundig als
zyn leermeester Machiavel, doch
ter zelve tyd zo snood van gedrag
was, dat hy beter den tytel ver-
dien-

90 *Godgeleerde, Zeedkundige en*
diende van Onderkoning des duy-
vels, als van Hartog van de Roma-
gna: Daar van zien we meer dan
een voorbeeld in de Heylige bladen:
en daar van zien we honderde voor-
beelden in de hedendaagsche vlug-
tige Sodoms vloekvaartgangers.

Alhier ter plaats gedenk ik aan
een mastenbooms Sodomiet, een
Heer van groote middelen, doch
van een smal gewisse, die zich uyt
zyn vaderlant na een kleyne fron-
tierplaats vertrok, uyt heerszucht
om aldaar den eerste te zyn in ver-
stant en in goederen, welke beyde
qualiteyten hem in zyn geboorte-
lucht betwist wierden. Na dat hy
zich eenige jaaren had opgehouden
in dat sneedje, geduurende welke
tyd hy te gelyk den naam van een
groote zot, en van een voor de
jeugd gevaarlyke vuylbek, had vero-
vert, huurde hy een schoone buy-
tenplaats, daar hy doorgaans met
vier, vyf, of ses jongelingen ver-
zelt

Historiesche Bedenkingen. 91

zelt zyn optrek nam, onderwyl dat
hy zyn schoone huysvrouw, gelyk
als een verlaatene Ariadne, liet zit-
ten mymeren in een weduwlyk een-
zaamheyt. Het huys, of liever het
kasteel van die buytenplaats, was
met een heldere vyver omringt, op
wiens groene zoom, van waar het
oog op den bloemtuyt viel, hy een
schoone tent had doen opslaan, met
rustbanken voorzien, waar in hy
doorgaans namiddags ging met zyn
gezelschap, dat zich dan naakt ont-
kleede, om, als zo veele jonge zee-
goden, in dat zilvere nat te dobbe-
ren, en te dartelen. Dewyl die stof-
fe al te teder is voor het gehoor en
het oog, zal ik de rest overslaan,
en'er maar alleenlyk toedoen, dat
een zeker man, die een Heremyts
leven voerde op den Oostenryk-
schen bodem, en die van die Sardana-
paalsche huyshouding had hooren
melden, 'er eens op af trok, om te
zien of het doenlyk was, om dien
fnoo-

fnooden verleyder van de jeugd; benevens de by hem verleyde onnoozelen, een denkbeeld hunner grouwelen te geeven, en vervolgens te hervormen.

Dien vroome man trok de schel van het kasteel, en verzogt aan den tuynman om met myn Heer de R** te moogen spreken, die hem deet inkomen, en hem vroeg, wat 'er van zyn dienst mogt weezen? Den welmeenende Heremyt begon hem toen met de waarheyte te beschuldigen, waar op dien slijkziende zondaar hem toeschoot, dat hem alle dingen zo wel geoorloft waaren als aan den Apostel, en zo voorts: befluytende zyn verdediging met veele laaggezielde, om niet te zeggen, lasterlyke termen, en eerlooze aardigheden. Dien Woudbroeder verschrikt over 's mans kopere onbeschaamdheyte, begon te gloeien door een yver voor Godes eere, en liet zich aldus hooren.

Ik

Ik weet zeer wel dat den Apostel zegt, (32) *Alle dingen zyn my geoorloft*, (doch hy voegt 'er ook by) *maar alle dingen zyn niet oorbaar; alle dingen zyn my geoorloft, maar ik en zal onder geenes macht my laten brengen.* Dat is, alle 's menschen bedryven voor zo verre als die natuurlijk zyn, mag ik billyk doen; maar dewyl ik zie dat 'er zo veel verdorvendheyte vermengt is onder derzelver gebruyk, als wanneer men de maat te buyten gaat, de wyze quaa-lyk bevat, den behoorlyken tyd niet in acht neemt, en al zulke zaaken, dat ik dan verval onder derzelver tol, en slaaverny: Derhalve schoon zy my geoorloft zyn in hen zelve, echter beschouw ik die in derzelver omstandigheden verkeert, en gevolgelyk niet oorbaar; derhalve wil ik

(32) Korinth. k. 6. v. 13. Den Leezerzy gewaar-schouwt, dat ik alhier 's mans woorden, doch myn eygen styl gebruyk.

ik my in de macht van geene geeven; dat is, om over dezelve veroordeelt te worden, als ik word opgeroepen om rekenschap te geeven wegens der zaaken gebruyk. Het is geen zonde ryk te zyn op een eerlyke wyze; ook is het geen ondeugd de plegtigheden des huuwelyks te genieten. Verboode vermaaken worden doorgaans verzelt door een smart: koel water gedronken, verstrekt ons dikmaals tot een heylzaam hulpmiddel, doch ingegulpt in een brandende koorts, is het doorgaans schadelyk.

Zekerlyk is het vermaak wettig, en by God verordent tot het gebruyk; en als wy het volgens deszelfs eerste instelling neemen, dan wort het zonder een angel gebruykt. Doch als wy eenigzins ons te buyten gaan in de wyze, dan besmetten wy den zuivere stroom; of wy drinken ons verderf, gelyk als verhitte dieren, en het beste dat ons

te wachten staat, is krank te worden, of over te geeven. Alle onze oneerlyke bedryven zyn betrouwde panden overgeeven tot ons verdriet. De ondeugd is een onfeylbaar voorlooper van de heylloosheyt: op het best genomen baart de zonde berouw; doch zonder berouw is zy door de wanhoop en door smarten verzelt. Die vermaaken worden by my goedgekeurt, die by 's Heeren goedheyt langs alle kanten zyn gewettigt; die vermaaken worden nimmer door een snyding in het gewisse achtervolgt, of daar doet zich geen spook van naberouw op, om ons die te verwyten in bittere termen. Een man die zich baad in een kristalle stroom, verfrischt zyn lieghaam; doch die zich onderdompelt in de modder, is genoodzaakt zich op nieuws te wassen om zuiver te worden: en wie toch als een dwaas zou zich zelve willen vergasten op een schotel met vergiftige akonyt? Alhoewel
het

96 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
het verboden ooft een ander foort
van een Paafchfeest is als het geen
by Mofes is ingeftelt, echter wort
het nimmer gegeeten dan met zuu-
re kruyden verzelt. Waarlyk was
den raad des Predikers heylzaam,
toen hy zey, (33) *Verblyd uw, O*
jongeling, in uw jeugd, en vermaakt uw
hart in de dagen uwer jongelingfchap,
en wandelt in de wegen uwes harte,
en in de aanschouwing uwer oogen;
maar weet dat God uw voor het ge-
recht zal doen komen om alle deeze din-
gen. Het is my niet onbekent dat
fommige vertaalers, die plaats in
ernft, en dat andere die als een
fchimpreden aanzien: doch ik be-
fchouw dien text als voorgestelt in
ernft, te meer, daar een geleert
man die uytlegt op deeze wyze;
(34) *Of het is een fchimpreden tegens de*
wel-

(33) Prediker k. II. v. 9.

(34) *Vel amara ironia contra voluptuosum est, vel est*
mitius confilium. Sic bilare fruatur presentibus.

Historiſche Bedenkingen. 97
welluſtigen; (zegt hy) of het is een
zachtzinniger raad, te weeten, dat
wy op die wyze het tegenwoordig goed
moogen gebruyken, dat wy altoos in
ſtaat zyn om 'er God behoorlyk reken-
fchap van te konnen geeven.

Gedenk, dat indien Salomon,
die buyten twyfel een byzondere
geest, en een grooter gedeelte van
wysheyt bezat, als myn Heer de
R **, den lymftang der welluften
niet kon ontfprigen, hoe veel te
meer behoort dan een man van een
maatig oordeel zich daar voor te
hoeden. Een wys man zal het nooit
waagen om ter liefde van een wal-
ghelyke welluſt, zich in zulke ge-
vaarlyke misdaaden in te wikkelen.
Het paſt den menſch om eerſt het
gevolg, en vervolgens het bedryf te
overweegen. Indien de kuſt daar
ontrent veylig is, dan zal het tegen-
woordig genot maklyk en vermaa-
kelyk vallen. Het is een zonde van
een grooter gevaart dan een gemeene

G

over

overtreeding, als den mensch den prys van zyn vermaak al te hoog, en die van zyn quelling al te laag, komt te stellen. Het zyn beesten, Heer Jan, die zich meer door de lust, als door den nood laten verstrikken: en dat ghy onder dat laatste soort behoort, zal uw veelligt den weerdlyken Rechter alhier, en de Goddelyke Rechtvaardigheid hier namaals, doen ondervinden.

Aldaar besloot dien vrome Heremyt zyn Kristelyke en Zedekundige vermaning, waar mee dien bovengemelde Heer de spot stak, niet eens gedachtig dat 'er over een zonde van die natuur altoos een dreygent onweer hangt, dat eensklaps en onvoorziens in vuur- en zwaveldroppelen zal uytbarsten, om die onnatuurlyke schandrekels en mansdoggen te verdelgen. Ik zeg, schandrekels en mansdoggen; en indien ik 'er den scheldnaam van hel-

helsche Salamanders byvoeg, oordeel ik van dat gespuys niet beleedigt te hebben, dat zich onophoudelyk bakert in Sodoms vervloekte vlammen.

Een persoon van dat soort, van die kley, is onbequaam om die Ampten en Waardigheden te bedienen, die hy door zyn geboorte, door zyn vrienden, of door min eerlyke middelen, heeft verkreegen. Ik weet dat alle goeden en alle quaaden van den Heere komen, of om klarer te spreken, dat God toelaat dat de boozen in pracht heerschen, en dat de goeden op Jobs mesthoop zitten: doch daarom moet een iegelyk my toestemmen, dat de reden den mensch niet gegeven is dan om 'er zich van te bedienen, en dat die zelve reden die ons leert om een mes te ontnemen aan een dwaas, ons desgelyks aanzet om het bewint der Staats-Krygs of Burgerzaaken te ontrukken aan den verfoeielyken Sodomiet.

Alhier behoef ik niet te zeggen, dat die persoon, die zich verstoort over zaaken die dagelyks gebeuren, dien Almoogenden tegenspreekt die dezelve bestiert. God laat veele zaaken doorgaan, die hy veroordeelt, en een verstandig man verontwaardigt zich niet dan over die dingen die tegens de goede zeeden stryden: en alhoewel God dikmaals goed uyt quaad doet voortkomen, en dat 'er op die wyze gelyk als noodzaakelyke zonden zyn, behooren wy echter alle bedenkelyke middelen ter hand te neemen, om de wanordens van het Borgerlyk leeven te hervormen, en om die voordeelen te bezorgen aan onze medeborgers die zy van ons kunnen verwachten. Het past den mensch niet om Gods geheymen te doorgronden, het komt hem maar alleenlyk toe om het voorchrift van het natuurlyk licht na te volgen, en den raad der Voorzichtigheit te gehoorzaamen, want in-

dien

dien 'er een gebod geschiede wegens eenige grilzieke uytleggingen, om de zaaken in haar koers niet te stremmen, dan zou de ondeugd gerustelyk blyven heerschen, en die toegeevendheit zou de dwingelandy versterken.

Den Samaritaan die den gequetsten de behulpzaame hand toettak, en deszelfs wonden heelde, bewees maar alleenlyk een weldaat aan een byzonder persoon: doch die een schelmschen Sodomiet, een monster van de natuur, en een verleyder van de onschuldige Jeugd, vervolgt, en straft, voorkomt veelyds het verderf van gansche geslagten en huysgezinnen, want veele hebben dienstboden, en de meeste families zyn voorzien van kinders.

Indien de Voorzichtigheit die hartstogten doet opkomen, die ons kunnen aanzetten om groote diensten te doen aan een Staat, dan moet zy de Verontwaardiging

G 3   doen

102 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
doen opkomen, dewyl die hartstogt,
in stee van een huysgezin dat zy
kan vernielen, 'er duyzent kan be-
waaren, en vry verre van quaad-
doende te weezen, den oorlog ver-
klaart tegens de booswichten.

Doch laat niemant my tegenwer-
pen, dat een zeker soort van
Verontwaardiging somtyds spruyt
uyt een groot gevoelen dat iemant
opgevat heeft voor zich zelve, de-
wyl ik op een verstandig man, en
op geen dwingelant doel; ook is
het een zekere waarheyt, dat indien
de kleynmoedigheyt een pryslyke
feyl was, de eerlyke mannen am-
teloos zouden weezen.

Maar vooral behoort den Sodo-
miet behandelt te worden met de
alderuyterste verontwaardiging; want
indien een zeker Romeynsch Key-
zer dien persoon deet straffen, die
een ponjaartsteek had gegeven in
het konterfytfel van zyn voorzaat,
wat een straf verdient dan een Go-
mo-

morist niet, die het evenbeelt des
Scheppers van Hemel en van Aarde
schend en verdoemt? een Rechter
die zulk een onnatuurlyk scepffel
te vuur en te zwaard vervolgt, ver-
deedigt den Hemel, handhaaft den
Sovereyn, en verklaart den oorlog
tegens de monsters van het men-
schelyk geslacht. De straffe behoort
geschikt te zyn na maate van de
misdaat, en dien grondregel is
uyt het diepste der Gerechtigheyt
opgehaalt. Kan dan een Overheyt
te streng handelen tegens dien grou-
wel die de gansche menschelyk-
heyt verwoeft? tegens die eedver-
wanten, die onder een mensche-
lyke schynbaarheyt, luypaards
hartstogten, en beestachtige lusten
voeren, en voeden?

Den Hemel zy gedankt, dat de
Heylige Gerechtigheyt het zwaard
heeft ontschæd tegens die bloed-
graage weerwolven, tegens die men-
schenflagers, die noch snooder beu-

len zyn als den bloedhond Herodes, want den laatste woede uyt vreeze, daar de eersten moordpleegen uyt onnatuurlyke lusten. De weezendlykheyt van een misdaat is afhankelijk van het voorneemen, en alhoewel men kan beleedigen door haastigheyt, door onweetendheyt, en door een schielyken yver, echter beschaadigt men het aldermeest door een opzettelyk Oogwit: het misbedryf, by ons ter toops aangeraakt, is algemeen, en beraadslaagt: de duldning van een ondeugd verwekt een tweede, en die geen die hunne vyanden niet voorkomen, worden doorgaans door dezelve onderschept.

Het geschrey der Ouders is opgeklimmen tot aan den troon des Almoogenden; het noodlot der tot dien grouwel verleyde jongelingen is rampzalig; en de gantsche kristen-weerelt vordert een voorbeeldelyke straffe, tot zoen dier grou-

grouwelen. Wat een verschrikkelyk denkbeeld drukt die zwavelvlam niet in de ontstelde gemoederen der deftige Batavieren, wanneer men zich een gruwzaam eedgespan verbeeldt, dat de Goddelyke en de Menschelyke wetten verwoest, en dat alles dreygt te hervormen in den ronden mengelklomp ter tegens malkanderen strydende hoofdstoffen: een eedgespan, zeg ik, dat de geboorte, het verdient, en de natuur vertrappt, en dat tegens de tederheyt die de menschelykheyt aan het schepsel inboezemt, en die de deugd rechtvaardigt, den evenmensch uyt zyn eere, beroep, leeven, ja zaligheyt sleurt, en gevloekt doet grafwaards zinken. Ik gevoel, dat myn pen aangemoedigt wort tegens het Sodomieets eedgespan, dat het wettelyk genot der vrouwen verdoemt, dat de onderlinge gezelligheyt tusschen het door de trouw vereenigt paar veroordeelt, dat de

verboode fchandjongens verheft boven het by God ingeftelt en aanbevoelen huuwelyk, dat bergen van grouwelen ophoopt, en dat in navolging van het geblixemt reuzenrot, den Hemel vertrotft, en noch dagelyks beftormt door walcghelyke euveldaaden.

Ha! dat ons gehoor kon reyken ter plaatfen daar zich dat vagabondeert uytvaagfel des weerelds thans in een bende bevint, wat doordringende gillen, en wat onverdraagelyke fchreeuwen, wat hondsgebas, en wat wolfsgehuyl, wat flangengeschuyl, en wat wouwengeblaas, wat tandgeknars, en wat oogengetraan, wat eeden, en wat vertwyfelde jammerklachten, wat wanhoopende verwenschingen, en godslasterlyke vervloeking, wat nydsgehaffebas, en wat gemelyk gebrom, wat onbyleggelyk geharrewar, wat een bafartaal, en wat een Babel van klachten, zouden
het

het oor niet verfchrikken, ja geheelyk verbyfteren. Aldaar wort den reuk van dat vermant gefpuys niet verfrifcht door de fpecerylucht der Molukfche Eylanden, noch door de reukwerken van het welluftig Italie, maar in tegendeel fchynt dielandftreek vergiftigt te zyn daar dat Hottentots vee komt te ademhaalen: ja men vermag opentlyk by wyze van een vergelyking te zeggen, dat de lucht van een peffhuys, den damp van een onderaardsche kerker, de moerasgeur van Sluys in Vlaanderen, en den rook van een toverketel, waar in een vervloekte kol een jonggebooren wicht opkookt met vergifte kruyden, min doodelyk zyn dan de uytwaasfemingen dier Sodoma's leprooze. Ook zal ik 'er toedoen, dat alle de Schryvers die zich zo wydluftig hebben uytgebreyt over het boek des Doods, het magazyn der krankheden, de draaiwinden van het
Vuur,

108 *Godgeleerde, Zeedekundige en*
Vuur, de zwavelvlammen van den
Etna, de raadpleegingen van Luci-
fer en zyn ryksraaden over het on-
dermynen des Kristelyken Gods-
diensts, de rustelooze pyningen der
Vaagvuurs zielen, en de verwoed-
heden der Heydensche Keizers te-
gens de eerste martelaaren, hunne
schryfnooten op hooger toonen
dienden te zetten, indien zy zich
over de knarslende t'zamenpraaken
dier Sodomietische vlugtelingen
zouden willen uytbreyden; t'zamen-
praaken, zeg ik, die geene ande-
re, als de inboorelingen van Sodo-
ma en van Gomora, Judas Iskariot
den verraader van het Lam Gods,
Herodes den kinderslachter, Si-
mon Magus den tovenaer, en den
verfoeielyken Nero, Heliogbalus,
Pasiphaë, Tiberius, en diergely-
ke wanschepfelen des menschdoms
tot toehoorders behooren te heb-
ben.

Helaas! hoe onzichtbaar is thans
de

de aloude Deugd onzer straffe voor-
ouders in derzelver nakomeling-
schap! De Deugd is hedendaagfch
een krygsgevangen, waar over de
ondeugd zegenpraalt met ontrolde
krygsbanieren: zy is van alle ha-
re eertytels berooft by Sodoma's
weerdgoden, en zy is zodaanig
geschonden door Gomora's zwa-
veldampen, dat'er niet eene eeni-
getrek van haar voorige schoon-
heyt is overgebleeven. Taal eens
na die onbevleete schoonheyt by
veele naneeven van Julius Paulus,
en Klaudius Civilis, afkomstig uyt
de echte stam der aloude Konin-
gen, en zy zullen uw dwarslyk
bejegenen, want volgens hun stel-
ling moet de Zeedelykheyt niet
genoemt worden; de Natuur heeft
geen voorrecht; de Reden is hun
vyant; de Algemeene Gerechtig-
heyt is een zotheyt; de Kuyscheyt
is hun walgh; de schoone Kunne
is een doorn in hunne hondsoo-
gen;

110 *Godgel. Zeedek. en Histor. Bedenking.*
gen; de Deugd is een pest; in 't
kort, God is hun doodvyant, en
den Duyvel hun patroon, en langs
de gladde baan van die veroor-
deelde grondbeginselen loopen zy
te post na Sodoma's vuur-en zwa-
velpoel, en zy spoeden zich na
Gomora's verderfelyk

E Y N D E.

POST-

POSTSCRIPT.

Op den sesde van de toekomende maand van Augustus, dezes jaars 1730, zal het 2 deel van deeze Godgeleerde, Zeedekundige en Historische Bedenkingen, te bekomen zyn by deszelfs Schryver *Jakob Campo Weyerman*, en by de overige Boekverkoopers in de voornaamste Nederland-sche Steden; en dan zal hy van die stoffe afzien, om zyn Leezers twee bedenkingen te geeven, het eerste over den Prediker, kapittel 2. vaers 11. *Ziet het was al ydelheyt en quellinge des geests, ende daur en was geen voordeel onder de Zonne: benevens geen onaangename omschryving over den Text van den Evangelist Lukas, kapittel 14. vaers 20. Ende een ander zey: Ik hebbe een wyf getrouwt, en daarom kan ik niet komen.*

WAAR

WAARSCHOUWING.

Op primo Augusti, deezes Jaars 1730.
kan 'er noch ingetekent worden in de
4 Traktaaten van JAKOB CAMPO
WEYERMAN, volgens de voor-
waardens in de Berichten, die alom te
bekomen zyn, vermeld; en die, doch
tot een kleyn getal by hem zyn te beko-
men.

